

Nennichen

Matthias

809

po Świątkách.

grzechow małożnych, czy nie czuieszże twe-
Ah jesteś trędowátym, idź pokaz się Káplá-
entuy się potym JEZUSOWI, který cię cze-
zách, nie obawiaj się, zbliż się do niego, u-
gdy się ciebie dotknie, byleś miał prawdzi-
twoie grzechy, ábys się go dotknął wiarą,
zyiał z pokora.

Ja rodzaie sa trada ná duszy, trád ro-

ODPOWIEDZ

Ná

Częste owo. Pytanie,
Gdzie to napisano iest?

KATOLICKA,

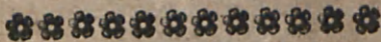
Práwdziwa, y gruntowna

DYSSIDENTS KA.

Fałszywa, albo płocha,

Po wielu Łacińskich Edycyach

Polskim ięzykiem dána.

z Drukarni Wileńskiej Akademicy
Societatis I E S V

Roku Práwdy Wcieloney

1700.

A. Stanisław Szablowski.
in Per. Szwedzi.

Do Czytelniká.

Wielekroć potaćinie rozmaitemi Druki máła ta (która widzisz Czytelniku) Książeczka iest wydawana dla znacznego pożytku, który w Dyssidentach czyniła. Ku temuż końcowi oto y Polskim ięzykiem teraz wychodzi. Wiedzieć iednak masz náprzod, że tu nowey iákiey woyny ná Dyssidenty nie podnosim: ale tylko ich sposób, którym ná nieostrożnych Kátolikow więc nácieráią, wydaiem. O cóż bowiem oni częściciey káżdemu Wiáry nászey Artykułowi przymáwiáią, iáko o Pismo? co zuchwaley wykrzykuią? czego się nátrętniey po nas domágiáią iáko Pisma? zá káżdym punktem Wiáry ná-

szey

P-18-0-883

8° - 1184

Do Czytelniká.

Szey pytaią: Gdzie to napisáno?

Wszakże wiedzieć y to, że
Dyssidenci Pismem zuchwaley
niżli prawdziwiey potrasają,
iako nie róz skutek sam poká-
zał, gdyż Pisma do rzeczy ná-
mniey nie należące płonnym
zaprawde stáranie gromádzą:
Iakoż tak być musi, gdzie kto
nie Wiary w Pismie Bożym szu-
ka, ale Pisma do wiary swoim
rozumkiem utworzoney náciá-
ga. Po nas zaś Pisma się do-
magaćby nie potrzeba; gdyż y
dowodzić nie Dzierżawcy ale
Aktorowi należy, y przeciw sa-
mey Wiary przyrodzeniu iest,
wszystko chcieć mieć iáwnym
Pismem stwierdzono: gdy Wiá-
rá (cokolwiek práwnie Kościół
przekłada czy wyraźnemi sto-
wy, czyli nie?) przyimować y

Do Czytelniká.

wierzyć ma być gotowa.

Atoli żeby iáwno było że się Artykuły Wiary naszej gruntownie ná Pismie Bożym wspieráia, y że prawdziwiey mozem Pismá po sobie przywozdić: Książeczka ta pospolitsze o Wierze Controversyje tym sposobem záziera.

1. Przekłáda Kátholická Náukę, ktorá istnemi Pismá słowy (lubo nie z powinności) podług rozumienia Oycow SS. y Kościoła utwierdza.

2. Przytacza tuż Náukę Dyssidentow swemi też pismy osypáná, lecz zázáz pokázanie, iáko icb gwałtownie náciágniono, albo nie szczyrze, to jest przeciw Kościoła, Oycow Swiátych y Concilij powszytkie wieki rozumieniu y tłu-
má-

Do Czytelniká.

miaczeniu przytoczono.

3. Wnoszę dowodnie y
zważysz z obu stron przywie-
dzone Pisma zostawie Czy-
telnikowi, ażeby rozsądził czy
Katholická, czy Dyssidentská
Nauka prawdziwiej na słowie
Bożym się wspiera? Zeby ie-
szcze tym gruntowniej do tey
albo owej strony swym rozsąd-
kiem przystał, potrzebá szczy-
remu y prawdy iedynie szuka-
jącemu Czytelnikowi, każda
Pisma S. sentencyą temi pyta-
niami u siebie roztrząsać. 1.
Komu bárziej zdrowy rozum
wierzać káže, czy Świętym Oj-
com? czyli ktoremu Sektarzo-
wi? 2. Ktore tłumáczenie Pi-
smá wedlug zdrowey uwagi
prawdziwsze się zdać ma? czy
ktorego przez tak wiele wie-

A

kan

Do Czytelniká.

Kow státesznie trzymał się Ko-
ściół powszechny? czy które le-
dnie przeszłego wieku iákká
sektá wymyśliła? 3. Za kime
báczniey y bešpieczniey iść,
czy za Conciliami, gdzie Bi-
skupi y Doktorowie ušilnyné
bádaniem, y poważnym roz-
sádkiem Práwdę ugruntowali,
które Concilia y Stolicá Apo-
stolská potwierdziła? Czyli za
artykułami wiáry wlásnym ro-
zumkiem utworzonemi, y po-
wielekroć w iednym wieku od-
mienionemi?

W ten tedy sposób Książ-
eczki záżyway Práwdy szuka-
iący Czytelniku. A bédziesz,
(czegoć z serca życzę) náwie-
rze zdrowi: to jest owey zdra-
wey Wiáry, która same daie
žywot wieczny.

CONTROWERSIA I.
O TRADYCYACH,

Abo

PODANIV.

NAVKA KATHOLICKA.

· Nie wszystko, co wierzyć ma-
my, jest w Piśmie S. pisano,
iecz wiele przez Tradycye
nam podano, z ktorych nie-
ktore są Boskie, ktore Chry-
stus Apostołom: niektore A-
postolskie, ktore Apostołowie
Vczniom swoim, a ci nam,
częścią słowem, częścią
Pismem zostawili.

Pytają się Dyssidenci

Gdzie to napisano?

W. I. Ioan. 16. W. 12. Mam
wiele jeszcze wam powiedzieć:

A

ale

ale tego znieść nie możecie teraz. Gdy zaś przyjdzie Duch prawdy, nauczy was wszelkiej prawdy. Iakoz prawdziwie Piotra (iż opuścę inne rzeczy ktore abo do tajemnic Sakramentalnych, abo do poświęcenia Kąpłanow y do innych części wiary należą) Aктор: 15. V. 10. nauczył, áżeby národom do Chrystusá świeżo náwroconym iárzma obrzezánia niewkładał. A iednakże tá náuká áni od Chrystusá Páná powiedziáná, áni od żadnego nápisáná nie była.

II. 1. Cor. 11. 2. *Chwałę was, że we wszystkim ná mię pamiętacie, y iákom wam podał, przykazania moje zachowujecie. Y te przykázania Apostoła nigdzie w piśmie nienayduią się.*

III. 1. Cor. 11. 3+. *Inne rzeczy*

o Trádyacyach abo Podaniu. 3

czy, iak przyjdę, rozporządze.
że wiele rzeczy rozporządził,
o tym niemasz wątpienia. kto-
re zaś rzeczy rozporządził,
w piśmie nie są wyrażone.

IV. 2. Theff. 2. X. 14. *Więc
tedy Brácia stoycie, y trzymay-
cie się trádycii, ktore wam są po-
dane lubo ustnie, lubo pismem.*
Podał zaś Apostoł niektore rze-
czy o Antychryście; iako sam w
tymże Rozd: znać daie; ktorých
iednak u niego niedoczytasz się.

Przez te texty S. Chryzostō,
pisząc ná toz mieysce, rozumie
tradycye mówiąc w te słowá:
Hinc patet, quod non omnia
per epistolam tradiderint, sed
multa etiam sine literis: eadem
vero fide digna sunt tam illa,
quàm ista. *Zkąd się pokázuie,
że nie wszystko przez listy po-*

4 Controwersia I.
dano jest, ale wiele bez pisma,
jednakże tak godne wiary jest
tam to, jako y to. Toż samo
uczy Theophylakt: nátoż miey-
sce S. Bazyli lib: de Spiritu S.
c. 29. Damascenus l. 4. de Fi-
de c. 17. vide Bellar: tom: 1.
contr: 1. lib: 4. c. 4. & 5.

NAVKA DYSSIDENTOW.

Nic nie mamy wierzyć, o-
procz tego co w Piśmie Świę-
tym wyrażono: więc te-
dy tradycye mają być
odrzucone.

Pytaią się Katholicy.

Gdzie to napisano?

W. 1. Deuter: 4. W. 2. Nic nie
przydacie do słowa mego, kto-
re do was czynię, ani też wy-
miećcie. Zaś c. 12. W. 32. Co

o Tradycjach abo Podaniu. 5
tobie rozkazuję, to tylko czynię
Bogu. Ani przydasz nic, ani
wymiesz.

Ná to tak Katholicy.

I. Moyżesz tu nie mowi o sło-
wie Bożym piśanym, ale o poda-
nym ustnie; bo nie mowi ktore
piśzę, ale ktore rozkazuję.

II. Upomina lud Zydowski;
ażebý rozkazaniu Boskiemu nic
przeciwnego ani przydawał, a-
ni też opacznie tłumaczył: Bo
y Moyżesz do tego Piśma przy-
dawał, lubo nic przeciwnego.
Iako to *Deut: 17. 10.* gdzie
pod gardłem rozkazuje; żeby u-
stawom Naywyższych Kapła-
now byli posłuszni.

II. *Gal: 1. 8.* Ale choiiby
my, abo Anioł z nieba przepo-
wiadał wam, mimo to, cośmy
wam przepowiadali, niech bę-

dzie przeklęctwem.

Ná to tak Katholicy.

Naprzod to mieysce tak służy tradycyom, iako y Pismu Świętemu, bo słowko *euangelizariimus*, przepowiadaliśmy, tak dobrze się stosuie do słowa Bożego pisanego, iako y podanego. Powtore to słowko *preterquam* albo mimo to, z Greckiego para, na którym się zaśadzają Panowie Dyssidenci, znaczy to, co słowko przeciwko albo *contra*, iako tłumaczy S. Ambr: na to mieysce pisząc. S. Aug: l. 17. *contra Faustum*, c. 2. Hieron: Chryzostom wykładają przez słowko *aliter inaczey*: więc taki jest sens mieysca mianowanego, przeklęctwem niech będzie, kto przeciwne nauki naszemu przepowiadaniu lub to pisanemu

mu, lub podanemu przynosi, al-
boli też tłumaczac inaczey ni-
zeli ny wam podali. Wostatku
wszak po tym liście pisanym od
S. Pawła, pisana iest Ewanielia
y Obiawienie od Iana Świętego?
w ktorzych jednak nie to pisano,
co zawarto iest w tym liście.
Vide Bellarm: l. cit. c. 10.

III. Apoc: 22. W. 18. *Iesti-
by kto przyłożył do tego, przy-
łoży Bog nań plagi opis newtych
Księgach.* Odpowiedź. Ian S.
grozi tym, ktorzy fałszują Pi-
smo Święte, y Obiawienie iego,
przydając, albo uymując: co się
nie dzieie przez tradycye; nie
zakazuje też innych Księg pi-
sać o Przykazaniach Boskich,
zwłaszcza że sam po pisanym
Obiawieniu napisał Ewanielię;
według Kemnicjusza *pag: 202.*

Vide Corn: à Lap: hic.

IV. Matth: 15. X. 9. *Prożno mię chn alę ucząc nauk y roskazania ludzkich. & X. 6. Skażiliście roskazanie Boże dla ustawy waszey.* Owo tu zakazane są tradycye (powiada Heretyk:) Katholicy zaś mówią, że Pan y Zbawiciel nasz przygania Farużom, że się uganiali zá tradycyami, ktore Przykazaniu Boskiemu przeciwnie były; nic nie mówiąc o tych tradycyach, ktore Boskiemi albo Apostolskiemi zowiem, o których tu sporká iest.

V. Coloss: 2. X. 8. *Patrzcie by kto was nie oszukał przez Filozofia, y prozne omamienie: wedle ustawy ludzkiey* Odpowiedź: Tu rzecz prowadzi Apostoł o ustawach ludzi Pogańskich

o Tradycjach abo Podaniu. 9
skich, które przeciwne są Pra-
wom Boskim, y Ewanieliemy,
w które opływało pogaństwo,
nie mniey iako sama ich Filo-
zofia w zabobony, nie zaś nie
mowi o tradycjach naszych.
Vide Corn: & Bellarm: loc: cit:

Z tego się pokazuje.

Ze pisano iest to, że nie wszyt-
ko co do wierzenia podano, pi-
fano iest: przeciwnym zas spo-
sobem że nigdzie pisano nie iest,
że nie trzeba wierzyć tylko co
pisano.

CONTROWERSIA II.
O WYKŁADZIE
SŁOWA BOZEGO.

NAVKA KATHOLICKA.

*Pisno S. na wielu mieyscach
ciemne y barzo trudne iest,*

As więc

Controwersia II.
 więc wykładu
 potrzebuie.

Pytaią się Dyssidenci.

Gdzie to napisano?

W. I. Luc: 24. W. 27. Wykła-
 dał im we wszystkich Pismiech
 co o nim było. & W. 45. Tedy
 im zmysł otworzył, żeby rozu-
 mieli Pisma. Jeżeli tedy tak ia-
 sne y łacne każdemu iest Pismo,
 co zá potrzeba była owego wy-
 kładu y tłumaczenia?

II. Aët: 8. W. 30. & 31.
 Rzezaniec Kandaki Krolowey
 czytaiący Izaiasza Proroka spy-
 tany od Filippa: *nniemasz że
 rozumiesz co czytasz?* rzecze.
*à iako mogę, iesli mi kto nie
 pokaże?* Ná który text pisząc
 S. Hieron: *ep: 103. powiada.*
Venit Philippus, ostendit ei I E-
 SVM

o Wykładzie Słowa Bożego. II
SVM, qui clausus latebat in
litera &c. ut intelligeres te
in Scripturis Sanctis sine pre-
vio & monstrante semitam
non posse ingredi. To jest:
Przychodzi Filip: pokazuje mu
IEZUSA pod literą zataionego
&c. abyś rozumiał, że w Pi-
smie Świętym bez przewodnika
drogą trudna.

III. 2. Pet: 3. W. 16. powia-
da S. Piotr: że we wszystkich
Liściech S. Pawła są niektóre
rzeczy trudne ku wyrozumie-
niu, które nieuczenni y niesta-
teczni wykrecają iako y inne
Pisma ku swemu własnemu za-
traceniu. Co może być iasniey-
szego? Vide Bellarm: tom: 1.
cont: 1. l. 3. c. 2.

NAVKA DYSSIDENTOW.

Pismo S. samo przez się nay-
pewno

pewnieysze, najasnieysze,
 samo się wyklada, do rozu-
 mienia nayłacnieysze tak, że
 żadnego wykładu nie
 potrzebuie.

Pytaią się Katholicy
 Gdzie to napisano?

W. I. Deut: 30. W. II. Ro-
 skazanie to, ktore ja dziś przy-
 kazuję tobie, nie iestci nad to-
 bą, ani daleko odległe, ani po-
 łożone ná niebie, ani zá mo-
 rzem leżące &c. Ná ten text
 Katholicy tak mowią, że tu o
 łaćności wypełnienia Przykaza-
 nia Boskiego Pan Bog mowi, ia-
 ko z samego textu znać, y nau-
 cza Tertullian l. 4. *contra Mar-*
cionem. Origenes Ambr. Chry-
soft: y inni *in c. 10 ad Rom:* tu-
 dzieysz

o Wykładzie Słowa Bożego. 13
dźiesz y S. Aug: *de perf: Inst:*
Abulensis zaś powiada że tu
mowá iest o łączności poznania
Przykazania Boskiego, nie o
rozumieniu Pisma Świętego.

II. Pf: 18. *W. 9. Przykaza-*
nie Pańskie iasne, oświecające
oczy. & pf: 118. W. 105. Pochod-
nia nogom moim słowo twoie.
Prov: 6. *W. 23. Przykazanie*
pochođnia iest, a Zakon światło-
ścią. Odpowiedź: o Przykaza-
niach dzieściąciu to się ma rozu-
mieć, że y łączne do poięcia są,
y poięte, człowieká do spraw do-
brych prowadzą: powtore że sło-
wo Boże po rozumieniu swoim
oświeceniem rozumu iest. Vide
Bellarm: tom: .cont: 1. l. .c. 2.

III. Matth: 5. *W. 14. Wyie-*
ście światłością świata. Od-
powiedź o światłości pobożne-

go

go żywota y nauki, tu Chrystus mowi, iako tłumaczy S. Chryzost: *hom: 10 in ep: 1. ad Tim:* dla tego przydaie. *Tak niechay świeci światłość waszą przed ludźmi, aby widzieli uczynki wasze dobre.*

IV. 2. Pet: 1. W. 19. *Mamy mocniejszą mowę Prorocką, ktorey się trzymając iako świece w ciemnym miejscu świeca-cy dobrze czynicie.* Odpowiedź. Słowa Prorokow nazywają się świecą dla tego, że rozumiane oświecają, nie dla tego, że łatwe są do zrozumienia. *Vide Bellarm: loc: cit:*

V. 2. Cor: 4. W. 3. *Iesti jest zakryta Ewangelia naszą, jest zakryta w tych którzy gina, w ktorych Bog światą tego oślepił zmysły niewiernych. Z*
kto-

o Wykładzie Słowa Bożego. 15
ktorego textu tak argumentują.
Jeżeli niewiernym według A-
postoła Ewangelia jest zakryta,
więc tedy Wiernym nie jest tają-
na. Odpowiedź. Przez Ewan-
gelią rozumieją się tajemnice
Wiary, iako to Narodzenie Pán-
skie, Męka jego &c. á nie Pi-
smo S. *Vide Corn: á Lap: hoc
loc.*

Z tego się pokazuje.

Ze pisano jest, iż Pismo S. tru-
dne jest do zrozumienia, á nie
pisano, iż łacne jest.

CONTROVERSIA III.
O NIEOMYLNYM WY-
KŁADACZU PISMA
SWIĘTEGO.

NAUKA KATHOLICKA.

*Nieomylny wykładacz Pisma
Swię-*

*Świętego według litery jest
Duch S. przytomny Kościo-
łowi Bożemu, y Pápiezowi
iákogłowie Kościoła, nie ten
ktorego sobie każdy prywá-
tny zmysła. Conc:
Trid: sess: 4.*

*Pytáią się Dyssidenci
Gdzie to nápisano?*

*R. I. Eccl: 45. V. 21. Y dáł
mu (to jest Aaronowi náwyż-
szemu Káplánowi) moc w Przy-
kázaniu swoim, w stánowieniu
sądow, aby náuczał świadectw
Iákobá, y dáwał świątość w
zákonie iego Izráelowi. Co
nád to iásnieyszego?*

*II. Act: 15. V. 5. & seq:
W oney sporce czy má być zá-
chowány Zákon Moyżeszow
od*

onicomyl: Wykładaczu Pism: S. 17
od tych, którzy się z Pogánstwá
do Chrystusá nawracáią, S. Piotr
mowi: *Zdało się to Duchowi
Świętemu, y nam &c.* To u-
wážáiąc Theodoret: *ep: ad Le-
onem Pont:* mowi: si Paulus tu-
ba Spiritus S. ad Petrum cu-
currit, ut ab ipso afferret solu-
tionem, multo magis pusilli ad
Apostolicam vestram Sedem re-
currimus, to iest. *Iezeli S. Pá-
wel trąká Duchá S. do Piotrá
się uciekł dla wykładu w táie-
mnicách Wiary, iáko nie bár-
zicy my nędzni do Stolicy A-
postolskicy w tychże sámych u-
ciekąc się mámy.*

III. Gal: 2. *W. 1.* Szedłem
do Ieruzálem z Barnábą, y
zniosłem z nimi Ewánelią,
którą przepowiadam między
Pogány, a z osobną z temi, kto-

rzy

rzy się zdáli być czymśi: abymś
 śnąc nadaremno nie biegł, albo
 też nie biegat. Znioś się zaś
 Páweł S. z Piotrem y Apосто-
 ły, żeby przeciwnikom swoim
 mógł ustá zamknąć, mowiąc.
 Tak się zdało Duchowi S. y
 zgromádeniu Hierozolimitáń-
 skiemu: iako powiáda S. Hier:
 ep: 89. ad Aug: inter epist: Aug:
 a Tertull: l. 4. contra Mar-
 cion: Aug: l. 8. contra Faust:
 c. 4. Vide Corn: à Lap: hie:

NAUKA DYSSIDENTOW.

Duch, który nieomylnym jest
 wykładaczem Pisma S. ani
 do Kościoła, ani do Pápieża,
 ani do żadnych Biskupow
 Concilium przywiązánym
 nie jest, ale się náyduje u każ-
 dey

onieomy! Wykładaczu Pism: S. 19
dey prywatney osobie mą-
iącey dár tłumáczenia.

Pytáią się Kátholicy
Gdzie to nápisáno?

Rz. I. Isa: 54. X. 13. *Vczynie
wszystkie syny twoje uczeniem
o Pána. Odpowiedź. Tu Pro-
rok mowi o łásce Duchá S.
przez którą człowiek zewnątrz
od Bogá bywá poruszony, y
prowadzony do Wiáry y miłó-
ści Bogá; iáko tłumáczy S. Aug:
lib: de gratia Christi c. 12. 13.
¶ I. albo ráczey dáie znáć,
že nápotym iuž nie przez Pro-
roki, ale przez Chrystusá swe-
go uczyć ma, iáko tłumáczy S.
Cyrillus według owego Hebr:
1. X. 1. Náostátek mowi do
nás przez Syná.*

II. Ier: 31. X. 33. & 34.
Dám

Dam Zákon moy do wnętr-
ności ich, a ná sercu ich nápi-
szę &c. y nie będzie więcey
uczyl máž bliźniego swego, y
máž brátá swego. mówiac po-
znáy Páná: bo wszyscy poznáią
mię od námnieyszego ich, aż do
náwiększego. Odpowiedź.
Przez Zákon rozumie S. Aug:
lib: de spiritu & lit: c. 21 &
24. łáskę nowego Testámentu,
to jest Wiaré przez miłóść działá-
jącą, przez którą nie tylko
czynić, ale y wypełnić mámy
Przykázániá Boskie.

III. Matth: 23, v. 8. Nie
zowcie się Rabbi, albowiem ie-
den jest Náuczyciel wász Chry-
stus. Odpowiedź. Nie zákázu-
je w Kościele Bożym urzędu
Náuczycielá, któryby tłumá-
czył Pismá, ale tylko ambicyą

o nieomył: Wykładaczu Pism: S. 2^I
z tego imienia pochodząca.
Wszakci y Páweł S. 2. Tim:
1. W. 11. nazywá się Magistrum
gentium *Náuczycielem Pogá-
now.*

IV. Ioan: 5. W. 34. *Iá nie
od człowieka świadectwo biorę:
więc ani Pismo Boże potrzebu-
ie świadectwá od Pápieżá. Od-
powiedz. Nie potrzebuie Pan
świadectwá dla siebie samego,
potrzebuie dla nás: wszák Ioan:
1. W. 7 mowi Pismo o Iánie S.
że przyszedł ná świadectwo,
aby dał świadectwo o Swiá-
tłości, y Ioan: 15. W. 27. Y
wy świadectwo o mnie dáwać
będziecie, bo zemną od począt-
ku jesteście. y A&: 1. W. 8. be-
dziecie mi świadkami w Ieru-
zalem, y we wszytkiej Zydow-
skiej ziemi.*

V. Ioan:

V. Ioan: 7. *W.* 17. *Iezeli kto będzie chciał czynić wola tego, donie się o nauce, iesli jest od Boga: więc tedy nie potrzebá się udáwac po náukę do Kościoła.* Odpowiedź. Przez te słowá się pokázuie, że złe nálogi pychy y insze niecnoty przeszkádzáią do słuchánia y wyrozumienia práwdziwego wykłádu Pisma.

Ioan: 10. *W.* 27. *Owce moie słucháią głosu mego.* Odpowiedź. Przez to nie znáczy się, że też nie mowi do swoich przez insze, zwlászczá że *Luc:* 10. *W.* 16. powiádá: *Kto was słuchá, mnie słuchá, ale tylko wyłączá rozboyniki y złodzieie.* Do tego mowá tu iest o powołániu do owczárni, według *S. Aug.* na to mieysce.

VII. *Act:* 17. *W.* 11. *Bercia-*
nie

o rzeonyl: Wykładaczu Pism: S. 23
nie przyjęli słowo ze wszytką
ochotą: na każdy dzień wywiá-
dując się Pismá, iezeliby się tak
miało: á wszák ci ani Pápieżá-
mi byli, ani do Concilium nie
náleželi, lecz byli prostemi Lá-
kámi. Odpowiedź. Tym ie-
szcze nie iásno było, że Apo-
stoł omylić się nie mógł; Chrze-
ścianom zaś iásno jest, że Ko-
ścioł omylić się nie może. Do
tego nie zabroniono jest każde-
mu dlá prawdy udáć się do Pi-
smá, ale zabroniono udáć się
dlá wykrętow, y potwárzy. *Vi-
de Corn: á Lap: hic.*

VIII. 1. Cor: 12. *Ź. II.* To
wszytko spráwuje ieden á tenże
Duch udzieláiąc zosobná ká-
demu iáko chce. Odpowiedź.
Apostoł nie powiádá, że wszyt-
kim udzielony jest dár wykładu

Pismá

Pismá, ale tylko niektórym, czego się nie zapierają Kátholicy, wszákci y Apostoł ná tym mieyscu nie świádczy, że Náywyższy Pásterz Kościoła, albo Concilium nie má Duchá tłumáczeniá Pismá.

IX. 1. Ioan: 2. *W.* 27. *Niepo-
trzebuiecie, aby wás kto uczył,
ale pomázanie iego uczy wás o
wszytkim.* Odpowiedź. S. Ian
nie zákázuie przyimowác Náu-
czycielow Wiáry, ale tych kto-
rzy przeciwné Wierze náuki
wnászają: gdyby bowiem támtó
uczył, co zá potrzebá było li-
stu tego, w którym wiele rze-
czy uczy. *Vide Bellarm: tom:
1. cont: 1. l. 3. c. 10.*

Z tego się pokazuje.

Ze pisáno iest, iż w Kościele

Bo-

Bożym iest moc wykładu Pi-
smá S. á nie iest pisáno, iż káz-
dy prywátny może tłumaczyć
Pismá.

CONTROWERSIA IV.

O WIDOMYM KO-
SCIELE.

NAVKA KATHOLICKA.

Kościół, (ktory nic innego nie
iest tylko zgromádenie ludzi
wyznániem teyże Chrześci-
ańskiey Wiáry, y użynániem
tychże Sakrámentow pod
rzádem práwdziwych Pá-
sterzow, á zwlászczá iedne-
go Biskupa Námieśtniká
Chrystusowego ná ziemi
ziednoczone) iest
widomy.

Pytają się Dyffidenci
Gdzie to napisano?

R. I. Num: 20. W. 4. Cur
eduxistis Ecclesiam? *Nacoście*
zawiedli zgromadzenie Pańskie
na puszczę, y 3. Reg: 8. W. 14.
Obrocił Krol oblicze swe, y
blagostawił wszystkiemu zgro-
madzeniu Izraelskiemu (omni
Ecclesiae) bo wszystko zgroma-
dzenie Izraelskie stało.

II. Matth: 16. W. 18. *Ná*
tey opoce zbuduję Kościół moy.
Opoká tá bylá widziálná, więc
y Kościół ná niey budowany.
Matth: 18. W. 17. *Powiedz Ko-*
ściołowi. Przez ten Kościół S.
Hieron: y Aug: ná to mieysce,
Grzegorz l. 4. ep: 38. rozumie-
ią zgromadzenie Wiernych, kto-
re wszák musí być widome, ie-
żeli

żeli powiedzieć iemu co mamy.
 Act: 20. W. 28. Was Duch S.
 postanowił Biskupami, abyscie
 zarządzili Kościół Boży. Act: 15.
 W. 3. Oni prowadzeni od Ko-
 ściółá &c. W. 4. Przyjęci byli
 od Kościółá. Act: 18. W. 22.
 Kościół pozdrowił. 1. Cor: 14.
 W. 9. Prześladowałem Kościół
 Boży. Co wszystko iako mogło
 być, jeżeli Kościół nie jest wi-
 domy.

III. Matth: 5. W. 14. Nie
 może się miasto zakryć na go-
 rze osadzone. To miejsce wy-
 kłádá S. Aug: 1. de unit: Eccl:
 c. 14. y indziey o Kościele. Je-
 żeli tedy nie może się zakryć,
 toć musi być widome to miej-
 sce. Tu służą infze przypowie-
 ści, o owczárni, sieci, bankie-
 cie, &c. przez ktore rozumie
 się Kościół. B2 NA-

NAVKA DYSSIDENTOW.

*Kościół na ziemi albo całe
jest niewidomym, albo wido-
mym jest tylko według imie-
nia, albo sam tylko Bog
go zna.*

Pytają się Katholicy

Gdzie to napisano?

*Ź. I. Ier: 31. Ź. 33. Dam Zák-
kon moy do wnętrności ich, a
na sercu ich napiszę go. Od-
powiedź. Przez Zákon nie ro-
zumie się Kościół, ale nowy
Testáment, albo Zákon miło-
ści napisány na sercách, który
lubo nie jest widziálnym, wi-
dziálny iednák jest Kościół, iá-
ko widziálne jest ciało, lubo
serca nie widzisz. Vide Bel-
larm: tom: 2. Contr: 1. l. 3. 6 15.*

II.

II. Luc: 17. W. 21. Nie przyjdzieć Krolestwo Boże z postrzeżeniem, ani rzeką: Otoć tu abo tam: albowiem oto Krolestwo Boże w was jest. Odpowiedź. Przez Krolestwo Boże rozumie Theophilactus Łaskę Boską, przez którą Bog kroluie w ludziach, y ta nie jest widziálna. Beda zaś tłumaczy o przyściu Messiaszá, ktore tak podłe było, że ani postrzeżone jest, ani mogło być pokázane, iáko przyście innych Krolow.

III. Ioán: 4. W. 23. Przychodzi godzina y teraz jest, gdy prawdziwi chwálcy będą chwálić Oycá w duchu y prawdzie. Idzie zátym, że Kościoł nie jest widziálnym, w którym chwála Bogá. Odpowiedź. Tu mowá jest nie o mieyscu, lecz

o sposobie chwálenia Bogá, to
 iest, Chrześcianie chwalić bę-
 dą Bogá nie powierzchownemi
 ceremoniami y ofiárámi bydlę-
 cemi, iako tłumaczy S. Chry-
 zost: y Evthym: ani oráz z Bo-
 giem prawdziwym będą się kła-
 niáli cudzym y fałszywym Bo-
 gom według wykłádu Theophi-
 lakta S. Tomászá, Caietana
 ale *w duchu*; duchownym y
 wnétrznym sposobem, który ie-
 dnák nie wszystkie powierzchow-
 ne sposoby oddáli, y *w prawd-
 dzie* chwając tylko iednego y
 prawdziwego Bogá. *Vide Corn:
 a Lap: hic.*

IV. Hebr: 12. *Ź. 8.* Boście
 nie przystąpili do gory, ktorey
 się dotknąć może, y ognia kto-
 ry się zapalić może &c. aleście
 (*Ź. 22.*) przystąpili do Sion
 gory

gory, y miastá Bogá żywiącego
&c. Odpowiedź. Przez gorę
Sion rozumie Theophil: y Oe-
cumenius Kościół tryumfujący
w niebie, iako się z słow następ-
ujących daie znąc: *Ieruzalem*
niebieskiego, y gromády wiela
tysięcy Aniołow &c. o którym,
że nie widziálnym iest, uzná-
wamy.

V. 1. Pet: 2. *W. 5.* *Wy iako*
żywe kámienie ná nim się bu-
duycie, dom duchowny, Ká-
plánstwo Swięte, ku ofiarowa-
niu duchownych ofiar przyie-
mnych Bogu. Odpowiedź. To
słowko duchowne tu się w tym
sensie bierze, w którym 1 Cor:
2. *W. 15.* duchowny człowiek,
y 1. Cor: 15. *W. 44.* ciało du-
chowne bierze, y znaczy to,
co się według ducha á nie we-

dług ciała dzieie. Tak to wy-
kłada S. Bern: *tract: de vita*
solit: y S. Aug: *de Fide* &
Symb: c. 6.

Z tego się pokazuje.

Ze pisano iż Kościół iest wi-
działnym, á nie pisano, iż iest
nie widzianym.

CONTROWERSIA V.

O KOSCIOŁA

DOTRWANIV.

NAVKA KATHOLICKA.

Kościół widzianny, albo
zgromadzenie Wiernych
nie może ustać.

Pytają się Dyssidenci

Gdzie to napisano?

W. I. Matth: 16. W. 18. Ná
tey opoce zbuduję Kościół mój,
á bra-

á bramy piekielne nie zwycię-
 żą go. Przeto dobrze mowi S.
 Grzegorz hom: 4. de verbis I-
 sai. Facilius est solem extin-
 gui, quam Ecclesiam obscurari.
*Łacniey dokazesz, że słońce za-
 gásnie, anizeli Kościoł.*

II. 1. Tim: 3. W. 15. Ko-
 ściół Bogá żywego filar y u-
 twierdzenie prawdy. S. Chry-
 zost. y Beda powiádaią że prze-
 to się názywa utwierdzeniem, y
 Bog go umácnia, á on umácnia
 Wiernych.

III. Matth: 28. W. 20. *Aoto
 ja jestem z wami po wszystkie
 dni, aż do skończenia świata.*
 Ponieważ tedy samiz Ucznio-
 wie Pańscy, do ktorych wniebo-
 wstępujący te słowa Pan po-
 wiádał, aż do skończenia swiá-
 ta żyć nie mieli, tedy żeby się

te słowa sprawdzić mogły o następach ich mają się rozumieć. Iakoż one o wiekowaniu Kościelnym rozumie S. Hieron: Leo I. *in ep: 51. ad Pulcheriam Aug:* y Leo II. *in ep: ad Constantinum Aug.*

NAFKA DYSSIDENTOW.

Kościół niewidzialny nie może w prawdzie ustać, lecz widzialny może ustać y Wiarę utracić.

Pytają się Kátholicy

Gdzie to napisano?

Ŕ. I. Gen: 3. Kędy Adam y Ewá od Bogá odstąpili. Odpowiedź. Adam y Ewá nie byli Kościołem, ale początkiem Kościoła, do tego lubo Adam Bogá odstąpił złym żywotem, ie-

dnák

dnák nie odstąpił złą nauką:
więc z tego się nie pokazuje,
że Kościół ustanie złe ucząc.

II. Exod: 32. W. 4. Aaron
nawyższy Káplán ulął cielca
złotego zá Bogá; y wszytek
lud wrzeszczał: *Cisza Bogowie
tvoi Izráelu.* Toć ten Kościół
z głową swoją Wiągę iuż utrą-
cił y ustał. Odpowiedz. Aa-
ron w ten czas ieszcze nie był
nawyższym Káplánem, zatym
ani głową Kościoła, bo náprzed
Exod: 40. W. 13. pomászczony
iest ná Káplánstwo. W ten czas
Moyżesz głową był Kościoła,
ktory ná ten czas Bogá nie od-
stąpił. Powtore nie wszytek lud
wołał owe słowá, albowiem
wszyscy synowie Levi ná ten
grzech nie pozwaláli, iáko się
dáie znáć W. 26, z słow owych.

Leżle

Ieżeli kto jest Pański, przyłącz się do mnie, y zebrali się do niego wszyscy synowie Levi.

III. 3. Reg: 19. W. 14. *Opuścili przymierze twoje synowie Izrael &c. zostałem ja sam.* Więc z tego mieyscá daie się znać że Kościół ustał. Odpowiedź. Lud Izraelski y Zydowski nie był powszechnym Kościołem, miał bowiem Wierne swoje Bog okrom Synagogi, iáko to Melchisedechá, Iobá y inne. Do tego Eliász ná tym mieyscu nie o całym Izraelu, ale o cząstce iego powiáda, która w Samáryey zostáwáła, więc rzekł do niego Pan Bog W. 18. *Zostawię sobie w Izraelu siedm tysięcy mężow, ktorých kolaná nie kłaniáły się przed Báal.* A wszák ci zostáwieni ludzie
byli

byli widomemi, y nie uftáli
w Wierze.

IV. Ifai: 1. *W.* 3. Izraél mié
nie poznał. W. 6. Od stopy no-
gi aż do wierzchołu głowy nie
mášz w nim zdrowiá. Ier: 2.
W. 29. *Wszyscyście mié opu-
ścili* mowi Pan. Odpowiedź.
Lud Izraélski nie był całym
Kościółem iáko się rzekło. Do
tego Prorokom nie nowiná bráć
całe pospolstwo zá cząstkę ie-
dną y *figurate* mowić o wšytk-
kich, coby się mowić miáło o
części iáko pokazuie S. Aug: 1.
*de unit: Eccl: c. 12. & l. con-
tra Donatis: post collat: c. 20.*

V. 2. Paral: 15. *W.* 3. Przez
wiele dni będzie Izraél bez
*Bogá prawdziwego y bez Ká-
płaná, Náuczycielá, y bez Zá-
konu.* Odpowiedź. Tu mowá

ieft

jest o Izraelu, a nie o Iudy pokoleniu, więc ani o całym Kościele: powtore Pismo to może być rozumiane o czasie tym, w którym zostają Żydzi po przyściu Chrystusa bez Boga, Kapłana, y Zakonu.

VI. Dan: 9. *Ź.* 27. *Będzie koniec ofierze śaloney y ofierze śniedney: toć y Kościołowi.*
 Odpowiedź. Może się to rozumieć o Kościele Żydowskim, że ustanie, albowiem na żadnym miejscu nie obiecano mu, że ma na zawsze trwać, iako obiecał Kościołowi swemu Chrystus *Matth: 16. Ź. 18.* Tak to miejsce tłumaczy S. Chryzost: *Theophil: Hier: inc. 24. Matth: Aug: ep: 80. ad Hesychium y in ni. Vide Bellarm: tom: 2. Controv: l. 3. c. 16.*

VII. Luc: 18. W. 8. Gdy
przyjdzie Syn człowieczy, i
znaydzie Wiare na ziemi?
Odpowiedź. Mowá tu iest nie
o iákieykolwiek Wierze, ale o
Wierze żywey y doskonałej, iá-
ko to mieysce tłumáczy S. Hie-
ron: dial: Contr: Lucifer: Aug:
l. de unit: Eccl: c. 13.

Z tego się pokazuje.

Ze piśáno, iż Kościół w Wie-
rze nie uśtanie, á nie piśáno,
iż uśtanie.

CONTROWERSIA VI.

ONIEOMYLNOSCI
KOSCIOŁA.

NAVKA KATHOLICKA.

Kościół (biorąc go lub za po-
wszechność Wiernych wszyt-
kich, lub za powszechność

Bisku-

40
Biskupow) nie moze bładzić
w tych rzeczach, ktore po-
daie ku wierzeniu, sáli te
rzeczy iásno w Pismie
wyrażone, lubo nie?

Pytają się Dyssidenci

Gdzie to napisano?

W. I. Ioan: 14. W. 16. Já
prošić będę Ojca, á innego Po-
ćieszyciela da wam aby z wa-
mi mieszkał ná wieki. Znowu
Ioan: 16. W. 13. Gdy przydzie
on Duch prawdy, náuczy was
wszelkiej prawdy. Według tey
obietnicy powinien Chrystus od
Kościola swego wszelkie błędy
w Wierze oddálic, iáko uczy S.
Aug: in Enchirid: cap: 3.

II. Matth: 18. W. 17. Jestiby
Kościolá nie usłuchał, niech bę-
dzie iáko Pogánin y Publikán.

Z tych

Z tych słow wszystkie niemal Concilia twierdzą, że pod przekleństwem powinniśmy słuchać Kościoła we wszystkim: coby nie słuszną była, gdyby się mógł omylić.

III. 1. Tim: 3. W. 15. Kościół Boga żywego nazywa się filarem y prawdy utwierdzeniem. Patrz o tym w Controwersji piątej. Kálwin powiada, że dla tego nazywa się filarem prawdy, że prawdę zachowuje, lecz nie słuszenie: albowiem tym sposobem y kramy kupieckie albo księgarnie mogłyby się nazywać filarem prawdy: więc Kościół jest filarem prawdy, że iáak dom się wspiera ná kolumnách, tak się prawda wspiera ná Kościele.

IV. Matth: 23. W. 3. *Wszystkiego*

kiego, czego by wam kolwiek rozkazali przestrzegać, przestrzegajcie y czynicie, y Luc: 10. *N.* 16. Kto was słuca, mnie słuca: Przez ktore słowá rozkazuje Pan, żebyśmy słucháli Biskupow y Przełożonych Kościelnych, więc w rzeczách do Wiary należących muszą nie błędzić.

NAUKA DYSSIDENTOW.

Kościół powszechny błędzić nie może, kiedy nic innego nie nducza, tylko co wyraźnie jest w Pismie S. napisano: może zaś błędzić, kiedy się bierze za samo zgromadzenie Biskupow, albo nducza tego, co nie stoi wyraźnie w Pismie Świętym.

Pytają się Kátholicy

Gdzie

Gdzie to napisano?

W. I. 3. Reg: 22. W. 23. Dał Pan ducha kłamliwego w usta wszystkich Prorokow, ktorych tam było czterysta: więc tedy tam Kościół pobłądził. Odpowiedź. Falszywi tamci Prorocy byli, (dlá tego Krol Iozaphat pyta się, ieżeliby tam nie było, iakiego Proroka Pańskiego,) ktorzy Prorocy falszywi tak do Kościoła należeli tam, iak Prædykanci Heretykow do Kościoła prawdziwego.

II. Isai: 56. W. 10. Strożowie iego ślepi, wszyscy zgoła nic nie umieją &c. Więc ieżeli Przełożeni wszyscy pobłądzili, toć y Kościół. Odpowiedź: Prorok tu mowi figuratę biorąc wszystkich za niektórych, Patrz co się tu mówiło w piatey

w piątej Controwersyey w nauce Dyssidentow IV.

III. Pod czas Męki Pańskiej náywyższy Kápłán ze wszystkim Duchowieństwem, ze stárszemi ludu, y całym ludem pobłądziłi; oni sądząc go godnym śmierci, Marc: 14. *W.* 64. ci zaś zwiedźieni od Duchowieństwa wołaiąc do Piłátá *ukrzyżny go.* Marc: 15. *W.* 14. Odpowiedź. Duchowieństwo y Biskupi stárego Zákonu nie mieli przywileiu o nieomylności w nauce, chybá až do czasow Chrystusá: do tego nie wszytek lud wołał, álbowiem Nikodem y Iozef ab Arimathæa nie wołáli, innych też gdzie indziey rozproszonych nie máło było, ktorzy nie wołáli.

IV. Wszyscy Apostołowie,
kto-

ktorzy byli Biskupami Kościoła pod czas Męki Pańskiej stracili Wiarę, według Proroctwa Chrytufowego Matth: 26. X.

31. *Wy wszyscy zgorszyście się ze mnie tey nocy.* Dla tego Marc: 16. X. 14. *Wyrzucal im na oczy niedowiárstwo ich, y zátwardzenie serca.* Odpowiedz.

Apostołowie pod czas Męki Pańskiej ieszcze tylko byli Biskupami náznaczonemi, y ieszcze nie mieli przytomności Duchá Świętego: Więc pono ná ten czas pobłądzić mogli: luboli też z drugiey strony bárzo się zdá trudna rzecz do wierzenia, że wszyscy Wiarę utracili w ten czas zwlászczá podług owego co Chrytus rzekł do Piotrá Luc: 22. X. 32. *Iám prosil za tobą, aby nie ustała Wiara two-*

twoiá. Powtore przez zgor-
szenie znaczy się grzech ucie-
kánia od Chrystusá, á nie od-
stępstwo od Wiáry. Potrzećie
wyrzucając im ná oczy niedo-
wiárstwo, strofuje ich o lenistwo
do wierzenia, á nie o zgubę
Wiáry. *Vide Corn: à Lap: hic:*
& *Bellarmin: tom: 2 de Eccl:*
milit: c. 17.

Z tego się pokazuje.

Ze nápisáno, iż Kościół w rze-
czách do Wiáry należących błą-
dzić nie może, nie nápisáno
záś, że albo kiedykolwiek po-
błądził, albo błądzić może.

CONTROWERSIA VII.

**O WIDOMEY GŁO-
WIE KOSCIOLA.**

NAVKA KATHOLICKA.

*Głowa Kosciola całego lu-
bo*

bo jest Chrystus, że iednak
 widzialnym sposobem nie jest
 na tym swiecie przy nim,
 jest y druga Glowá widoma,
 ktora miásto Chrystusa nad
 Kościołem Chrystusowym
 pánwie.

Pytaią się Dyssidenci.

Gdzie to napisáno?

W. I. Exod: 40. W. 12. & 13.
 Káziesz przystąpić Aaronowi y
 synom iego do drzwi namiotu
 zgromádenia, y umyiesz ie
 wodą, y obleciesz ie w szaty
 święte, aby mi sprawowali u-
 rząd Káptáński, y będzie po-
 mazanie ich onym ku wieczne-
 mu Káptánstwu. Iezeli tedy
 według Páwła S. 1. Cor: 10. W.
 6. co się w stárym Testámencie
 działo, ná wzor nam się stało,
 musi

48 o widomey Głowie Kościoła.
musi być widzialna Głowa Ko-
ścioła Chrystusowego, iako Sy-
nagogi widzialną był głową
náywyższy Kápłán Aaron. Ten
argument máią *Magdeburgen-
ses centuriâ* 1. l. 1. c. 7.

II. Ná tych mieyscách, w
ktorych rożnym rzeczom Ko-
ścioł się miánuie podobny, iako
to Cant: 6. *W. 4. Woysku u-
szykowanemu. Cant: 7. ciátu
ozłowieczemu. Ioan: 10. W. 1.
Owczárni, 1. Tim: 3. W. 15.
Domowi. 1. Pet: 3. W. 20. Ar-
ce Noego. Ktore podobieństwá
żeby do rzeczy były, musi być
iákás widzialna głową pánuiąca.
Przeto S. Ambroży pisząc *in 1.
ad Tim: 3.* powiáda, *Domus
Dei est Ecclesia, cujus hodie
Rector est Damasus. Domem
Bożym jest Kościół, ktorego
dzisiaj**

dziśia Rządząca jest Damascus.

NAVKA DYSSIDENTOW.

W Kościele iedna tylko y ta
niewidzialna Głowa
jest Chrystus.

Pytają się Kátholicy

Gdzie to napisano?

Ź. I. Luc: 22. W. 24. Wszczął
się też spor między nimi, ktoby
się z nich zdał być większy.

Ale on im rzekł: Królowie ná-
rodow pánuią nad nimi &c.
Lecz wy nie tak. Owszem kto
náywiększy jest między wami,
niech będzie iáko najmnieyszy.

Tu Chrystus strofuie Apосто-
łow zá to, że nad sobą chcieli
mieć głowę. Odpowiedź. Nie
strofuie ich przeto, że chcieli
mieć głowę nád sobą pánuiącą,
ale tylko ich ambicyą, więc po-
daic

50 o widomey Głowie Kościoła.
daie im y sposob do rządzenia
pokorny y skromny, ktoryby
dalekim był od ambicyey, y ty-
raństwa. *Vide Corn: à Lap: in*
Matth: 20. V. 26. Bellarm:
tom: 1. de Eccl: milit: l. 1. c. 9.

II. *Ephes: 4. V. 11. Dať*
niektore Apostoly, à niektore
Proroki, à drugie Ewanielisty,
&c. Tu żadney wzmianki nie
mášz o głowie iedney, albo o
Pápiczu. Odpowiedź. Wszak
przed wszytkimi kładzie Apo-
stoly w Kościele, między kto-
remi iednemu poleca trzodeę
swoię, iáko się w następuiącej
Controwersyey pokáże. Do te-
go w tym mieyscu nie tak opisu-
ie Kościelną Hierárchią Apo-
stoł, iáko różne dáry, ktore się
w Kościele náyduią: iáko tłu-
máczy Chryzostom, Oecumeni-
us, Theophilactus. III.

III. Ephes: 4. v. 7. *Każdemu z nas dānā jest łaska według miary dāru Chrystusowego.* Tu Apostoł nie mowi, że jednemu dānā jest władzā nāywiększā. Odpowiedz. Y my nie mowiemy, że widziālneynāszey głowie takā moc jest dānā, iākā ma Chrystus w Kościele, albowiem Chrystus nā wieki pānuje nad cāłym Kościołem, który się w Niebie, w Czyścu, y nā ziemi nāyduje, y według swego upodobānia może ustāwiāć, utwierdzić, Sākrāmētā stānowić, &c. gdyż głowā widziālna tylko Rządzcā jest nad Kościołem, który nā ziemi się nāyduje, y to tylko poki nā świecie zostāie, nie może ustānowić Sākrāmētow &c. *Vide Bellarm: hic: loc: cit:*

52 o widomey Głowie Kościoła.

IV. Ephes: 5. W. 23. Chry-
stus jest Głową Kościoła: więc
tedy nie ma być mu dawaná
y druga Głowa, inaczey Ko-
ściół byłby dwugłównym. Od-
powiedz. Nie mowiemy że w
Kościele jest druga Głowa iá-
koby rowna Chrystusowi, ale
tylko że jest druga Głowa pod
Chrystusem, ná miejscu Chry-
stusá, iáko w Krolestwie, w kto-
rym Krolá nie mász, znáyduie
się ieden ná miejscu Krolá, kto-
ry się iednák nie nazywa Kro-
lem, albo społ Krolesem, ale Ná-
miestnikiem Krolá.

Z tego się pokazuje.

Iż pisáno jest że jest Głową wi-
działna w Kościele, á nie jest
pisáno że tey głowy nie mász.

CONTROWERSIA VIII.

O S.

O S. PIETRZE GŁO-
WIE KOŚCIOŁA.

NAUKA KATHOLICKA.

Piotr od Chrystusa dany jest
Kościołowi za widzial-
ną onego Głowę.

Pytają się Dyssidenci

Gdzie to napisano?

W. I. Matth: 16. W. 18. Tyś
jest Piotrem, a na tey opoce
zbuduję Kościół moy, a bramy
piekielne nie przemogą go: y
tobie dam klucze Królestwa
niebieskiego, a cokolwiek zwią-
żesz na ziemi, będzie związa-
no y w niebiesiech, a cokolwiek
rozwiążesz na ziemi, będzie
rozwiązano y w niebiesiech.

Ze przez opokę tę rozumie się
S. Piotr, świadczy náprzod cá-

54 o S. Pietrze głowie Kościoła.
Ic Concilium Chalcedońskie
Oycow 630. powtore cały Ko-
ścioł Kátholicki. potrzećie Aug:
Orig: Athan: Basil: Tertull:
Hieron: Hilar: Max: Leo Greg:
y inni. *Vide Bellarm: loc: cit:
ad longum.* Przez one słowás
*ná tey opoce zbuduję Kościoł
moy.* znaczy się polecenie rzą-
du Kościelnego iemu według S.
Chryzost: Ambr: Greg: Hieron:
y innych. Przez *klucze* znaczy
się náwyższą władzá we wszyt-
kim Kościele, iáko kiedy wi-
dźisz iż klucze od miásta oddá-
ią Rządźcy miásta, wnászáz iż
u niego iest náwyższą władzá
nád miástem. S. Greg: l. 4. ep:
37. y inni. *Bellarmin: ibid:*

II. Ioan: 21. V. 17. *Pás ow-
se moje.* Iż to sámemu Piotro-
wi mowiono pokázuie się z Pi-

smá

smá, y uznawáią Oycowie SS.
 Cyril: Aug: Chryzost: Ambr:
 Max: Leo y inni. Przez to
 słowko *Pás*, przykázanie Pan,
 nie tylko żeby dáwał pokárm
 iáko sługá, ale żeby się on po-
 stárał, żeby pánował, rządził
 iáko przełożony, według S. Aug:
 y innych. Przez *Owce* znaczy
 się Kościół powszechny według
 Epiphan: Chryzost: Ambr: Le-
 on: Theophil: *Vide Bellarm:*
loc: cit: c. 14. 15. & 16.

III. Matth: 10. *Ź.* 2. Marc:
 3. *Ź.* 16. Luc: 6. *Ź.* 14. Ałt:
 1. *Ź.* 13. gdzie wzmianka jest
 wszystkich Apostołów, y wyli-
 czáią ie. tudzież Matth: 17. *Ź.*
 1. Marc: 5. *Ź.* 37. Marc: 13.
Ź. 3. Luc: 8. *Ź.* 53. Luc: 22.
Ź. 8. Ioan: 21. *Ź.* 2. gdzie
 dwóch albo więcej Apostołów

36 o S. Pietrze głowie Kościoła.
wspominają, zawsze się ná pier-
wszym miejscu kładzie S. Piotr,
nie dlá czego innego, tylko że-
by przez to się znaczyło iż wię-
kszą władzą ma nád inne.

NAUKA DYSSIDENTOW.

*Piotrá Chrystus Pan nie po-
stawia za Głowę
Kościoła.*

Pytają się Katholicy.

Gdzie to napisano?

W. I. 1. Cor: 3. W. II. Grun-
tu innego nikt nie może záló-
żyć oprócz tego, który jest záló-
żony, który jest Chrystus IE-
ZVS: Tu S. Piotrá nie uzná-
wa za głowę Kościoła Apostoła.
Odpowiedź. Páweł S. nazywa
Chrystusa gruntem, iákoż prá-
wdziwie jest gruntem nád inne
grunty pierwszym, który sam
to

to z siebie ma, iż jest gruntem, na którym się wszyscy y sam Piotr funduie według S. Aug: *in ps: 86.* Przez to zaś nie jest zabroniono, żeby S. Piotr nie mógł być gruntem po gruncie Chrystusowym. *Vide Corn: à Lap: hic.*

II. Ephes: 2. *W. 20.* Zbudowani na fundamencie Apostołów y Proroków, którego jest gruntem samym IEZVS Chrystus. Toć tedy nie sam Piotr jest tym gruntem. Odpowiedź. Apostołowie nazywają się gruntem naprzód dla partykulárnych Kościołów, których pierwszemi byli Fundatorami w różnych krainách, powtore że pierwsi wzięli naukę od Chrystusa, którą po świecie rozsiewali: po-
C5   **trzecie**

58 o S. Pietrze głowie Kości-ła.

trzęcie że pierwsi z Piotrem
byli Pasterzami Kościoła po-
wszechnego z tą jednak diffe-
rencyą, iż Piotr był Pasterzem
ordynaryinym, oni zaś extraor-
dynaryinemi, iákiemi więc są
Posłowie do różnych Krolow:
dlá tego y Piotr náywyższym
był Pasterzem, ktoremu wszyscy
podlegáią, á on zádnemu nie
podlegá. S. Hier: l. 1. *contra*
Iovin.

III. Iáko Piotr imieniem
wszytkich mówił: *Tys jest*
Chrystus Syn Bogá żywego, tak
Chrystus wzáiem iemu imieniem
wszytkich odpowiedział. *To-*
bie dam Klucze: Więc tedy z
tych słow nie może być dowie-
dzioná zwierzchność S. Piotrá.
Odpowiedź. S. Chryzost: y in-
ni Oycowie SS. powiádáią, iż
gdy

gdy inni Apostołowie odpowiedzieć nie mogli, Piotr iako głowa y język wszystkich odpowiedział, Chrystus iednąk samemu Piotrowi iako głowie wszystkich Klucze polecił. *Vide Bellarm: hic c. 12.*

IV. Matth: 18. *Ź. 18.* Cokolwiek zwiążecie na ziemi, będzie zwiążano y na niebie. Y cokolwiek rozwiążecie na ziemi, będzie rozwiązano y na niebie. Ioan: 20. *Ź. 22.* Weźmiecie Ducha Świętego: ktorymkolwiek grzechy odpuscicie, będą im odpuszczone, a ktorymkolwiek zatrzymacie, będą zatrzymane: Więc tedy nie sam Piotr wziął Klucze y tę moc. Odpowiedź. Ná tym miejscu S. Máteusza obiecuie wpráwdzić wszystkim Pan Klucze

cze

60 o S. Pietrze głowie Kościoła.

cze, ktore też Ioan: 20. daie, ale daie ie wszystkim iako Półkom y Pasterzom extraordinarynym zostaiącym pod władzą Piotrá, ktoremu iako Pasterzowi ordynarynemu y głowie dána iest moc żadnemu nie podlegała, y dlátęgo Piotrowi powiedziáno samemu. *Pás owce moie.* Vide Bellarm: loc: cit:

V. Gal: 2. W. 5. *Ktorymeśmy y ná chwilkę nie ustapili y nie podali się &c.* Tu Páweł S. żadney zwierzchności nie uznáwa w Pietrze iako w głowie Kościoła. Odpowiedź. Nie o Pietrze tu iest mowá, lecz o fałszywych bráci nálegaiących, żeby Tytus był obrzezány. *Vide Corn: à Lap: hic.*

VI. Támże W. 6. *Ci, ktorzy się zdali być czymśi, nic mi nie*

nie przydali. Tu się Páweł nie zápatruie ná Piotrá iáko ná głowę. Odpowiedź. Nictu nie mowi Apostoł o władzy, ale o Ewánieliey, którą powiáda że nie od Piotrá albo innych Apostołów ale od samego Chrystufá wziął. Iásno to z samego textu.

VII. *Támże N. 6. Tenkto-ry był skuteczny przez Piotrá w Apostolstwie między obrze-żánemi, skuteczny był y we mnie między Pogány.* Toć te- dy Páweł S. we władzy swey nie náležál do Piotrá, ponie- wáz Piotrowi Zydow, á Páw- łowi Pogánow podáno, zátym Piotr nie był głową wszytkich. Odpowiedź: Ten rozdziál tyl- ko był Prowincyalny, iáko teź innych Apostołów wszytkich,
wszyt-

62 o S. Pietrze głowie Kościoła.
wszystkim bowiem rzeczono: I-
dąc nauczajcie. Do tego wszak
y Piotr S. szedł między Pogá-
ny, gdyż w samym Rzymie zá-
łożył Stolicę.

VIII. Týmże W. II. Pio-
trowi Páweł sprzeciwił się w
twárz, więc go nie uznał zá
głowę. Odpowiedź. Sprzeci-
wił się Páweł Piotrowi, ale nie
záprzał się przełożénstwa iego:
y to nie ma być dziwno, zwlá-
szczá że nic nie przystoynego
nie iest, kiedy niższy nápomina
wyższego z przynáleżytyá skro-
mnością y rewerencyą. Tak pi-
szą S. Cyprian *ep: ad Quintum*,
y S. Grzegorz *hom: 18. in Ezech.*

Z tego się pokazuje.

Iż pisáno iest, że Piotr od Chry-
stusa postawiony iest zá widziál-

Controwersja IX. o następcy - 63
ną głową Kościoła, a nie jest
pisano, że nie jest postawionym.

CONTROWERSIA IX.

O NASTĘPCY PIOTRA
W PRZEŁOŻENSTWIE.

NAVKA KATHOLICKA.

*Po Pietrze w przełożenstwie
albo w rządzeniu całego Ko-
ścioła następuje każdy prą-
wnie obrany Pápież.*

Pytają się Dyssidenci

Gdzie to napisano?

Rz. I. W starym Testámen-
cie, który był figurą nowego, ná-
stępcy Aaroná tak dobrze byli
náywyższemi Kápłánami, iáko
sam Aaron *Num: 20. v. 24.*
Po Aaronie nástąpił Eleazar
Iudic: 20. v. 28. Po Eleazá-
rze Phinees y tam dáley.

II.

64 *Piotra w Przełożeniu.*

II. Ioan: 21. *W.* 17. *Pás owce moie.* Tymi słowy powiada S. Chryzost: *lib: 2. de Sacerdotio:* Chrystus Pan owce swoje, dla których krew przelał tak Piotrowi, iako y następcom jego polecił. Więc z tego taki się formuje argument. Potrzebna rzecz jest, żeby ieden taki był, któryby y po śmierci Piotrowey Owczarnią rządził, która do skończenia świata trwać ma, y owce pász, iednakowa bowiem jest zawsze potrzebá. Nie było zaś dotąd innego Pászterzá okrom Pápieżá, ktorego też za takiego uznawáią Concilia Niceńskie, Chalcedońskie, Cárogradzkie przed piątym Synodem, Laterańskie, Lugduńskie powszechné, Florentskie, &c. Idzie zátym że Pápież jest

jest następcą Piotrowym.

NAVKA DYSSIDENTOW.

Papież jestci wprawdzie następca Piotra, lecz tylko w Biskupstwie Rzymskim, nie w przełożeniu powszechnego Kościoła.

Pytają się Katholicy

Gdzie to napisano?

NIGDZIE.

Z tego się pokazuje.

Iż pisano że Biskup Rzymski w przełożeniu Kościoła jest następcą Piotrowym; nie pisano zaś, iż nie jest następcą.

CONTROWERSIA X.

O NIEOMYLNOSCI

NAYWYZSZEHO

BISKUPA.

NAVKA

▷ NAVKA KATHOLICKA.

Naywyższy Biskup ile jest Biskupem, nie może błędzić nauczając cały Kościół w tych rzeczach, które do Wiary; albo przykazań obyczajów, należących do całego Kościoła; iako y w tych, które do zbawienia potrzebne są, y ta nieomylnosc w samymże Papięzu, a nie w zgromadzeniu Biskupow innych, albo inney jego rady ma być postanowiona.

Pytają się Dyssidenci

Gdzie to napisano?

W. I. Luc: 22. W. 31. Symonie, Symonie, oto szatan wyprosił was, aby was odwięwał iako pszenicę: alem ja prosił
za

za tobą aby nie ustała Wiara
 twoja. A ty niekiedy nawro-
 cimszy się utwierdzaj bracia
 twoje. W tych słowach daie
 się znąć, że Pan Chrystus o
 dwie rzeczy prosił za Piotrem,
 pierwsza, żeby on lubo kuszony
 od diabła, nie utracił Wiary,
 iako owe słowa, żeby nie u-
 stała wiara twoja, tłumaczy
 Aug: lib: de corrept: & grat:
 c. 8. Chryst: hom: 85. in
 Matth: Theophil: druga ażeby
 on ile jest Biskupem nigdy nie
 mógł nauczać co Wierze prze-
 ciwnego, ani żaden inny z na-
 stępcow jego, tak one słowa u-
 twierdzaj bracia twoje, tłumá-
 czy Theophil: Leo serm: 3 de
 Assumpt: sua ad Pontif: Nico-
 laus in ep: ad Michaelem. Vi-
 de Bellarm: tom: 1. de Rom:
 Pontif:

68   o nicomyl: náywyż: Bisk:

Pontif: l. 4. c. 7.

II. Matth: 16. W. 18. *Ná tey opoce zbuduję Kościół mój, á brámy piekielne nie przemoga go.* Z tego mieyscá probuie Origenes że brámy piekielne nie przemoga y famey opoki, albo że tu stáłość y státeczność famey opoce obiecána iest. bo powiáda: *si prevaleant adversus petram, in qua fundata est Ecclesia, etiam prevalebunt adversus Ecclesiam,* iezeli przemoga opokę, ná ktorey budowany iest Kościół, przemoga y Kościół, gdyż iáwno iest, że zá obáleniem fundámentow musí dom upáść. Toż samo z nim rozumieią Chryzost: Cyrill: Theodor: Hier: Aug: Grzeg: y inni. *Vide Bellarm: loc: cit:*

Z tych słow to samo się probuie

o na-

o następcach Piotra, albowiem oni tak są opoką y gruntem Kościoła iako y Piotr, iako się rzekło w Controwersyey dziewiątey.

III. Ioan: 21. W. 17. *Pász owce moje.* Tymi słowy Biskup staie się Pászterzem y Náuczy-cielem Kościoła, ktorego on po-winien słuchac: więc pokazuie się też, że bładzic nie moze, inaczeyby y Kościół mógł bładzic, co iest przeciwko obietnicy Chrystusa Paná *Matth: 16.* W. 18. Do rzeczy też nie mo-wią oni, ktorzy náuczają, że Kościół powinien słuchac Pá-pieża dobrze uczącego, nie po-winien bładzącego. albowiem kto rozsądzi, czy bładzi? czyli nie? nie sami Wierni, bo owce nie sądzą Pászterza, nie Concili-
um

90   o nicomyl: naywyż: Bisk: um iákie, bo to samo nie iest nicomylne chyba kiedy iest od Pápiezá approbowáne, iáko się w następuiącej Controwersyey pokáže.

NAVKA DYSSIDENTOW.

Pápiez ile iest Pápiezem tak z zgromádeniem Biskupow, iáko y swey rády może póbłádzić w Wierze, y náuczác przeciw Wierze.

Pytaią się Katholicy
Gdzie to napisano?

NIGDZIE.

Iednák zárzucáią Kátholikom.

I. Iż ieszcze nie był Kościoł Rzymiski w ten czas, kiedy Chrystus Piotrowi obiecał, że iego Wiára nie miała ustáć: więc tedy to Piotrowi nie iest obie-

obiecáno iak Pápieżowi, ale iá-
ko prywátnemu. Odpowiedź.
Lubo słowy to o Pietrze takim
nie mowiono, w rozumieniu ie-
dnák Chrystusá takim był wi-
dziány.

II. Ieżeli następcom Piotrá
mowiono, co się Piotrowi mo-
wiło, tedy muszą następcy Pio-
trá náprzod Chrystusá się zá-
przeć, y znowu się náwrocić,
nim zostána Pápieżami. Odpo-
wiedź: To słowko *Conversus*
nie znaczy náwrocenie Piotrá
od grzechu zaprzenia się, ale
znaczy náwrocenie iego do
drugich, ktore w pokusách ma
utwierdzić. Powtore to tylko
w Pietrze Pan mówił następcom
iego, co iemu iáko Pápieżowi
mowiono iest: náwrocić się záś
od záprzenia się (poniewász
tak się

tak się podobá tłumaczyć) nie
mowiono Piotrowi iáko Pápie-
żowi, ale iáko prywatney osobie

III. W wielu Kánonách náy-
duie się, że Pápieżá nikt nie są-
dzi, chybaý był odstępcą od
Wiáry, więc tedy znáć że Pá-
pież w Wierze błádzić może.
Odpowiedź. Kánony mowią o
błędzie Pápieżá iáko prywá-
tney osoby, á nie iáko iest ná-
miejscu Chrystusowym.

IV. Jeżeli Pápież błádzić
nie może w Wierze, dáremné
są Concilia. Odpowiedź. Lu-
bo błádzić nie może, musí ie-
dnák śrzodkow dlá więkšzey o-
strożności záżywać, nie może
záś ostrożnieyszym być, iáko
kiedy wielu pártikulárnych Ko-
ściołow zdánia słuchá.

W innych zárzutách, w któ-
rych

rych błędy Pápieckie przed o-
czy kładą, to miey przed oczę-
má, że Pápież nie ile był Pá-
pieżem, to albo owo uczył.
Vide Bellarm: loc: cit:

Z tego się pokazuje.

Iż pisáno, że Pápież błędzić
nie może, á nie pisáno że błę-
dzić może.

CONTROWERSIA XI.

O POWADZE CON-
CILIOW W KO-
SCIELE.

NAVKA KATHOLICKA.

*Concilia powszechnie porzą-
dnie zebrane, y od Pápieżá
utwierdzone ani w Wierze,
ani w obyczajách błę-
dzić nie mogą.*

Pytáią się Dyssidenci

D

Gdzie

Gdzie to napisano?

*Ŕ. I. Matth: 18. Ŧ. 20. Gdzie są dwá albo trzey zgromádeni w imię moje, tãmem jest w pośrzodku ich. Ze zaś Chrystus mowi o zgromádeniu wielu, ma się rozumieć iakoby postępując od mnieyszey liczby do większey, co się pokázuie ná tymże mieyscu Ŧ. 17. Powiedz Kościółowi: iesliby zaś Kościółá nie usłuchał, niechci będzie iáko pogánin y celnik. Záprawdę powiádam wam: Cokolwiek rozwiążecie &c. Tak tłumáczy Concil: Chalcedońskie *act: 3. in ep: ad Leon: 8 Syn: act: 17.* y Conc: Tolet: III. Iezeli zaś Chrystus jest w pośrzodku ich, iáko mogą błádzić?*

II. Ioan: 16. Ŧ. 13. Duch
práw-

prawy (o którym powiada c. 14. *Ź. 16. da wam, aby z wami mieszkał na wieki*) nauczy was (nie tylko Apostołów, ale y Biskupow) *w wszelkiej prawdzie*. Nie uczy zaś káždego zofobną, toć wŹszytkich zgromádzonych.

III. *Akt: 15. Ź. 28.* Pierwsze Concilium Ierozolimskie mowi. *Zdało się nam y Duchowi Świętemu:* więc nie może błádzić, chyba byś chciał Duchowi S. błáđ przyczytác. Toć y inne Concilia ktorym rownie Duch S. affistuje, błádzić nie mogą.

IV. Ná tych mieyscách, z ktorých *Controw: 5. y 6.* pokázaliśmy, że Kościół upáść y błádzić nie może.

V. *Luc: 10. Ź. 16. Kto was*

76 Controwersja XI. o powadze
(Apostolow y waszych następ-
cow Biskupow) słuchá, mnie
słuchá Jeżeliśmy powinni słu-
chác iáko Náuczycielow ná-
szych toć błádzić nie mogą,
zwłászczá, kiedy w imieniu
Chrystusowym są zgromádeni.

NAVKA DYSSIDENTOW.

Zádnego nie mász Concili-
um, lubo od Pápieżow po-
twierdzone było, ktoreby
błádzić nie mogło.

Ale

Gdzie to nápisano?

Ŕ. I. Isai: 56. Ŧ. 10. Stro-
żowie iego ślepi, wszyscy zgotá-
nie nie umieją, kochają się w
drzemániu, nie umieją náu-
czác. Ier: 6. Ŧ. 13. Od Proro-
ká aż do Káptána wszyscy zdrá-
dliwemi są. Oseæ 9. Ŧ. 8. Pi o-
rok

rok stał się siedłem &c. Czy nie błędy są to? Odpowiedź. O-
krom tego że te mieyscá figura-
te się biorą, bo kto może wie-
rzyć żeby wszyscy stárego Te-
stámentu Prorocy mieli być tá-
kiemi, nie mowi tu Pismo o
Prorokách w iedno zgroma-
dzonych, ale szczegulnie mo-
wiących. Do tego Kápłáni stá-
rego Zákonu nie mieli obietni-
cy od Bogá, że ie od błędu zá-
chować miał, iáko ma Kościoł
*Matth: 16. v. 18. Vide Bellar-
hic c. 6. y wyżey Controv: 5. y 6.*

II. Ier: 14. v. 14. *Fálsz
prorokia ci Prorocy w imieniu
moim.* Odpowiedź. O fálszy-
wych Prorokách tu gádká iest,
iáko się z następuiących słow po-
kázanie: *nie postátem isb, anim
im roskázał, owszem anim mo-*

78 *Controwersia XI. o powadze
wił do nich. Iákiemi Proroká-
mi nie są Biskupi ná Conciliach
práwnie zgromádzeni.*

III. *Aēt: 20. §. 29. Iáwiem
że po odesćiu moim wnidą mie-
dzy was wilcy okrutni, ktorzy
trzędzie folgować nie będą.
A z was samych powstáną mę-
żowie mowiący rzeczy prze-
wrotne, aby zá sobą póciágnęli
Vcznie. Matth: 24. §. 11. Wie-
le fáłszywych Prorokow pow-
stánie, y zwiodą wielu. Odpo-
wiedz. Te śłowá bárzo się szy-
kuią ná same Heretyki, iáko
świádczy S. Ambr: l. 7. in c.
10. Luc: S. Clem: l. 8. const: c.
18. iáki zá żywotá S. Páwłá był
Hymenæus, Alexander y inni i.
Tim: 1. §. 20.*

Z tego się pokazuje.

*Iż pisáno, że Concilia powsze-
chne*

chne rządnie zgromádzone, y
od Pápieżá utwierdzone, błá-
dźić nie mogą, nie pisáno zás,
że mogą.

CONTROWERSIA XII.

O KLERYCTWIE

Albo

STANIE DVCHO-
WNYM W KOSCIELE.

NAVKA KATHOLICKA.

*W Kościele drudzy są Kle-
rycy, ktorym zlecona jest
część Boská, y sprawy Ko-
ścielne, drudzy Laicy, albo
Swieccy, ktorzy do spraw
Kościelnych albo urzę-
dow nic nie należą.*

Pytaią się Dyssidenci.

Gdzie to napisáno?

Ł. I. Num: 18. 17. 20. Deut:

D4 18. 17.

18. *N.* 2. Mowi Pismo, że *Pań*
będzie częścią y dziedzictwem
Kapłanow y Lewitow, dla tego
 że dziedzictwa z rozkázania Bo-
 skiego im nie dali między brá-
 cią w podziále ziemi, więc dá-
 rował im Bog częśćkę swoję, to
 jest dzieśięć liny y ofiary synow
 Izráelskich. Dla tego się też ná-
 zywáią od losu Pańskiego Kle-
 rykámí, bo to słowko *Kleros*
 zkąd idzie Kleryk znaczy los
 albo dziedzictwo. *S. Hier: 12*
ep: ad Niceph: Więc iáko w stá-
 rym Testámencie Kapłáni y Le-
 witowie byli od pospolstwa od-
 dáleni, tak w nowym Klerycy
 są inśi od tych ktorzy się Láy-
 kámí z Greckiego *Laos* albo
 świeckiemí zowią.

II. *Ier: 12. N. 13. Otrzymá-*
li dziedzictwo, á one nie po-
mogło

o Kler: albo stan: duch: w Kość: 81
mogło im, albo iako czytają 70.
z Greckiego *Losy ich nie pomo-
ga im.* Ktore mieysce według
Orig: hom: 7. in Ier: Epiph:
ep: ad Ioan: Episc: Hieros:
Hier: in comm: & Episc: ad
Nepot: znaczy Biskupow, Ká-
plánow, y innych Klerykow.
*Vide Bellarm: tom: 2. de Cle-
ricis c. 1.*

NAVKA DYSSIDENTOW.

*W Kościele Bożym lubo się
niektorzy mają do służby Bo-
żey, drudzy nie mają, iednak-
że nie mają się nazywać dru-
dzy Klerykami, dru-
dzy Laikami.*

Pytają się Kátholicy

Gdzie to napisano?

*By. I. Gal: 3. W. 28. Nie
mają Żydá, ani Greká, nie
Dś mają*

*máasz niewolniká, ani wolnego, nie máasz meszczyny y niewiásty: albowiem wszyscy wy iedno iesteście w Chrystusie IEZUSIE. Z tego mieyscá wnászáią że między ludem Chrześciańskim nie ma być różność osob. Odpowiedź. Ze Apostoł ná tym mieyscu to tylko oznáymuie, iż żadna infza rzecz nie czyni nas synámi Bożemi, oprocz Wiáry, Nádźiei, y Miłóści, co też mowjemy o Kleryctwie, abowiem nie Kápláństwo czyni nas synámi Bożemi, ale Kápláństwo z dobrym żywotem. Powtore wszákże iedność ciáła dobrze stoi z różnością członkow według owego I. Cor: 12. W. 20. *wiele jest członkow, ale iedno ciáło.**

II. 1. Pet: 5. W. 2. *Pásćie*
trzo-

o Kler: albo stan: duch: w Ko śc: 83
trzone Bożę, która jest między
wami &c. ani iako pánuiąc nad
dziedzictwem Pańskim, ale
wzorni będąc trzody. Tu S.
Piotr tym słowkiem Clerus, dzie-
dzictwo albo Los nazywa cały
Kościoł. Odpowiedź. Gdzie
to napisano, żeby się to słowko
miało brąć za cały Kościoł? S.
Hier: ep: ad Nepot: y Oecum:
na ten list S. Piotra pisząc przez
to słowko Clerus rozumieć stan
duchowny.

Z tego się pokazuje.

Iż pisano, że w Kościele Ká-
plani mają się różnić od Láy-
kow, á nie pisano, iż nie mają
różnić.

CONTROVERSIA XIII.
O POWOŁANIU SŁUG
KOSCIELNYCH.

NAV.

NAVKA KATHOLICKA.

Powołanie albo postanie Biskupow, y innych slug Kościelnych, przez ktore się daje zwierzchność należyta nad inne, nie należy do pospółstwa, ale do Pápieżá y Biskupow, przez ktore Bog sprawuje Kościół swoy.

Pytáią się Dyssidenci

Gdzie to napisano?

Rz. I. Matth: 16. W. 19. *To-
bie dam Klucze.* Ioan: 21. W.
17. *Pás owce moje.* Tymi slo-
wy Chrystus Piotrowi polecil
trzode swoię, więc musiał mu
dác y práwo powołania y posła-
nia, poniewász sam wszędzie
przytomnym być nie mógł. *Vi-
de Bellarm: tom: 2. Contr: 2.
l. 1. c. 4.* II.

o powołaniu *ług Kościelnych.* 85

II. Act: 14. *W.* 22. Gdy im Páweł y Bárnábász w każdym Kościele postanowili Káptánow. Ci zaś nie byli Láikámi ale Biskupámi. *Vide Corn: à Lap: hic.*

III. Ad Tit: 1. *W.* 5. Dla tegom cie zostawił w Krećie, abyś po miáściach stánowił Káptány, to jest Biskupow y Księżá, iáko samże Páweł tego Tytuśá postanowił Biskupem. Tak tłumáczy S. Leo I. *ep: 87. ad Episc: Africæ & Conc: Sardie: Can: 6.*

IV. Hebr: 5. *W.* 4. Nikt sobie tey czci nie bierzetylko ten, który bywa powołany od Bogá iáko Aaron. Więc tedy co się sam posyła, albo wdziera, albo też powołany bywa od świeckich, ten nie jest prawdziwym *ługą Kościoła.*

NAV.

NAVKA DYSSIDENTOW.

Powołanie, albo postanie sług
 Kościelnych, albo do samego
 tylko Boga, iako naucza Wi-
 kleff, y Huss, albo do całego
 Kościoła, to jest, tak do du-
 chownych iako y świeckich,
 iako mowi Luther y
 Kálwin, należy.

Ale

Gdzie to napisano?

R. I. Ioan: 20. W. 21. Iako
 mię posłał Ociec, tak y ja was
 posyłam: Toć tedy do niego sa-
 mego należy posyłać y powoły-
 wac sługi Kościelne. Odpo-
 wiedź. Prawdą to o Apostołach,
 ktorých samemu posyłać rzecz
 słuszną była, nie prawdą o in-
 szych Biskupách, albowiem Ti-
 mo-

o powołaniu /*ług Kościelnych.* 87
moteuszá y Titá nie sam przez
się, ale przez Páwłá posłał.

II. Aēt: 20. *W.* 28. *Pilnuy-
cież tedy wszystkiey trzody, w
ktorey was Duch S. postanowił
Biskupámi, abyście pászli Kościoł
Boży. Odpowiedź. Duchci S.
postanowił, ale przez Apostoły.*

III. Ephes: 4. *W.* 11. *A on
Chrystus dał niektóre Apostoły
&c. drugie też Pászterze y Nau-
czyćiele, to jest Biskupow. Od-
powiedź. Postanowienie urzę-
dow tych w Kościele od Chry-
stusá samego miáło początek, ale
powołanie y posłanie osob ná
te urzędy tylko ná początku
Kościoła poki ná ziemi obco-
wał, od niego pochodziło.*

IV. Rom: 13. *W.* 1. *Nie mász
zwierzchności, tylko od Bogá.
Odpowiedź. Od Bogá wprá-
wdzio*

wdzie, ale przez ludzie posy-
łającego.

V. Aēt: 6. W. 5. *Podobął się
ta mowá onemu wszytkiemu
mnoſtwu, y obráli Szczepáná
&c.* Odpowiedź. Z tego y in-
nych mieyſc, náktorym poſpol-
ſtwo z Duchowieńſtwem obráło
ſługi Boże, tylko ſię pokázuie
moc obieránia, albo podávánia
oſoby, á nie pokázuie ſię moc
powońánia y poſńánia, przez kto-
rą daie ſię zwierzchność y moc
ſprávovánia Koſcielnych urzę-
dow. *Vide Corn: á Lap: hic.*

VI. Matth: 16. W. 19. *Tobie
dam Klucze, y Matth: 18. W.
18. Cokolwiek zwiážete &c.*
całemu ieſt mowiono Koſcio-
łowi, więc y poſpolſtwu. Od-
powiedź. Gdzie to nápiſáno?
Vide ſupra Contro: 8.

Z te-

Z tego się pokazuje.

Iż pisano, że powołanie y poświęcenie sług Kościelnych nie należy do świeckich, albo pospółstwa, a nie pisano, iż należy.

CONTROWERSJA XIV.

O POSWIĘCENIU
KAPŁANSKIM.

NAUKA KATHOLICKA.

*Poswięcenie tak Biskupow,
iako y innych sług Kościel-
nych nie do świeckich, ale do
samychże Biskupow
należy.*

Pytają się Dyffidenci

Gdzie to napisano?

Ź. I. Lev: 8. Moyżesz Aa-
roná od Bogá obránego y po-
wołanego poświęcił ná Kapłán-
stwo

90 o poświęceniu Kapłanskim.
stwo najwyższe, także y synow
iego. Moyżesz zaś iż nie był
Láikiem, ale Xiędzem. Pokázuie
się z Psál: 98. V. 6. Moyżesz y
Aaron między Káptánami iego:
Co też o nim trzyma Hier: Aug:
Nazian: Nissen: Vide Bellarm:
2. Contr: 2. l. 1. c. 3.

II, 1. Tim: 4. V. 14. Nie
zániedbYWáy dárú Bożego, kto-
ry w tobie iest, któryć dany iest
przez proroctwo z włożeniem
rak KáptánstWá, to iest Bisku-
pow. Tak tłumáczy Chryzost:
Theodor: Oecum: Theoph: V.
Bellarm: Nie czytámy zász ani
w stárym ani w nowym Testá-
mencie, aby kiedy w Kościele
Bożym który miał być poświę-
conym od Láikow.

NAVKA DYSSIDENTOW.

Zgromadzenie tak Ldikow
iako

iaako y Xięzy zobopolna maia
 moc poświęcić sługi Boże: a
 luboli sami Pasterze na nie
 ręce kładą dla lepszego po-
 rzadku, to iednak czynią i-
 mieniem pospolstwa, także się
 onemu ma przypisać nie tyl-
 ko obieranie y powołanie, ale
 też y poświęcenie, do kto-
 rego prawo ma.

Ale

Gdzie to napisano?

NIGDZIE.

Chybáby chcieli przykład ow
 Michałza *Iud: 17. v. 5* na swą
 naciągac sronę, ktory sobie u-
 czyniwszy obraz ryty y lany
 miał káplicę Bogow, sprawił też
 był Ephod y Teraphim, to iest
 szatę Kápłańską y bálwany, y
 poświę-

poświęcił ręce iednego z synow swoich aby mu był za Kápłaná. Lecz iákim Biskupem był Michasz, takim Kápłánem był y syniego. Uznáwa ten swoy bład samże Michasz, albowiem nátráfiwszy ná młodzieńca z Bethleem, ktory był Lewitą, náiał go, aby mu był Kápłánem, mówiąc. *Teráz wiem, że mi będzie Pan błogostawił, gdyż mam Lewitę za Kápłaná.* Z czego się pokázuie, że Michasz uznáwał, iż syn iego nie iest Kápłánem, luboby urzędy Kápłáńskie sprawował w száćiech Kápłáńskich.

Z tego się pokazuie.

Y znáć, iáki iest u Dyssidentow Kościoł, iákie Sákrámenta, iáká słuźbá Boża, gdyż nie mász u
nich

nich żadnych Xięży należycie
poświęconych, chybaży który
z nich od Kátholikow uciekł.

CONTROWERSIA XV.
OSTANIE BEZZEN-
SKIM W KOSCIELE.

NAVKA KATHOLICKA.

Bezzenstwo, w którym mają
zostawć ci, którzy poświę-
conemi są na Káptánstwo w
Łacinskim Kościele; nie jest
wniesione prawem Boskim,
ale Apostolskim, tak że się nie
godzi żenic po wziętym po-
święceniu, albo jeżeli kto
miał przedtym żonę, że-
by się od niey oddalił.

Pytaią się Dyssidenci

Gdzie to napisano?

R. I. ad Tit: 1. W. 8. Biskup

94 o stanie bezżen: w Kościele.
ma być &c. sprawiedliwy, świą-
tobliwy, powściągliwy, to jest
iako tłumaczy S. Hier: wstrzy-
mywający się od niewiaſty.

II. 2. Tim: 2. W. 4. *Żaden*
ktory żołnierską służy Bogu
(w służbie Kościelney według
Chryzost: y Ambr:) *nie wsi-*
kle się sprawami tego żywota,
miedzy ktoremi Tertull: *in ex-*
hort: ad Cast: liczy małżeństwo,
ktore u pogan zabronione by-
ło żołnierzom, żeby mogli być
gotowszemi.

Więcey się w Piśmie o tym
znaleść nie może, przeto, iż to
jest postanowienie Apostolskie.

NAUKA DYSSIDENTOW.

Nie tylko przed, ale y po po-
święceniu Kapłańskim go-
dzi się, żeby Xięża nie mie-
li okazyi do nierządow.

Alc

Gdził

Gdzie to napisano?

Rz. I. 1. Tim: 4. W. 3. Nazywają się Heretykami, którzy zabraniają wstępować w małżeństwo. Więc tedy Kościół nie zabrania sługom Kościelnym małżeństwa. Odpowiedź. Ustawy Apostolskie wcalec nie zabraniają, lecz potrzebują po tych którzy się do święcenia udają, ażeby w bezżeńskim stanie zostali, lubo iako do Kąplianstwa, tak do czystości żadnego nie przymuszają. Dla tego tych którzy do święcenia przycho- dzą, napominają surowie, ażeby precz się oddalili, ieżeli wstrzymać się nie mogą, gdyż wedle Apostoła lepiej jest w małżeństwo wstąpić, anizeli być pąlonym.

II.

96 o stanie bezżen: w Kościele.

II. 1. Tim: 3. *W.* 2. y Tit: 1. *W.* 6. Miedzy inszemi przy-
miotami Biskupá, kładźcie się y
ten, żeby był *iedney zony mąż.*
Odpowiedź. Nie roskázuie tu
Páweł Święty, ani potrzebuie
po Biskupách tego, gdyż on sam
ináczej się sprawował, bo mowi
o sobie 1. Cor: 7. *W.* 8. *Mo-
wie nie żonátym, y wdowom:
dobrze im iest, żeby tak trwáli
iáko y iá.* Iákoż ilekolwiek do-
tąd w Łacińskim Kościele było
Biskupow; wszyscy żyli w bez-
żeństwie. Apostoł zaś ná po-
mienionym miejscu tego tylko
potrzebuie, żeby nie był Bisku-
pem kto małżeństwo powto-
rzył. Tak tłumáczy Epiphani:
Theoph:&c. v. *Corn:á Lap:bie.*

III. Támże *W.* 11. *Nierwiá-
Ay (flug Kościelnych) máiá
być*

być czystymi, toć tedy słudzy Kościelni nie byli bez żon. Odpowiedź. Mowá tu iest strony tych niewiaśc, z ktoremi slub wzięty iest przed święceniem, od ktorych się iednák po poświęceniu wstrzymywáli. Do tego potrzebuie to, żeby żonaty nie prętko był poświęconym, chybáby pewnośc moglá być o czystości iego.

IV. 1. Cor: 9. W. 5. *Izali nie mámy wolności wodzić się z siostrą niewiaścá iáko y dru-dzy Apostołowie &c.* Odpowiedź. Nie mowi tu Apostoł o żonách Apostolskich, ale o innych białogłowách pobożnych, ktore zá Apostołmi idąc, one ze swego żywiły, ná ktory koniec y zá Chrytusem niektore z nich chodziły. *Luc: 8. W. 3.*

E

Tak

98 o stanie brzyżen: w Kościele.

Tak tłumaczy Chryzost: Theod:
Oecumen: Theoph: Ambr: Hay-
mo, Tertull: Hier: Aug: *Vide*
Bellarm: tom: 2. *Contr: 2. l.*
1. c. 20. Nazywają się zaś tam
niewiasty siostrami, iako *Act: 1.*
W. 16. mężowie bracia.

V. 1. Cor: 7. *W. 2.* Dla po-
rubstwa niech każdy ma swoją
żonę. Ktore niebezpieczeństwo
iż y w sługach Kościelnych iest,
zdá się, że y do nich należy ro-
skázanie Apostolskie. Odpo-
wiedz. Apostoł tu mowi o żo-
nátých w stanie świeckim, kto-
rzy nówrociwszy się do Wiary,
chcieli byli rzucác żony swoje.
Do tego nie roskázuie Apostoł,
ale rádži, bo w tymże rozdžia-
le przeciwné rzeczy się poká-
zuią: Ná koniec rádá tu nie ná-
leży do sług Kościelnych, kto-
rym

rzym wolno było udąć się na urząd Kápláni albo nie, lecz przyiąwszy go dobrowolnie, iuż przymuszeni są do záchowánia bezzeńskiego żywota, albowiem sami się do tego przywiązali.

Z tego się pokazuje.

Ze nie pisáno, iż Kościelni śrudzy albo Kápláni muszą być żonátami.

CONTROWERSIA XVI.

ORADACH EWANGELICZNYCH.

NAVKA KATHOLICKA.

Dobrowolna poświęćliwość, postuszeństwo, y ubóstwo, na ktorych zawisła doskonałość zákonna, nie są przykázané, ale tylko z rády

Ez

Bo-

100 oradaeb Ewanielicznych.
Boskiey iemu się podobaiace.

Pytaią się Dyffidenci
Gdzie to napisano?

I. o Czystości.

Rz. I. Isai: 56. W. 4. Tak
mowi Pan trzebiencom, ktorzy
będa strzedz Sabbatorw moich,
y obiorą com iá chciał, y zácho-
wáią przymierze moie, dam im
w domu moim, y w murách mo-
ich mieysce, y imie lepsze nad
syny y corki. Ktore mieysce o
dobrowolnie powściągliwych
dlá słowá obiorą rozumie. S.
Hier: Cyr: Aug: Baz: Grzeg:
Ambr: Vide Bellarm: tom: 2.
Contr: 2. l. 2. c. 9.

II. Matth: 13. W. 23. Ktory
jest wsiány ná ziemię dobrą,
jest ten, ktory sluska słowá, y
rozumie: y owoc przynosi, y
czyne

czyni, i jedno (Panieństwo) se-
 tny, a drugie (Wdowstwo)
 sześćdziesiątny, a drugie (Mál-
 żeństwo) trzydziestny. Tak to
 mieysce tłumaczy Cypr: Hier:
 Aug: y inni przekładając Pá-
 nieństwo iáko rzecz Bogu przy-
 jemnieyszą, y przynoszącą wię-
 kszą zapłatę nad inne.

III. Matth: 19. W. 20. V.
 czniom mowiącym, nie pożyte-
 czno iest żenić się, rzecze Pan.
 Nie wszyscy poymuią słowa te-
 go, ale którym iest dano. Abo-
 wiem są rzezańcy, którzy się
 sami otrzebili dla Krolestwa
 niebieskiego. Kto może pojąć,
 niech poymuie. Z tego pokázu-
 ie S. Aug: iż rádą iest, a nie
 przykázanie stán Pánieński.

IV. 1. Cor: 7. W. 25. O Pán-
 nách nie mam roskázania Pán-

E3 skiego

102 *orađach Ewanielicznych.*
skiego, ale rądg dąie, y Ź. 36.
Co chce, niech czyni. Nie prze-
szczy, iesli poydzie zą mąż. Więc
iesli wolno iesť, tedy nie iesť ro-
skázanie.

II. o Posłuszeństwie.

I. Matth: 19. Ź. 21. *Iesli*
chcesz (nie iesťes przymuszon)
doskonálym być &c. podź zą
mna (przez posłuszeństwo)
tak sam Pan tłumaczy Matth:
16. Ź. 24. *Kto chce zą mna isć,*
niech sam siebie zaprzy, zdanie
swoie odrzuciąg, y poddąg
pod rozsądek drugiego, iąkom
iá sam był posłusznym aż do
śmierci *Philipp: 2. Ź. 8.* albo-
wiem Pan tu mowi o náślado-
waniu w obyczaiách.

II. Ier: 35. Ź. 8. Chwáli Bog
Rechábitow, że byli posłuszne-
mi w tych rzeczách rodzicowi
iwe

swemu, do ktorych żadnym Przykázaniem Boskim nie byli obowiązani, to jest, że winá ná roskázanie Ionádábá rodzicá nigdy nie pili, domow nie budowali, nie zásiewáli &c. y nágrádza im iáko rzecz Bogu przyiemną. *Vide Bellarm: tom: 2. Contr: 2. l. 2. c. 9.* Przez ktore Rechábity znaczą się Zákonnicy. *Vide Corn: a Lap: hic.*

III. o Uboſtwie.

I. Matth: 19. *W.* 21. *Ieſli chceſz być doſkonáłym (nie roſkázuięć, Idź, przedáy co máſz, y dáy ubogim, a będziesz miał ſkárb w niebie.* Owo nágradá! iáko tedy nie ma być przyiemne Bogu uboſtwo? Tak Hier: Aug: Chryzoſt: y inni *v. Corn: a Lap: hic.*

II. Matth: 19. *W.* 29. *Pio-*

104 o radach Ewanielicznych.
trowi mowiacemu. Otośmy my
opuszcili wszystko, y poszliśmy
za tobą: coż nam tedy będzie?
rzekł Pan. Wszelki któryby o-
puszcil dom, albo bracia, albo
siostry, albo oycá, albo matkę,
albo żonę, albo syny, albo rola
dla imienia mego, tyle stokroć
weźmie, y żywot wieczny o-
dzierzy. Te słowa iako o ra-
dzie, a nie o przykazaniu biorą
Oycowie SS. apud Corn: à Lap-
hic. W ostatku sama nagroda po-
kazuje, że to Bogu jest przy-
jemno.

NAVKA DYSSIDENTOW.

Te trzy rzeczy, ktore Kd-
tholicy zowią ródka Ewaniel-
iczna, y uczynki dobre, iá-
koby przydatkowe, są sama
niezbożność y zábobony, więc

ani

ani zaſtuguią co przed Bo-
giem, ani Bogu ſię podobaią,
ani Bog ich rądzi, a-
wſzem ich zakazuje.

Ale

Gdzie to napisano?

Rz. I. Deut: 6. W. 5. Matth:
22. W. 47. Marc: 12. W. 30. Le-
vit: 10. W. 37. wſzytkim roſkáz-
áno ieſt: Miłuy Páná Bogá
twego ze wſzytkiego ſercá, ze
wſzytkiey duszy, ze wſzytkiey
mocy, ze wſzytkiey ſiły, &c.

Tu nic nie zoſtáie, coby ſię mo-
gło przydáwać, gdyż winniſmy
wſzytko. Odpowiedź. Tu ieſt
roſkázáno, żebyſmy ze wſzyt-
kiego ſercá Bogá miłowáli, nie
dwoiąc ſercá, miłując oráz z
Bogiem rzecz Bogu przeciwną,
iáká rzecz ieſt grzech, y temu

Es

roſkáz-

roskázaniu dosyć czyni, co się wstrzymywa od rzeczy niedozwolonych. Iednąkże gdzie zakázano żeby się kto nie mógł wstrzymawać od miłości rzeczy dozwolonych? Tak tłumaczy Viët: Antioch: *apud Corn: à Lap: hic. Vide Bellarm: tom: 2. hic c. 13.*

II. Luc: 17. *V. 10.* *Gdy uczynicie wszystko co wam roskázano, mówcie, studzycie nieużyteczni iesteśmy, cośmy byli winni uczynić, uczyniliśmy. Jeżeli nieużyteczni, toć nic czynić nie mogą, coby przyjemno miało być. Odpowiedź. Owszem z tego mieyscá się pokázuie, że dobra iest rádá, żebyśmy po wypełnionym roskázaniu nie przestáli, ale do innych cnot nieprzykázanych událi się. Do tego*

go

go nie sam Bog nazywa je nieużytecznymi, ale radzi, żeby dla wiarowania się próżney chwály za takie się mieli rączey, aniżeli się wynosili z wypełnionych przykazań. To jest zdanie S. Bern: Ambr: Chryzost: *apud Corn: à Lap: bis.*

III. Deut: 4. W. 2. Nie przydacie do słowa, które wam mówię, y c. 12. W. 32. Co przykazuje tobie, to tylko czyn Pánu, á nic nie przydawáy: idzie zátym, że niezbożność jest przydawać rády do Przykazań Boskich. Odpowiedź. Zabroniono przydawać tego, przez co się słowo Boskie psuie, iáko się mówiło wyżej *Controv: 1.* w Náuce Dyssidentow w Odpowiedzi pierwszej: rády zaś nie psują słowá Bożego, ale doskonále wypeł-

wypełnią, chybaś nauczał,
 że zakázáno dárować komu co,
 przeto że zakázáno iemu kráść.
 Powtore sam Chrystus przydáie
 te rády, á nie ludzie: á kto może
 mowić, że iemu nie wolno rá-
 dzić okrom tego co przykázał;
 wszákże prawodáwca káždy mo-
 że rádzić drugiemu to, co nie
 stoi w Právách, *Vide Bellarm:*
tom: 1. Cont: 3. l. 4. c. 17.

IV. Philipp: 4. W. 8. *Náos-
 tátek bráćia, cokolwiek jest prá-
 wdziwego, cokolwiek wstydlí-
 wego, cokolwiek spráwiedliwe-
 go, cokolwiek świętego, to ob-
 mysláycie.* Temu przykázániu
 Apostolskiemu nic się przydá-
 wác nie może. Odpowiedź. A-
 postol tu zábránia, žebyśmy tym
 przeciwnych rzeczy to jest fáł-
 szywych, niewstydlíwych, nie-
 zbo-

zbożnych nie obmyślali, inaczey, gdybyśmy o famey tylko prawdzie myślić mieli, trzebáby było oráz z Pismem S. o całej Filozofiey, y Mátematykow demonstrácýach myślić. Tak tšumáczy Theoph: Chryzost: Ambr: y inni *apud Corn: à Lap: hic.*

V. 1. Tim: 5. W. 14. *Chce tedy aby młodsze szły za mąż, dzieci rodziły, przeciwnikow nie dawały żadney przyczyny ku ztorzeszeniu. Odpowiedź. Nie roskázuie tu Apostoł wcale, ale rádźi, ieżeli się nie mogą wstrzymywać, iáko to sam pokázue 1. Cor: 7. W. 9. lepiej jest w mátżeństwo wstąpić, niżeli być pálonym.*

Z tego się pokázue.

Iż pisáno, że te trzy rzeczy są rádą, a nie przykázaniem, y są przy-

przyjemne Bogu: á nie pisáno,
iż są bezbożne, y Bogu nie-
przyjemne.

CONTROWERSIA XVII.

O S L V B A C H.

NAVKA KATHOLICKA.

*Wszelkie dobre uozynki zła-
ozone ze slubem, lubo nie są
przykázane od Bogá, są chwáta
Boska, y przyjemne Bogu.*

Leoz

Gdzie to nápisáno?

*Ź. I. Gen: 28. Ź. 20. Iá-
kub uczynił slub Bogu, mowiąc.
Jeżeli będzie Bog zemna, á be-
dzie mię strzegł ná drodze &c.
będzie mi Pan zá Bogá, á ká-
mien ten, ktorým postawił ná
znak, będzie zwan domem Bo-
żym: á ze wszystkiego co mi dász,
dziesięćciny opiaruię tobie. Ten
slub*

ślub, że nie był o rzeczy przykázanej ztąd się pokazuje, iż był uczyniony pod kondycyą.

II. Pf: 131. W. 2. *Dáwid sľubował sľub Bogu Iákovowemu, iesli wnidę doprzybytku domu mego &c. aż znáydę mieysce Panu ná wystáwienie Kościoła.*

Y ten sľub nie był o rzeczy roskázanej, iáko znáć 2. Reg: 7. W. 7. á przecię Bogu bárzo był przyiemny, gdyż dlá niego obiecuie mu Pan Bog dotrwánie Krolestwá iego aż ná wieki, *i-bid: W. 16.*

III. Sľuby, o ktorých Levit: 27. Num: 6. & 30. Deut: 12. y 23. nie były o rzeczách roskázanych, á podobály się Bogu, znáć to Deut: 23. W. 21. gdzie Bog nálega o wykonánie ich, mowiac. *Gdy sľub postubisz Pá-*

III Controwersja XVII.

nu Bogu swemu, nie będziesz
zwłócał oddać, bo się go będzie
apominał Pán Bog twoy, a jeśli-
bys zwłócał, będzie za grzech
poczytano. Jeśli nie chcesz obie-
cać, bez grzechu będziesz, al-
bowiem nie roskázanoć.

IV. Isai: 19. V. 21. Będa go
czćić ofiárami y dárami, y będa
slubowac sluby Pánu, y oddádza.
To o slubách Chrześciańskich
wykláda S. Hier: y Cyril: Vide
Bellarm: tom: 2. Cont: 2. l. 2. c. 17.

V. 1. Tim: 5. V. 11. Gdy się
zbestwiły w Chrystusie, chcą za-
mąż iść, mając potępienie, iż
pierwsza wiarę ztímały. To
jest, iáko wykláda S. Aug: in
Ps: 75. y inni. v. Corn: à Lap.
Ktorzy slubowáli, á nie wyko-
náli. Więc tedy y u pierwszych
Chrześcian we zwyczáiu były
sluby.

NAV.

NAVKA DYSSIDENTOW.

Sluby, ktore nie są o rzeczach przykázanych, bezbożne są, y do chwály Boskiej nic nie pomagają. Lecz

Gdzie to napisano?

R. I. Pf: 53. W. 8. Dobrowolnie będę ofiarował tobie, toć nie ze slubu, bo z niego przychodzi przymuszenie. Odpowiedź. Slub nie tak przymusza człowieka, żeby y z grzechem kto nie mógł slubowi co czynić przeciwnego: lecz ten ktory slubował, iako dobrowolnie slubował, tak dobrowolnie slub wykonywa.

II. 1. Cor: 7. W. 35. Nie abym ná was sídło wrzucił, to jest námawiam was do powściągliwości, á nie do slubu, ktory
 nieciá.

nieiákim sídłem iest. Odpowiedź. Moze się slub zwać sídłem ale u tego, co niebácznie, bez rozmyssu, albo iákoby z przymufu slubuie, á nie u tego, który dobrowolnie slubuie.

III. 2. Cor: 9. *W. 7.* *Káždy iáko postanowił w sercu swoim nie z zámárszczenia albo z przymufzenia, abowiens ochotnego dáwce Bog miłuiie. Odpowiedź.* O tym przymufzeniu tu mowi Pismo, które abo wстыd abo respekt ludzki w wykonániu dobrych uczynkow czyni, á nie o owym, które miłóść do slubow pobudzáiąca spráwuie. Tak SS. Oycowie. *v. Corn: á Lap: hic.*

IV. Philem: *W. 14.* *Aby dobrodziestwo twoie nie było iáko z przymufzenia, ale z dobrey*

brey woli. Odpowiedź. Iáko
pierwey.

V. Eccle: 5. W. 3. Nie podobá się Bogu niewierna á głupia obietnicá, iáká jest o powściągliwości, ktorey żaden zachować nie może chyba z ofobliwego dárú Boskiego: według owego Sap: 8. W. 21. *Zrozumiałem że mączej nie mogł być powściągliwy, ażby Bog dał.*

Odpowiedź. Powściągliwość jest ci dárem Boskim, lecz potrzebującym kooperacyey ludzkiej, albowiem lubo bez łáski Boskiej chowana być nie może, ktorą łáskę Bog każdemu dostátecznie daie; może iednák z tąż łáską Bożą dostátecznie być zachowana, y owfzem od wielu bywa chowana. Y dlá tego ślub oncy nie jest głupią obietnicą

tnicą. Inna rzecz byłaby gdyby
kto miał slubować zostać Pro-
rokiem, &c. takiego obietnicą
byłaby głupia, albowiem dár
Proroctwa iest dárom Bożym
bez kooperacyey ludzkiej.

Z tego się pokázuie.

Iż piśáno, że sluby y o rzeczách
nie roskázanych y Bogu przyie-
mnych są chwałą Bogá, y iemu
przyiemne; nie piśáno zaś tego
co tey náuce przeciwno iest.

CONTROWERSIA XVIII.

**O ZACHOWANIU
VSTAW BOSKICH.
NAVKA KATHOLICKA.**

*Vstawy Boskie mogą zgoła zá-
obować spráwiedliwi wpráwdzie
nie samą mocą wolney wolej,
ale z pomocą łáski Boskiej y Du-
chá Wiáry y miłósci wła-
nej.*

wey wuśprawniedliwieniu.

Pytają się Dyssidenci

Gdzie to napisano?

W. I. Matth: 28. W. 19. I-
dąc tedy, mowi Chrystus, nau-
czajcie wszystkie narody &c.
naucając je chować wszystko
som wam przykazał. Nacoby
miał posyłać Nauczycielow, że-
by zachowali, gdyby chować
nie mogli?

II. Matth: 23. W. 30. Iarż-
mo moje wdzięczne jest, a brze-
mie moje lekkie. y 1. Ioan: 5.
W. 3. Przykázania jego nie są
ciężkie. Tych mieysc zázywa
Conc: Trident: sess: 6. c. 11.
ná pokazanie, że Przykázania
Boskie nie tylko mogą być zá-
chowane, ale y łacno mogą.
Więc nie dlá tego nazywa się

iarz-

118 o zachow: ustaw Boskich.
iářzmem wdzięcznym, że o-
chrzczonym przestępstwo przy-
kázania nie przyczytá się ná zle,
iáko mowi Kálwin, gdyż samo
nieprzyczytanie złości, od przy-
kázania nie odeymuie ciężko-
ści albo lekkości przykázania.

III. Ioan: 14. *W.* 15. *Ieśli*
mię miłujecie, chowáycie przy-
kázania moje, W. 21. *Kto ma*
przykázania moje, y zachowy-
wa je, ten iest, ktory mię miłu-
je. W. 23. *Ieśli kto mię miłu-*
je, będzie chował mowę moję.
Rom: 13. *W.* 8. *Kto miłuje bli-*
źniego, Zákon wypełnił. Gal:
5. W. 14. *Wszystek Zákon w ie-*
dney się mowie wypełnia: be-
dziesz miłował bliźniego twe-
go iáko siebie samego. A kto
może mowić, że niepodobna
nam Bogá y bliźniego miłować,
zwła-

zwłaszcza kiedy w tym poznaniu bywamy, żeśmy Uczniowie Chrystusa, Ioan: 13. W. 35. albo kto rozsądnie może rozumieć, że Bog potrzebuie od nas takiego oświadczenia miłości, które nam niepodobne iest?

IV. 3. Reg: 14. W. 8. Nie byłeś iako sługa moy Dáwid, który strzegł przykázania mego, y chodził za mną ze wszystkiego serca swego, czyniąc co się przed oczyma memi podobáło. y c. 15. W. 5. Przeto że Dáwid czynił prawość przed oczyma Páńskimi, a nie ustępował od wszystkiego, co mu był rozkázal po wszystkie dni żywota swego, wyiawszy mowę Vriaszą. Luc: 1. W. 6. Zácharyasz y Elźbietá byli oboie sprawiedliwemi przed Bogiem cho-

Beati ...
Verba ...
illu.

120 o zachow: ustaw Boskich.
dzaco we wszystkich przykaza-
niach y usprawiedliwieniach
Pánskich bez przygány. Ioan:
17. W. 6. powiáda Pan o U-
czniách swoich. *Twoje byli, y
dátes mi je, á mowę twoję zá-
chowáli.* Co ci zá láską Boską
uczynili, czemuż y drudzy z táž
láską Boską czynić nie máig?

NAVKA DYSSIDENTOW.

*Vstávy Boskie zgoła niepodob-
ne są do zachovániá sztowie-
kowi, tak dálece, iż y spráwie-
dliwy onych zachowač nie može.*
*Wszystkie przykazania Boskie
tak niepodobne są do zachová-
niá iáko owo. Nie požadáy,
mowi Luther: lib. de libert:
Christ:*

Pytaig się Katholicy
Gdzie to nápisáno?

R. I.

R. I. Act: 15. W. 10. Mowi

• Wiernych y ochrzczonych:
 Teraz przecz kuście Bogá,
 chcąc włożyć iármio ná szysie
 Uczniow, ktorego ani Oycowie
 nasi, ani my znościeśmy nie
 mogli: ale przez łaskę Pána IE-
 ZUSA Chrystusa wierzymy iż
 będziemy zbawieni, iáko y oni.

Odpowiedz. S. Piotr tu mowi
 o ceremoniach stárego Zákonu,
 iáko się z samego textu pokázu-
 ie, abowiem gdy niektorzy z U-
 czniow rozumieli, że náwroce-
 ni z Pogánstwa mieli być obo-
 wiązanemi do wśzytkiego Zá-
 konu Moyżeszowego, w pier-
 wszym zgromádeniu Piotr wy-
 rzekł one słowá.

II. Gal: 3. W. 10. Ktorzy-
 kolwiek są z uczynkow zákonu
 pod przekleństwem są: bo nápi-

F

sáno

122 o zachow: ustaw B'skich.
Jano jest: przeklęty każdy, kto-
ryby nie trwał we wszystkim co
napisano w Księgách Zakonu.
Z ktorego mieysca tak wnáfz.ąg:
Przeklęty jest według Moyze-
szá, co nie chowa całego záko-
nu: ktorego przecię záden zá-
chować nie może; tedy y ten
przeklętym jest, który jest z u-
czynkow zákonu, to jest który
zákonowi podlega, od ktorego
iako do záchowánia niepodobne-
go nie może być uspráwiedli-
wion. Odpowiedź. Ten jest
fens Apoftoła, iż jest przeklę-
tym, który po rozšíáney Ewan-
geliey Chrystusá, ieszcze trwa w
Zákonie Moyżeszowym: albo-
wiem że mu schodzi ná Wierze
y miłości Chrystusowey, bez
ktorego zákon wypełnić się nie
może, nie może też przykázá-
nia

nia Boskie zachować; zátym iest
 przeklętym od Bogá według o-
 wego Deut: 17. W. 26. Bárżicy
 tedy táki miałby być formowany
 argument. Przeklęty według
 Moyżeszá iest wszelki, co nie
 wypełnia wszystkiego zákonu: á
 że bez wiáry y miłości Chry-
 stusowey swoią mocą záden wy-
 pełnić nie może zákonu wszyst-
 kiego: toć przeklęty kto chce
 wypełnić zákon, będąc oddalo-
 nym od wiáry y łáski Chrystu-
 sowej. *Vide Bellarm: tom: de
 justif: l. 4. c. 14.*

III. Rom: 7. W. 18. *Chcenie
 przy mnie iest, ale wykonać do-
 bre, nie náyduie.* Odpowiedź:
 Tu nic nie mowi Apostoł o zá-
 chowaniu zákonu, lecz o akcie
 požądania, lubo ten grzechem
 nie iest bez przyzwolenia. Ktore-

124 o zachow: ustaw Boskich.
go iednák požądania niechciał-
by mieć, ale nie może wykonać,
żeby cząsem onego y niechcąc
nie uczuł. Więc żąda uwolnio-
nym być od tey lubo bezwinney
potrzeby, mowiąc X. 24. Nie-
szczęsny iá człowiek, kto mię
wybawi od ciała tey śmierci.
Vide Aug: tr: 42. in Ioan: 1. 6.
in Iulianum c. 11.

IV. Iac: 3. X. 2. W wielu
upadamy wszyscy. y 1. Ioan: 1. X.
8. Ieslibyśmy rzekli, iż grze-
chu nie mamy, sami siebie zwo-
dzimy, á prawdy w nas nie
mász. Więc żaden nie może
przykázán Boskich wypełnić.
Odpowiedź. S. Iákub y Ián mo-
wią o grzechách powszednich,
ktore nie tak są przeciw przy-
kázaniu, iáko ráczey nieiáká nie-
doskonáłość w wypełnieniu zá-
konu

konu według S. Thom: 1. 2. q. 88.
 w czym znowu błędzą Dyffiden-
 ci rozumiejąc że wszystkie grze-
 chy są śmiertelne, a żaden nie jest
 powszednim. O czym zaraz.

Z tego się pokazuje.

Iż pisano, że wykonać się może
 zakon za łaską Boską; a nie pi-
 sano, iż się nie może wykonać.

CONTROWERSJA XIX.

O GRZECHACH
 VCZYNKOWYCH.

NAVKA KATHOLICKA.

Grzechy drugie są śmiertelne,
 które człowieka oddalają od
 przyjaźni Boskiej, y przyprawu-
 ją o wieczną śmierć: drugie po-
 wszednie, które nie oddalają od
 przyjaźni Boskiej, lecz tyl-
 ko przyprawiają o ká-
 ranie doczesne.

F3

Pytá

Pytaią się Dyffidenci
Gdzie to napisano?

R. I. Matth: 5. V. 22. Kto
ry się gniewa na brata swego,
będzie winien sądu, a ktoby
rzekł bratu swemu Ráká, be-
dzie winien rady: a ktoby rzekł
głupcze, będzie winien ognia
piekielnego. Iáka tu różnica
grzechow, z których drugie ra-
dy, drugie sądu, a inne ognia
piekielnego godne są: Záište ten
kto się gniewa wewnątrz tyl-
ko, winien jest sądu, przez co
się znaczy grzech powszedni: kto
mowi Ráká (które słowo nic in-
nego nie znaczy tylko porusze-
nie animuszu) o tym będzie rá-
dá, iákibyby káry był winien,
przez co się znaczy wątpienie
iákiby który grzech był, śmier-
telny

telny? czyli powszedni? Ktoby
 zaś mówił *Głupcze*, to jest lżąc
 drugiego godzien jest piekła,
 znaczy się grzech śmiertelny.
S. Aug: l. 1. de serm: Dom: c.
9. Vide Bellarm: tom: 3. de a-
missi: gratia l. 1. c. 9. & Corn:
à Lap: hic.

II. Matth: 23. W. 24. *Wo-*
dzowie ślepi, ktorzy przecadza-
cie komorá, á wielbláda poły-
kácie. y Luc: 6. W. 41. Co wi-
dzisz zdzbło w oku brátá twe-
go, á trámu, ktorý jest w oku
twoim nie baczysz. Tu wymiá-
ta ná oczy Fárúžom grzechy,
one do wielbláda y do trámu
porownywaiać, drugie zaś do
komorá, y zdzbła, w czym kto
nie widzi, że drugie grzechy
ciężskie są, á drugie nie są, al-
bowiem tak różnym rzeczom

128 o grzebach uczynkowych.

Panby onych nie porównywał.

III. Luc: 12. W. 59. Powiadać mi nie wynidziesz z tamtąd, aż y ostatni pieniążek oddasz. Przez drobny pieniądz rozumie Tertull: Orig: Hieron: Cyprian: Ambr: V. Bellarm: loc: cit: grzechy powszednie, które nie będą bez kary.

NAVKA DYSSIDENTOW.

Grzechy wszystkie są z natury swej śmiertelne, z miłosierdzia tylko Boskiego stają się powszedniemi, kiedy Bog one nam nie przyczytając odpuszcza.

Lecz

Gdzie to napisano?

Rz. I. Deut: 27. W. 26. Przeklęty, kto nie trwa w słowach zakonu tego. y Ezech: 18. W. 4. Dusza, która zgrzeszy, ta umrze

umrze: Tu żadney nie masz różnicy grzechow. Odpowiedź. Moyżesz y Ezechiel mówią o náywiększych grzechách, od których ludzi odwodzą.

II. Rom: 6. W. 23. *Zapląty grzechowe śmierć.* Odpowiedź. O tym grzechu tu gádká, który wespól stác nie może z spráwiedliwością y łaską Bożą, y zowie się śmiertelnym.

III. Iac: 2. W. 10. *Ktobykolwiek w jednym upadł, stác się winien wszystkiego.* Odpowiedź. Y to trzeba rozumieć o grzechách śmiertelnych, iáko się z textu pokázuie: Ze zaś wszystkiego taki stáie się winien tak rozumiey, iż gdy grzeszy przeciw jednemu przykázaniu, nic mu nie pomoże záchowanie przykázán inszych dla zgwálcenia miłości. IV.

130 o grzechach uczynkowych.

IV. Matth: 5. W. 19. *Ktoby rozwiązał jedno z tych przykazań najmniejszych, będzie zwan najmniejszym w Królestwie niebieskim, to jest całe z niebą wyzutym będzie, choćby grzech najmniejszy był: Więc żadney nie maź różnicy między grzechem śmiertelnym a powszednim. Odpowiedź. Fąrużow tu y Doktorow tyka P. którzy tym tłumáczeniem mnieyze przykazańia pśowali, co nie mały, ale wielki grzech był.*

V. Ioan: 13. W. 8. *Jeśli się nie umyję (od grzechow powszednich, mowi S. Aug:) nie będziesz miał części zemną. Toć tedy y powszednie grzechy oddalają od Bogá, y nie różnią się od śmiertelnych. Odpowiedź. Groźi Pan Piotrowi*
oddá-

oddáleniem dlá nieposłuszeństwa
w umywaniu nog, ktore jest
wielkim grzechem: Powtore y
powszednie grzechy oddálaią od
Nieba ale do czasu, poki z nich
człowiek oczyszcion nie będzie:
śmiertelne ná wieki.

VI. Matth: 10. W. 42. *Kto-
bykolwiek dał jednemu z tych
náy mnieyszych kubek zimney
wody, nie stráci zápláty.* Iesli
tedy náy mnieysze dobre uczyn-
ki záslugią ná wieczną chwá-
łę, toć y náy mnieysze grzechy
záslugią ná wieczną kárę. Od-
powiedz. Nie powiáda tu Pan,
że zá náy mnieyszy uczynek ma
dać Niebo, ale záplátę; toć tedy
y zá náy mnieyszy grzech nie
będzie kárał wieczną kárą. Po-
wtore kubek zimney wody dáný
z miłości ku Bogu, nie jest náy-
mniey-

132 o grzechach uczynkowych.
mniejszy dzieło, ale wielkie,
ktoremu darmo na przeciwko
stawią grzech powszedni. Po-
trzećcie małemu uczynkowi dać
zapłatę wielką, większa jest
szczodroliwość, ktorey nikt
przyganić nie może: nymniej-
szemu zaś grzechowi wieczną
karę naznaczyć jest niespráwie-
dliwość, y okrucieństwo, ktore
zawsze nagány godne, przystoi
bowiem być hoynym, á niesprá-
wiedliwym być nieprzystoi. V.
Bellarm: tom: 3. de amiss: grat:
l. 1. c. 12.

Z tego się pokazuje.

Iż pisáno, że grzechy drugie są
powszednie, drugie śmiertelne,
á nie pisáno, że wszystkie są
śmiertelne.

CONTROVERSIA XX.

Q WOL-

O WOLNEY WOLEY.

NAVKA KATHOLICKA.

W człowieku y po grzechu A-
dámowym jest wolna wola, to
jest wolna moc do obierania ze
środkow iednego przed dru-
gim, albo do obierania iednego
á odrzucenia drugiego, tak w
sprawách wolnych iako y moral-
nych do zbawienia należących:
ktora iednak wola do wy-
konania potrzebuie po-
mocy łáski Boskiej.

Pytaią się Dyssidenci

Gdzie to napisano?

B. W wielu mieyscách Pismá
S. ieżeli nie temiż słowy, tak iá-
snemi iednak, że żadnego nie
potrzebá do nich tłumacza.

I. Co się tycze wolnego obie-
rania człowieká, Gen: 4. *W. 7.*

Pod

Pod tobą będzie pożądliwość
twoja, a ty nad nią panować
będziesz. Num: 30. W. 14. Na
woley męża będzie, aby czyni-
ła (żoną) albo nie czyniła.
Deut: 30. W. 19. Wzywam siviad-
kom dziś niebá y ziemi, żem po-
łożył przed was żywot y śmierć,
obieráyże tedy żywot &c. Iosv
24. W. 15. Dáią wam obierać:
obierzcie dziś, co się podobá ko-
mu ráczey służyć mácie. 2. Reg:
24. W. 12. Ze trzechci dáią o-
bierać, obierz jedno z tych, kto-
re będzieś obciął. 3. Reg: 3. W.
5. Proś, czego chcesz, żeć dam.

II. Co się tycze wykonánia, to
jest że człowiek może rzeczy
niektóre czynić, których nie
czyni; a przeciwnym sposobem
drugich nie czynić, które czy-
ni, pokázuie się z tych mieysc.

3. Reg: 3. W. 11. *Zes stowa tego prosił, a nie zażądał sobie dni wielą, ani bogactw abo dusz nieprzyjaciół twoich* (o co prosić mógł) *aleś prosił sobie o mądrość &c.* 4. Reg: 12. W. 4. *Pieniądze, które dobrowolnie y zdaniem serca swego wnoszą do Kościoła* (mogąc nie wnieść) *niechaj je biorą Kaptani &c.* Eccli: 31. W. 10. *Który mógł zgrzeszyć, a nie zgrzeszył, zle czynić, a nie czynił.* 1. Cor: 9. W. 1. *Nie jestem wolnym? W. 4. Izali nie mamy wolności ieść y pic? izali nie mamy wolności wodzić się z siostrą niewiastą? a przecie tego nie uczynił.* Act: 5. W. 4. *Ażaz zostawiając nie tobie zostawało, a przedawszy nie w mocy twej było?*

III. Co się tycze obierania y
 wyko-

wykonania z przydaniem kondycyey. Isai: 1. W. 19. *Jeśli zechcecie y posłuchacie mię, dobre ziemie pożywać będziecie: a jeśli nie zechcecie, a mię ku gniewowi przywiedziecie, miecz was pozrze* Matth: 19. W. 17. *Jeśli chcesz wnieść do żywota chowaj przykázania* W. 21. *Jeśli chcesz być doskonałym, idź, przedaj co masz, y daj ubogim.* Luc: 9. W. 23. *Jeśli kto chce zámnaść, niech záprze samego siebie &c.*

Tuby się mogły przytoczyć z Pismá S. wszystkie przykázania, rády, námowy, &c. albowiem, coby po tym wszystkim było, gdyby my tego wypełnić nie mogli, o czym przykázania, rády albo námowy mamy? To wszystko zebrał S. Aug: l. de gratia & lib: arbit: c. 2. Vide Bellar:

Bellar: tom: 3. de lib: arb: l. 4. c. 7.

NAVKA DYSSIDENTOW.

Człowiek w stanie skązoney natury w żadney rzeczy wolney wolej nie ma, nawet ani w rzeczach potocznych y świeckich, dla tego by się nazwać miała wolą wolą niewolniczą, z tego, że zniewolona działa.

Lecz

Gdzie to napisano?

R. I. Isai: 41. W. 23. Uczyńcie dobrze abo zle, iesli możecie. Odpowiedź. Tu Prorok o białwanách mowi, o ktorych Dawid Ps: 113. Oczy mają, a nie uyrza &c.

II. Ezech: 36. W. 27. Duchá mego położę w pośrzedku was, a uczynię, żebyście w przykazaniách moich chodzili, y sadow

dow moich strzegli. Bez tego ducha czynić nie mogli, scho-
dziło im tedy ná wolney woley.
Odpowiedź. Przez Duchá rozu-
mie się łaska Bozá pobudzająca,
ktora wnętrznym náchnieniem
prowadzi nas do tego, żebyśmy
náklaniáli się do wykonania
przykazań Boskich, iednak tak,
że ná woley nászey zostaie ze-
zwalać abo nie, przyiać abo nie
przyiać tey łaski, ktora pomaga
nászey nieudolności, á nie zna-
sza woley nászey.

III. Ps: 118. *W. 36. Nákloni
serce moie ku świádecztwom two-
im, á nie ku łákomstwom.* 3. Reg:
8. *W. 58. Niech nákloni serce
násze ku sobie, żebyśmy chodzi-
li we wszystkich drogách iego, á
strzegli przykazań iego.* Kto się
tak modli, pewnie nie ma w mo-
cy

ty f wey czynić albo opák czy-
nić. Odpowiedź. Kto się tak
modli, ten prosi Bogá o łáskę
do wykonánia tego, cò sam do-
bro wolnie obráł, iáko się wy-
żey rzekło.

IV. Ioan: 8. W. 34. *Wszelki,
ktory czyni grzech, jest slugá
grzechu. Ieśli slugá, tedy nie
wolnym. Odpowiedź. Służbá
grzechu przeciwná jest wolno-
ści od grzechu, á nie wolności
od nátury, dla tego slugá grze-
chu nie iestci wolnym od grze-
chu, ale iest wolnym, aby zo-
stał w tey służbie, albo się uwol-
nił od niey zá pomocą Boską.*

V. Ioan: 14. W. 4. *Iako lá-
torość nie może przynosić owó-
cu sama z siebie, iestli nie bę-
dzie trwać w winney máciocy,
także ani wy, iestli we mnie
miesz,*

mieszkać nie będziecie. Więc tedy nic człowiek nie może bez pomocy Boskiej. Odpowiedź. Ta jest Kátholicka Náuka, że iáko látorośli potrzebna jest winna máćicá, tak naszey wolney woley potrzebna jest łaska Boska do wykonánia.

VI. 1. Cor: 4. *W. 7.* *Comász, czegoś niewziął?* Jeśli nic własnego nie mámy, toć ani nasze uczynki są w naszey władzy. Odpowiedź. Wolną my wolą wzięli od Bogá, nam dárowaną, więc naszą jest ona, y możemy nią oráz z pomocą Boską czynić abo opuszcząć. Dlátęgo tamże c. 3. *W. 8.* powiedziáno jest, że *káždy własną záplátę weźmie według pracy swoiey:* która práca przychodzi z wolney swey woley, tak żeby onę mogli-

mogłbybył opuścić.

VII. Ioan: 15. W. 5. *Bezemiennie nic czynić nie możecie.*
 Rom: 9. W. 16. *Niechającego, ani bieżącego, ale litującego się Boga jest.* 1. Cor: 3. W. 6. *Ani który szczepi jest czym, ani który polewa, ale Bog, który pomnożenie dawa.* Odpowiedź.
 To tylko probuie, że potrzebna nam jest łaska Boska do wykonania cośmy dobrowolnie obráli, czego nie przemy.

Z tego się pokazuje.

Tż pisáno, że człowiek ma wolną wolą; á nie pisáno, że oney nie ma.

CONTROWERSIA XXI.

O VSPRAWIE-
 DLI WIENIV.

NAVKA KATHOLICKA.

Czło.

Człowiek bywa usprawiedli-
wion Wiarą, ale nie sama,
lecz y innemi cnotami, iako to
Boiźnia Boża, Nádzieia, Mi-
łóscia, Pokuta, Sakraménta-
mi, y przedsięwzięciem nowego
go żywota. Ex Conc:

Trid: sess: 6. c. 6.

Pytaią się Dyssidenci.

Gdzie to napisano?

I. Ogulem Iac: 2. W. 24.
Widziacie, iż z uczynkow bywa
usprawiedliwiony człowiek, a
nie z wiary tylko. Ten list za
Powszechny z całym Kościo-
dem uznawaią wszyscy Oycy-
wie SS. samym tylko Herety-
kom nie wsmák jest, więc go
dlá náuk sobie przeciwnych od-
rzucáią.

II. O Wierze. Hebr: 11. W.
6. Bez

6. Bez Wiary nie podobna jest
spodobać się Bogu. abowiem
przystępującemu do Boga, po-
trzebą wierzyć iż jest. Hebr:
10. W. 38. Sprawniedliwy moy
z Wiary żywie. Dlatego Wi-
rę Oycowie Święci nazywają
początkiem sprawiedliwości,
drzwiami do żywota &c. apud
Bellarm: hic. tom 5. l. 2. p. 150.

III. O Boiáźni. Eccli: 1. W.
28. Kto bez Boiáźni jest, nie
będzie mógł być usprawiedli-
wiony. W. 27. Boiáźń Pańska
wypędza grzech. Przewo S. Aug:
w. Bellarm: mowi. Nunquam
accidit, ut quisquam veniat
volens fieri Christianus, qui
non aliquo Dei timore sit per-
cussus. Nigdy się nie przytrá-
fia, żeby kto chciał być Chrze-
ścianinem, któryby nie był zdie-
ty

ty iákaś boiáźnią Bogá.

IV. O Nádziei. Prov: 28.

W. 25. Kto ma nádzieię w Pá-
nu, uzdrowion będzie. Pf: 36.

W. 40. Wyrwie ie od złośni-
kow, y zbáwi ie, iż w nim ná-
dzieię mieli. Matth: 9. W. 2.

Vfáy synu, odpuszczáiąc się
grzechy twoie. Przeto mowi S.

Aug: apud Bellarm: Nemo po-
test bene agere pœnitentiam,
nisi qui speraverit indulgenti-
am. Záden nie może dobrze
czynić pokuty, tylko ten, kto
się spodziewa odpuszczenia.

V. O Miłości. Luc: 7. W. 47.

Odpuszczáją się iej wiele grze-
chow, iż wielce umiłowała.

Gal: 5. W. 6. Ani obrzezanie,
ani odrzek nie waży, ale
Wiára, która przez miłość dzie-
ła. I. Ioan: 3. W. 14. Przenie-
sien

śieni jesteśmy z śmierci do żywota, iż mituiemy bracia. Kto nie mituię, trwa w śmierci.

VI. O Pokucie. Act: 11. W.

18. Y Poganom dał Bog pokutę ku żywotowi. 2. Cor: 7. W. 10.

Smutek który jest wedle Boga, pokutę ku zbawieniu nieodmienna sprawuje. Ezech: 18.

W. 21. Jeśli nieczbóżny będzie pokutował ze wszech grzechow swoich, które czynił, żyć będzie, a nie umrze. Luc: 13. W. 3.

Jeśli pokutować nie będziecie, wszyscy także zginięcie.

VII. O Sakramencie Chrztu.

Ioan: 3. W. 5. Jeśli się kto nie odrodzi znou z wody y z Duchá S. nie może wniść do Królestwa Bożego.

VIII. O Przedsięwzięciu nowego żywota, Ezech: 18. W. 31.

Odrzućcie od was wszystkie przestępstwa wasze, a uczynicie sobie serce nowe y ducha nowego. O czym całą Księgę napisał S. Aug: de Fide & Operibus. Vide SS. Patres apud Bellarm:

NAVKA DYSSIDENTOW.

Wiara samą odrzućmszy wszystkie insze sprawy człowieka usprawiedliwia. Lecz

Gdzie to napisano?

R. I. Rom: 3. W. 27. Gdzież tedy jest chluba twoja? odrzucona jest. Przez któryż zakon? Uczynkow. Nie, ale przez zakon Wiary: abowiem za to mamy, iż człowiek bywa usprawiedliwion przez Wiare bez uczynkow zakonu. Rom: 4. W. 2. Jeśli Abrahám z uczynkow jest

jest usprawiedliwiony, ma obłą-
 cę, ale nie u Boga. Odpowiedź.
 Na pierwszym miejscu Apostoł
 mówi o uczynkach stárego zá-
 konu, iáko się z następujących
 słow pokázuie, y o Wierze, kto-
 ra w sobie zawiera łaskę, ná-
 dzieię y miłość: ná drugim zaś
 miejscu o uczynkach uczynio-
 nych z samey tylko náтуры przed
 uwierzeniem. Tak S. Aug: *Vi-
 de Bellarm: hic.*

II. Gal: 2. W. 16. *Nie bywa
 człowiek usprawiedliwiony z
 uczynków zákonu, iedno przez
 Wiare IEZUSA Chrystusa.*
 Odpowiedź. Mowá tu iest o sta-
 rym zákonie. Do tego zle dru-
 dzy tłumaczá to słowko *nisi ie-
 dno*, powiádaiąc że znáczy to,
 co słowko *solum tylko*, albo-
 wiem to słowko u Łacinnikow

(kiedy przez one iedna rzecz drugiey się być przeciwną pokazuje to znaczy, co słowko *Sed Ale.*

III. Ephes: 2. *N.* 9. *Łaska iesteście zbawieni przez Wiary, nie z uczynkow. Odpowiedź.* Apostoł tylko nie przypuszcza uczynkow czynionych bez Wiary y Łaski.

IV. Philipp: 3. *N.* 9. *Abym był nalezion w nim nie miało sprawiedliwości moiey ktora jest z zakonu przez uczynki, ale ta, ktora jest z Wiary Chrystusa bez uczynkow. Odpowiedź.* Dármo przydáiesz słowa przez uczynki, bez uczynkow, Wiara bowiem Chrystusa, nie oddala; ale zámyka w sobie uczynki. *Vide Aug: hic apud Bellarm:*

V. Luc: 7. *N.* 50. *Wiara two.*

twoją zbawiła cię. Ioan: 1. W. 12. Dał im moc, aby się stali synami Bożemi, tym którzy wierzą w imię jego. Ioan: 3. W. 36. Kto wierzy w Syna, ma żywot wieczny. Rom: 5. W. 1. Będąc z Wiary usprawiedliwieni, pokoy ku Bogu miemy. Odpowiedź. Lubo tu wzmianka żadna się nie staie o uczynkach, iednak o famey tylko Wierze żaden tych miysc nie rozumie z Oycow SS.

VI. Luc: 8. W. 50. Wierz iedno, a będziesz zdrowa. Owo tu wyraźnie stoi slowko tylko. Odpowiedź. Prawdą że tu Chrystus mowi o famey Wierze, ale ta tylko tu potrzebna była, żeby się cud stał w wkrzeszeniu corki Iaira, albowiem do cudow sama Wiara potrzebna icst

jest, zwłaszcza że cudá nic nie
 służą do usprawiedliwienia.

VII. Ioan: 3. W. 16. *Aby
 wszelki, kto wierzy weń, nie
 zginął, ale miał żywot wie-
 czny.* Odpowiedź. S. Aug: V.
*Bellarmin: tak wykłada żeby ża-
 den nie zginął, zkad się pokáz-
 zuie, że y Wiarą do usprawie-
 dliwienia jest potrzebna, lubo
 nie sama. Tak y owe miejsca
 Act: 13. W. 39. Rom: 1. W. 16.
 Rom: 10. W. 4. rozumiey.*

VIII. Rom: 4. W. 14. *Iesli
 ktorzy z zakonu dziedziemi są,
 próżna została Wiara, y wni-
 wesz się obrociła obietnicą.*
 Przez zakon rozumie uczyn-
 ki. Odpowiedź. Przez zakon
 rozumie uczynki, ale stárego
 zakonu uczynione bez Wiary
 y łaski, y ztąd dobrze wnásza,
 iesli

ieśli te uspráwiedliwiáią, toć dá-
remna iest Wiárá.

Z tego się pokazuje.

Ze pisáno, iż nie sama Wiárá u-
spráwiedliwia, á nie pisáno, że
sama uspráwiedliwia.

CONTROWERSIA XXII.

O NIEPEWNOSCI
VSPRAWIEDLIWIENIA
NAVKA KATHOLICKA.

*Záden nie może być pewien pe-
wnością Wiáry taká, żeby nie
mógł być oszukánym o swoim
uspráwiedliwieniu, abo o odpu-
szczeniu grzechow swoich, chy-
báby komu to Bog osobli-
wie obiawić ráczył.*

Pytáią się Dyssidenci

Gdzie to nápisáno?

W. I. Prov: 20. W. 9. Kfoz
G4 może

132   o niepew: usprawiedl:

może mówić: czyście jest serce
moje: iestene prozen grzechu!
Nie mowi że żaden nie jest czy-
stego serca, bo Chrystus uczy,
że są niektorzy czystego serca,
ale tylko że żaden nie może
mówić, że on jest czystego serca.

II. Eccle: 9. W. 1. Są sprá-
wiedliwi y mądrzy, a uczynki
ich są w ręce Bożey, a przecie
niewie człowiek iesli jest miło-
ści czyli nienawiści godzien: a-
le wszystkie rzeczy na przyszły
czas zachowane są. To według
lityry bierze S. Hieron:

III. Eccle: 5. W. 5. Za od-
puszczony grzech nie bądź bez
boiáźni &c. nie mow: Miło-
sierdzie Páńskie wielkie jest,
zmituie się nad mnostwem grze-
chow moich. Iásny text prze-
ciwko tym, którzy mówią że
pewni

pewni są o usprawiedliwieniu,
byle wierzyli w sprawiedliwość
Chrystusá.

IV. Iob 9. W. 11. *Jeśli przy-
dzie do mnie, nie wyrz go, ie-
śli odejdzie, nie zrozumiem.*
W. zaś 20. *Jeżeli chciał usprá-
wiedliwić usta moje, potępią
mię; jeśli się niewinnym poká-
żę, dowiedzie że niepráwým.*
Choćbym też był prostym, tego
samego nie będzie wiedzieć du-
szá moią. Czy mogłby to był
mówić Iob, gdyby pewną mogli
mieć Wiarę, że jest sprawiedli-
wym.

V. Pf: 18. W. 13. *Występká
kto rozumie? od skrytych mo-
ich oczyścić mię, y od cudzych
sfolguy słuźce twemu.* Które
mieysce nie tylko ma rozumieć
o powźednich, ale y o śmier-
ci.

154 o niepew: usprawiedl:
telnych grzechach. *Vide Hier:
Bern: apud Bellarm: hic.*

VI. 1. Cor: 4. *W.* 4. *Wni-
czym się nie czuję, ale nie w
tym jestem usprawiedliwiony,
a który mnie sądzi, Pan jest.
Pono Bog widzi we mnie grzech
iaki, ktorego iá nie widzę. Tak
wykłada Ambr: Chryzost: Hier:
Aug: y inni. Vide Bellarm:
hic 1. c. 5.*

VII. Dan: 4. *W.* 24. *Podob-
no odpusći Bog. Ioel 2. W. 14.
Kto wie, iesli się wroći, y od-
pusći. Te y insze mieyscá nie
do tego zmierzáią, iákoby nie pe-
wna miała być obietnicá Boska,
ale że nie pewne násze do u-
sprawiedliwienia przygotowá-
nie, o którym pewności nie má-
jąc pewni być nie możemy.*

NAVKA DYSSIDENTOW.

Wier.

Wierni nie tylko mogą, ale y
 powinni są pewną Wiara to stą-
 nowić u siebie, że im grzechy
 odpuszczone są, przeto iż im
 Chrystusowa sprawiedli-
 wość jest przypisana.

Leoz

Gdzie to napisano?

Rz. I. Luc: 17. W. 10. Kie-
 dy uczynicie wszystko, co wam
 rozkázano mówcie: studzy nieu-
 żyteczni jesteśmy, cośmy byli
 winni uczynić, uczyniliśmy.
 Jeśli Chrystus rozkazuje nam
 mówić, żeśmy uczynili co nam
 rozkázano więc możemy o tym
 pewni być, inaczej kłámáliby-
 śmy. Odpowiedź. Chrystus nie
 radzi nam, żebyśmy rozumieli
 że wszystko, co przykázano by-
 ło, wypełniliśmy, bo to byłaby
 py-

pychą, ale rądzi, żebyśmy o sobie mało co rozumieli choćbyśmy uczynili wszystko co nam roskázano, á o żáden występék nas sumniénie nie strofowało, poniewaz może w nas być iáki skryty grzech, o którym sam Pan Bog wie.

II. Ioan: 3. *W.* 21. *Kto czyni prawdę, przychodzi do światłości, aby się okazały sprawy jego, iż w Bogu są uczynione.* Kto tak śmiało przystępuje do Słońca sprawiedliwości, ten musi być pewnym, że jego uczynki są dobre. *Odpowiedź.* Nie idźcie to zátym, bo y grzesznicy bezpiecznie przystępowali do Chrystusá, żeby usprawiedliwienie otrzymáli, gdyż y Chrystus tak roskázał Matth: 11. *W.* 28. *Podźćcie do mnie wszyscy kto- rzy*

rzy *práciwiećie*. Do tego w tym
 texcie Chrystus náucza że ta
 jest naturá złych uczynkow, że
 od światłości uciekają, gdyż
 przeciwnym sposobem dobre nie
 strzegą się światłości.

III. Ioan: 13. *W.* 35. *Potym
 poznają wszyscy, żeście Uczniá-
 mi moimi, jeśli miłość mieć
 będziecie jeden ku drugiemu.*
 Ponieważ poznać mogą w nas,
 czemu my sami w nas samych
 nie możemy poznać? Odpo-
 wiedź. Z tego znaku od Chry-
 stusa danego mogą drudzy po-
 znąć, kto jest Uczniem Chry-
 stusowym, nie Wiara Boską y
 pewną, ale tylko ludzką, iako-
 by ná domyśl.

IV. Ioan: 14. *W.* 17. *Wy po-
 znacie jego (to jest Duchá S.)
 iż w was mieszkać będzie, y w
 was*

158   o niepew: usprawiedli:
was będzie. Odpowiedź. Mowi o poznaniu Duchá S. przez Wiarę, bez ktorego żáden ani się spodziewać może dárow Duchá S. nie mowi zaś o usprawiedliwieniu.

V. Ioan: 14. W. 20. *W on dzień wy poznacie że ja jest w Ojcu moim, y wy we mnie, a ja w was.* Odpowiedź. S. Aug: y Cyrill: náuczają, iż tu Pan mowi o poznaniu Boskim, ktore będziemy mieli w niebie. Jeżeliby zaś kto nálegał że mowi o poznaniu ná tym świecie; rozumieć się może o Kościele, w którym że przez Wiarę zostáujemy, poznáwamy Chrystusá że jest w nas, iáko jest w Kościele, ktorego on jest głową, my członki.

VI. Rom: 3. W. 22. *Spráwicie.*

wiedliwość Boża przez Wiarę
 IEZUSA Chrystusa na wszystkie,
 y nad wszystkimi, którzy
 wierzą weni. Odpowiedź. A-
 postoł tylko mowi o pierwszym
 usprawiedliwieniu, ktore iest po-
 czątkiem drugiego naszego, a nie
 o drugim, więc nic nie mowi
 przeciwko nam.

VII. Rom: 8. W. 15. *Wzię-
 liście Duchá przysposobienia za
 syny, przez ktorego w łamy
 Abba Oycze: abowiem ten Duch
 świadectwo daie duchowi ná-
 szemu, iżesmy są synami Boże-
 mi. Ieśli Duch ten świadczy,
 toć pewni iesteśmy. Odpowiedź.
 Tłumacze Łacińscy przez swiá-
 dectwo Duchá, nie obiáwienie
 iákie, ale tylko wnątrzną iáką
 łodkość y pokoy rozumieią,
 ktory tylko iest znákiem ná do-
 mył*

260 o niepew: u sprawledl:

myśl. Greccy zaś powiadaia, że to świadectwo iest wewnętrzny iakiś afekt do mowienia *Oycze*. Jeżeli zaś ten afekt zawsze przychodzi od Duchá S. o tym pewności nie mamy z Wiary, zwłaszcza że y wielcy grzesznicy czasem z afektu iakiego wewnętrznego mowia *Oycze*.

VIII. Rom: 8. *W.* 38. *Pewniem, iż ani śmierć, ani żywot, &c. nie będzie nas mogł odłączyć od miłości Bożej.* Odpowiedź. S. Aug: tak wykláda, pewna rzecz iest, że wszyscy przezyrzeni w miłości trwać będą, o żadnym iednak pewności nie masz w tym żywocie, że on iest przezyrzánym. Ambr: zaś y inni wykládaia o pewności z domysłu.

IX. 1. Cor: 2. *W.* 12. *Wzieliśmy*

liśmy Duchá, który jest z Bogá,
abyśmy wiedzieli co nam od
Bogá dárowano. Miedzy temi
dárami jest teź y uspráwiedli-
wienie. Odpowiedź. Apostoł
nie mowi o pártikulárných iá-
kichśi dárách, ale o tych, które
wszytkim wybranym spólne są,
iáko to jest zewnętrzna chwałá.

X. 1. Cor: 11. W. 28. Nie-
cháyże doświádczy samego sie-
bie człowiek, á tak niech je z
tego chlebá. Odpowiedź. Nie
o pewności Wiáry to mowá jest,
ale o tey która pochodzi z pil-
nego rozbieránia sumniénia.

XI. 2. Cor: 1. W. 12. Ta jest
pokwaśá naszá świádectwo su-
mniénia nášego. Odpowiedź.
Swiádectwo sumniénia wielką
rádość przynosi, ale nie przy-
nosi pewności Wiáry o usprá-
wiedliwieniu.

182 o niepew: usprawiedl:

XII. Eph: 3. W. 12. W którym mamy bezpieczeństwo y przystęp z ufaniem przez Wiary jego. Ztąd się pokazuje pewność w śmiało przystępującym. Odpowiedź. Być śmiałym nie jest być pewnym; ale z pewności pochodzi śmiałość. Tu jednak Apostoł nie mówi o pewności naszej sprawiedliwości, ale o prawdzie tajemnic Wiary.

XIII. Ioan: 3. W. 14. My wiemy, iż jesteśmy przeniesieni z śmierci do żywota, iż miłujemy bracia. y c. 5. W. 19. Wiemy, iż z Bogą jesteśmy. Odpowiedź. Ian mówi o sobie samym nie według pewności Wiary, ale ufając. V. de omnibus his Bellarm: lib. 3. c. 9.

Z tego się pokazuje.

Iż pisano, że żaden nie jest pewien

wien o swoim usprawiedliwie-
niu, chybaży komu Bog obia-
wił, á nie pisano, że pewni ie-
steśmy z przyczytaney nam sprá-
wiedliwości.

CONTROWERSIA XXIII.
O POTRZEBIE DO-
BRYCH VCZYNKOW.

NAVKA KATHOLICKA.

*Voczynki dobre tak przykázane,
iáko y te które są krom przy-
kázania z dobrej woli potrze-
bne są spráwiedliwemu máia-
temu zupełny rozum do zbá-
wienia, tak dálece, że bez nich
zbáwienia dostąpić nie może,
gdyż one z Wiarą zbáwie-
nie spráwiają.*

Pytaią się Dyssidenci

Gdzie to napisano?

R. I.

X. I. Hebr: 10. **X.** 36. *Cierpliwość wam jest potrzebna, a-
byście czyniąc wolę Bożą od-
nieśli obietnicę. Cierpliwość
iako akt cnoty jest uczynkiem,
y owszem uczynkiem według
Iac: 1. c. 14. doskonałym, jest
potrzebnym do sprawowania
zbawienia, żebyście odnieśli o-
bietnicę.*

II. Philip: 2. **X.** 12. *Z bojaź-
nią, y ze drżeniem zbawienia
wasze sprawuycie. Owo iak po-
trzebne są uczynki do sprawo-
wania zbawienia?*

III. 2. Cor: 7. **X.** 10. *Smutek,
który jest wedle Boga, po-
kutę ku zbawieniu nieodmiew-
ną sprawuje. Wszakci pokuta
jest uczynkiem dobrym, która
przez smutek uczyniona, sprá-
wuje zbawienie.*

IV. Matth: 19. W. 17. Jeśli chcesz wnieść do żywota, chowaj przykázania. A kto zachowa bez uczynków? Matth: 25. W. 34. Podźcie błogostawieni Ojca mego, otrzymajcie Królestwo wam zgotowane od założenia świata, abowiem taknałem, &c. Przyczynę zbawienia pokazuje Chrystus uczynki miłosierne, iako też zániedbánie o-nych przyczynę zátroczenia, kto tedy tu może mówić, że nie są potrzebne do zbawienia.

V. Iac: 1. W. 25. Kto wytrwa w nim to jest w Zakonie, nie stawszy się słuchaczem zá-
pamiętliwym, ale czynicielem
uczynku, ten błogostawiony bę-
dzie w sprawie swojej. W. 22.
Bądźcie czynicielmi słowá, á
nie słuchaczami tylko oszuki-
wajq.

166 o potrzebie dobr; uczynk
wajacemi samych siebie. Zaa
Iac: 2. W. 14. Co za pożytek
bracia moi, gdyby kto mowil,
iz ma Wiare, a uczynkowby nie
miał? izali go może Wiara zbaw
wic. Co może być iasnieyszego?

VI. Iac: 2. W. 21. Abraham
Ociec nasz izali nie z uczyn
kow usprawiedliwiony jest, ofia
rowawszy Izaka syna swego
na Oltarzu? Widzisz iz Wiara
iego spolnie robita z uczynka
mi iego, y z uczynkow Wiara
sie wykonata &c. Widzicie iz
z uczynkow bywa usprawiedli
wiony czlowiek a nie z Wiary
tylko. Tak y Rahab nierządni
ca izali nie z uczynkow jest u
sprawiedliwiona przyiawszy po
sty, y insza droga wypuscinszy?
Nie potrzeba do tego nic przy
dawac, przeto, ze według S.

Aug:

Aug: l. de Fide & oper: c. 4.
 Koniec tego Listu S. Iakubá
 (iako też Piotrá, Iáná y Iudy)
 jest ten, uczyć przeciw Kácer-
 stwom w ten iuż czas powstá-
 jącym, że ná Wierze práwdzi-
 wey y powszechney bez uczyn-
 kow nie dosyc, co one iuż Ká-
 cerstwa twierdziły. Więc nie
 dziw że naszym Dyssidentom
 ten List S. Iakubá nie jest do
 smáku.

NAVKA DYSSIDENTOW.

Wczynki dobre nie są potrze-
 bne do sprawowania zbawienia,
 iobiednak przytomność potrze-
 bna jest dla pokazania Wiary
 prawdziwey y żywey; więc sa-
 ma Wiara sprawuje zbawienie.

Lecz

Gdzie to napisano?

R. I.

Rz. I. Rom: 4. W. 3. Wwier-
 rzył Abrahám Bogu, y poszytá.
 no mu jest ku spráwiedliwośc.
 Iac: 2. W. 23. przydáie się y to
 że názwan jest przyáicielem
 Bozym. Ná tym mieyscu tylko
 się wzmiánká czyni o Wierze,
 y pokázuie się przeciwność Iá-
 kubowi S. lubo y ten też słowá
 przytácza z Pismá S. Gen: 15.
 W. 6. Odpowiedz. Tak Páweł
 iáko y Iákub mowią o pierwszym
 uspráwiedliwieniu, przez ktore
 człowiek niespráwiedliwy stá-
 się spráwiedliwym iáko się po-
 kázuie c. 2. W. 5. y o drugim
 przez ktore spráwiedliwy stá-
 się spráwiedliwszym, iáko się po-
 kázuie c. 2. W. 20. Wiéć tyc
 mieysc ten jest sens: Abrahám
 wprzod uspráwiedliwiony ie-
 przez Wiarę, gdy pierwey Bo

gu wierzył, y powtore przez Wiarę usprawiedliwion jest, gdy Bogu obiecującemu y rozkazującemu wierzył: iednakże od żadney Wiary nie oddała Páweł S. uczynkow, chyba te, ktore mocą tylko náтуры bez Wiary y łaski uczynione są: potrzebne zaś wszędy są uczynki do pierwszey, iaką przyprawá do usprawiedliwienia; do drugiey iako záślugi. Tak tłumáczy Gab: Vasq: tom: 2. in 1. 2. disp: 210. c. 10. apud Corn: à Lap: hic, ex Aug: & alijs.

II. Rom: 3. W. 27. Odrzucona jest chluba tmoia, przez któryż zákon? uczynkow? nie: ale przez zákon Wiary. Tu Apostoł odrzuca chlubę wszystkich uczynkow. Odpowiedź. Tych uczynkow ktore albo są

H sta-

170 *Controwersia XXIV.*
stárego zákonu, albo bez Wiá-
ry y łaski Chrystusowey.

Nákoniec Dyssidenci do tey
máteryey owe mieyscá przywo-
dzą, o których *Controv.* 21.
mowiliśmy: więc onych tu nie
potrzebá drugi ráz kłásć.

Z tego się pokázuie.

Iż pisáno, że dobre uczynki z
Wiára do zbáwienia pożyteczne
są, á nie pisáno, iż sama Wiá-
rá bez uczynkow zbáwia.

CONTROWERSIA XXIV.
O ZASŁVDZE DO-
BRYCH VCZYNKOW.

NAVKA KATHOLICKA.

Spráwiedliwych uczynki prá-
wdziwie dobre y spráwiedliwe
są, y dla tego też práwdziwe y
zástugiące są nie iákieykol-
wiek nágrody, ale samego ży-
wotá

wotá wiecznego, który dány będzie dla tego, iż tak Bog spráwiedliwy oddávca obiecał, y że tak jest podług stusznosci.

Pytáią się Dyssidenci

Gdzie to napisano?

R. I. Matth: 5. W. 16. Tak niecháy świeci światłosc waszá przed ludzmi, aby widzieli uczynki wasze dobre, y chwálili Oycá waszego, który jest w niebiesiech. Chrystus názywa uczynki dobreimi, czy mogą tedy byc złemi? czy może przez grzech y złe Bog byc uwielbion?

II. 2. Pet: 1. W. 10. Stáráycie się brácia, żebyście przez dobre uczynki pewne czynili wezwánie y wybránie wasze, abowiem to czyniac nigdy nie zgrzeszycie. Ná co rádži Apostol

stoł dobre uczynki, ieżeli są grzechem y złym.

III. Matth: 5. *W.* 12. *Rádujcie się, y weselcie, abowiem záplata wasza obfita jest w niebiešieb.* y Matth: 20. *W.* 8. *Záwołay robotnikow, á odday im záplátę.* Przez to podobieństwo rozumie Aug: Hier: Grzeg: *v.* Bellarm: *hic*, nágradę dobrą w niebie. Ieśli tedy záplátę uczynkow dáie dobrym dobrą; muszą być zářuguiącemi.

IV. 2. Tim: 4. *W.* 8. *Odłożon mi jest wieniec spráwiedliwości, który mi odda Sędzia spráwiedliwy w on dzień &c.* Hebr: 6. *W.* 10. *Nie jest niespráwiedliwy Bog, aby zápamiętał roboty waszey.* Y ztąd z samey spráwiedliwości według řuszności y obietnicy Pańskiej uczyn-

uczynkom dobrym dáie się żywot wieczny, iáko naucza Aug: Cypr: Chryzost: y inni v. Corn: à Lap: in 2. Tim: 4. Lubo bowiem uczynki nasze należą do Bogá, należą iednak y do nas, ponieważ ie dobrowolnie czyniemy, mogąc onych nie czynić, więc do Chrystusá możemy mówić z Aug: Oddáy coś obiecał, abowiem czyniliśmy coś rozkazał.

V. Iac: 1. W. 12. Weźmie koronę żywotá, którą obiecał Bog tym, którzy go miłują. Owa obiecany żywot uczynkom.

VI. 2. Theff: 1. W. 5. Abyście byli godni poczytáni w Kroleſtwie Bożym, dla którego y cierpicie. Oto uczynki godne Kroleſtwa.

VII. Do tego też należą y in-

fze mieyscá iáko to *Iob* 1. *Ź.* 21.
 gdzie Pan Iobá chwali *Psalmo*
 16. *Ź.* 3. *Sap:* 9. *Ź.* 12. *Act:* 10.
Ź. 35. *Pf:* 6. *Ź.* 13. *Matth:* 16.
Ź. 17. *Rom:* 2. *Ź.* 6. *Matth:* 25.
Ź. 34. Ktore wszystkie znáy-
 dziez v. *Bellarmin:* hic tom: 3.
de iustif: l. 5.

NAVKA DYSSIDENTOW.

Spráwiedliwych dobre uczynki
są prawdziwie grzechem y zle-
mi przed Bogiem, więc ani zá-
ługiacemi ná żywot wieczny,
który Pan tylko dáie z mi-
łosierdzia. Lecz

Gdzie to napisano?

Ź. I. *Pf:* 142. *Ź.* 2. *Nie*
wchodź do sądu z sługą twóim,
abowiem nie uspráwiedliwi się
przed tobą żáden żywiący. I
dzie zátym, że uczynki nie są
sprá-

spráwiedliwe. Odpowiedź. Aug: S. tak tłumáczy, że záden człowiek z samego siebie nic nie ma czymby był uspráwiedliwion, ale tylko z łaski Bożey, z ktorey też ma, że może dobrze czynić. Grzeg: Hier: y inni mówią, że tu Psalmista mówi o grzechách powszednich, bez ktorych záden nie żywie: ktore przymieszáne do dobrych uczynkow lubo nie czynią z dobrych uczynkow złemi, przecię iednak to spráwuią, że człowieká Bog może kárác, y zátrzymác onemu zápláty do czásu

II. Eccle: 7. W. 21. *Nie masz spráwiedliwego ná ziemi, ktoryby czynił dobrze.* Iesli nie może dobrze czynić, chybá grzesząc, toć dobry uczynek iest grzechem. Odpowiedź. We-

dług S. Hier: ten tego sens jest, żaden tak dobrze nie czyni, że by kiedy się nie dopuścił grzechu powszedniego.

III. Isai:64. *W. 6. Iáko szmát miesięczney niewiásty wszytkie sprawiedliwosci nasze.* Odpowiedź. Izaiasz tu mowi imieniem grzesznikow, bo rzekł wprzod, *otos się ty rozgniewał, y zgrzeszyliśmy.* Według innych mowi o ofiarách nowego miesiąca &c. ktore nazywały się sprawiedliwością, á złą intencyą się pflowały.

IV. Pf: 102. *W. 4. Ktory cię koronuje miłosierdziem y litościami:* toć nie według záług. Odpowiedź. Według S. Aug: z záługą dobrze stoi miłosierdzie, ktore odpuszcza powszednie grzechy, á nie zabrania, a-
 żeby

żeby z sprawiedliwości dano
zapłatę według zasługi dobrym
uczynkom. Do tego z miłosier-
dzia daie się łaská Boska, bez
ktorey nie zbáwiennego działá-
lac nie możemy.

V. Dan: 9. W. 18. *Nie ná
sprawiedliwosciách naszym po-
kladamy modlitwę przed obli-
czem twoim, ale ná litościách
twoich mnogich.* Odpowiedź.
Daniel mowi o czasie niewoli,
w którą lud dla złości swey
wpádł był, dla tego nie mógł
pokázac się z dobrymi uczyn-
kami.

VI. Luc: 27. W. 10. *Kiedy
uczynicie wszystko co wam ro-
skázano, mówcie, słudzy nieu-
zyteczni jesteśmy.* Odpowiedź
Dána iest Contr: o rádách.

VII. Rom: 6. W. 23. *Łaská
Hs Boza*

Bożá żywot wieczny. Odpowiedź. Nazywa się łaską, bo darmo mamy łaskę Boską, przez którą sobie możemy zaśluzyc na żywot wieczny.

VIII. Rom: 8. *W. 18.* *Vtrá-pienia tego czasu nie są godne przyszley chwály.* Odpowiedź. Nie mász żadney proporcycy, iesli wzgląd mamy ná fame i-
stność uczynkow y chwály; iest zaś proporcya, iesli ná miłość z ktorey uczynki pochodzą: tak właśnie y grzechy nasze mniey-
sze są piekła, że iednák wzgár-
dę Boską w sobie zawierają, go-
dne są tákiey káry.

IX. Tit: 3. *W. 5.* *Nie z u-
czynkow sprawiedliwości, ktore-
śmy uczynili my, ale podług
miłosierdzia swego zbawił nas:
więc ieżeli się popisác chcemy*
Z za-

o zasłudze dobr: uczyn: 179

z zasługami, krzywdę uczynie-
my zasługom Chrystusowym.
Odpowiedź. Jeżeli oraz uzná-
wać będziemy, że te zasługi ná-
sze mamy z łaski Chrystusowej,
żádnej krzywdy mu nie uczy-
niemy.

Z tego się pokazuje.

Iż pisáno, że uczynki spráwie-
dliwych dobre są y zasługujące,
á nie pisáno, że są grzechem y
nie zasługującemi.

CONTROVERSIA XXV.

O C Z Y S C Y.

NAVKA KATHOLICKA.

Okrom piekła y Niebá jest iá-
kieś miejsce, ktore nazywamy
Czystcem, ná którym dusze nie
dobrze ná tym świecie oczy-
szczonych oczyszcáią.

Le cz

Gdzie

Gdzie to napisano?

W. I. 1. Cor: 3. W. 10. Za-
 łożyłem fundament, a drugi na
 nim buduje. Lecz każdy niech
 bączy iako na nim buduje &c.
 Jeśli kto na tym fundamentie
 buduje złoto, srebro, kamienia
 drogie, drwa, siano, słomę, każ-
 dego robotą iawną będzie: bo
 dzień Pański pokáže, bo się w o-
 gniu pokáže; a każdego roboty,
 iaka jest, sprobuje. Jeśli ktore-
 go robotą zostanie, którą na bu-
 dował, zapbátę weźmie, jeśli
 ktorego robotą zgorze, szkodę
 odnieś: lecz sam będzie zbá-
 wion, wszakże tak iako przez o-
 gień. W tym texcie Fundamen-
 tem jest Chrystus od Páwła y
 Apostołów zwiástowany, na nim
 buduiący są Doktorowie Chrze-
 ściańscy po Apostołách, złoto,
 sre-

ſrebro, y kámienie drogic ſą
 Náuki zbáwienne y dobre u-
 czynki; drwa, śiáno, ſtomá, ſą
 niepotrzebne náuki, y grzechy
 powszednie. Dzień Pański ieſt
 dzień oſtátniego ſądu. Ogień
 ktory káżdego robotę ſprobuie,
 ieſt ſurowy ſąd Boſki probuią-
 cy, y rozważájący te rzeczy,
 ktore nadbudowane ſą. Ogień,
 przez ktory ſprobowany, zbá-
 wionym będzie, ieſt kará do-
 czefna w Czyſcu, do ktorego po
 śmierci oſádzeni ſą, ktorzy nad-
 budowali ſtomę &c. to ieſt grze-
 chy powszednie, albo náuki nie-
 potrzebne mieſzáli miedzy do-
 bre uczynki, y to tak długo, po-
 ki oczyiſcieni zbáwienia doſtą-
 pią. Tak to mieyſce tłumáczy
 S. Aug: Chryzoſt: Ambr: An-
 ſelm: Thom: Theodor: Theoph:
 Cypr:

Cypr: y inni v. Bellarm: hic
l. 1. 6. 6.

II. Matth: 5. V. 25. Zgodź się z przeciwnikiem twoim rychło, pokiś jest z nim w drodze: by cieś znać przeciwnik nie podał Sędziemu, a Sędziaby cieś podał sędze, a byłbys wrzucon do ciemnice. Zaprawdę powiadam ci, nie wynidziesz z tamtąd, aż oddasz do ostatniego pieniąszka. Na tym miejscu przez przeciwniká rozumie się Zákon Boży, albo Bog sam, który sprzeciwia się złym námiętnościom naszym. Drogá jest przytomny nasz żywot. Sędzia jest Chrystus, kat albo sługa jest szatan, ciemnicá jest Czyściec: ostatni pieniązek są grzechy máłe, które kárane bywają w Czyścu. Tak to miejsce tłumaczy
Cypr:

Cypr: Orig: Hilar: Ambr: Hier:
 Aug: v. Bellarm: hic l. . c. 7.

NAVKA DYSSIDENTOW.

Po tym świecie żadnego nie
 masz Czystca, bo ieśliby który
 miał być, tedy on jest na tym
 żywocie przy śmierci, albowiem
 strach y kara śmierci oczyści to,
 co by było potrzebą oczyścić.

Lecz

Gdzie to napisano?

Rz. I. Pf: 126. W. 3. Gdy da
 miłym swym spánie, oto dzie-
 dzictwo Pańskie. Tu między
 spánieniem y dziedzictwem, to jest
 między śmiercią y dziedzic-
 twem nic takowego się nie náy-
 duie, co by się mogło nazwać
 Czystcem. Odpowiedź. S. Aug:
 wykláda o uniwersalnym zmár-
 twychwstaniu, kiedy iuż Czy-
 sca nie będzie. II.

II. Eccl: 9. W. 10. Cokol-
 wiek może czynić ręką twoją,
 ustawicznie czyni, bo ani sprá-
 wy, ani rozumu, ani mądrości,
 ani umiejętności nie będzie w
 piekle, gdzie się ty kwapisz. Tu
 ná owym świecie żadne się le-
 kárstwo nie zostawuie grzeszni-
 kowi. Odpowiedź. S. Hier: ro-
 zumie o tych, ktorzy zá grze-
 chy śmiertelne wstępuią do pie-
 kła. S. Grzeg: l. 4. dial; c. 39.
 powiáda, że tu się daie prze-
 strogá wszystkim, ażeby tak ży-
 li ná tym świecie, żeby nápo-
 tym dostáwszy się do Czyśca,
 tę od Bogá łaskę otrzymáli, aby
 mogli być od żywych wspomó-
 żeni, ponieważz siebie samych
 zátowác nie będą mogli.

III. Eccl: 11. W. 3. Jeśli u-
 pódnie drzewo ná południe, a-
 bo

bo na pułnocy, na ktorymkol-
 wiek mieyfcu upadnie, tam bę-
 dzie. Tu o trzecim mieyfcu
 wzmiánki nie mász. Odpo-
 wiedź. Iáko przez południe ro-
 zumie fię chwałá niebieska, tak
 y Czyściec, albowiem do Czy-
 fca pořłany, pewien ieřt chwały
 wiekuiřtey. *Vide Hier: hic* &
Bern: v. Bellarm: hic c. 12.
 Tak rozumie fię y owo 2. Cor:
 1. v. 10.

IV. Matth: 21. v. 34. y 41.
 Drugim powiedzą. Podźcie břo-
 gořławieni, á drugim przekle-
 ci. Gdzie tu Czyściec? Odpo-
 wiedź. Tu mowá ieřt o řádzie
 ořłátnim, gdzie iuř koniec bę-
 dzie Czyfca.

V. Luc: 23. v. 43. Kótro-
 wi rzeczone. *Dziřia zemná bę-
 dzieř w Ráju.* Gdzie tu Czy-
 ťciec

ściec? Odpowiedź. Nie możemy żeby każdy musiał w nim być, bo co dobrze żył y wielo cierpliwie zniósł, bez Czyścica do Niebá iść może.

VI. 2. Cor: 5. W. 1. *Wiemy że iesliby ziemski dom nasz tego mieszkánia był zepsowany, iż budowanie mamy od Bogá, dom nie rękoma robiony wiekuiſty w niebieſiech.* Toć tedy dobrzy proſto do niebá poydą. Odpowiedź. Apostoł tylko chce mowic, że niebo przed śmiercią żadnemu nie ſtoł otworem.

VII. Apoc: 14. W. 13. *Błogosławieni umarli, ktorzy w Panu umierają: odtąd iuz mowi Duch aby odpoczekli od prac swoich.* Ieżeli dobrzy wszyscy odpoczywają, toć nie cierpią. Odpowiedź. S. Anzelm wykłada
o oſtá-

o ostatnim sądzie. Rich: à S.
Viêt: y Haymo o ludziách do-
skonanych y Męczennikách, kto-
rzy nic do oczyszczenia z tego
życia z sobą nie wynoszą. *Vide*
Bellarmin: hie l. 1. c. 12.

Z tego się pokazuje.

Iż pisano, że jest Czystań, a
nie pisano, iż go nie ma.

CONTROWERSIA XXVI.

O P O M O C Y
V M A R Ł Y C H.

NAVKA KATHOLICKA.

Dusze w Czystcu zostające mo-
gą mieć pomoc od żywych przez
Ofiarę Mszy S. Modlitwy, Iak-
mużny, Posty, Pielgrzymowa-
nia, y inne uczynki dobre.

Leoz

Gdzie to napisano?

R. I.

Ry. I. 2. Mach: 12. W. 46.
 (ktora Księgę Kościoł, y Conc
 Carthag: III. Can: 47. S. Aug: 1. 18
 de Civit: Dei, c. 36. za powsze
 chną uznawa) *Święta y zbá
 wienna jest myśl modlić się za
 umárte, aby byli od grzechow
 rozwiązani. Tamże Iudasz po
 stał do Ieruzalem dwanaście ty
 sięcy drachm srebra, aby ofiaro
 wano za grzechy umárłych O
 fiarę. Ponieważ tedy umárli co
 w Niebie są nie potrzebuia mo
 dlitwy, y ofiary, ani co są w pie
 kle, więc tym, co są w Czyściu
 pomagać muszą.*

II. Tob: 4. W. 18. *Chele
 zwoy y wino twoie staw na po
 grzebie spráwiedliwego, ani
 jedz go, ani pij z grzesznikami.
 To miejsce S. Chryzost: v.
 Bellarm: hic c. 3. wykláda o Iá
 mu-*

mužnách nápoćiechę umarłych.

III. 1. Reg: 31, W. 14. Mężowie Iabes Galaad wzięli kości Saula y Ionaty y pogrzebli, y pościli siedm dni. 2. Reg: 1. W. 12. Dáwid y wszyscy mężowie, ktorzy z nim byli żałowali y płakáli, y pościli aż do wieczorá dlá Saula. Ani to Dáwid pości ná znak tylko smutku: Gdyż zá synáczká swego chorującego pościł: iák prętko zá umarł (kędy náybárziesy práwdziwy smutek się pokázuie) iuż nie pościł, bo wiedział, iż niemowlátko iuż nie potrzebo- wało pomocy iego. *Vide Bellar: bic l. 1. c. 3.*

IV. Eccl: 7. W. 37. *V marte- mu nie zábrániay łaski.* A kto- raż łaská może być większa, iá- ko umarłego rátowác u Bogá.

NAV.

NAVKA DYSSIDENTOW.

*Umárlym nic nie pomagáia ży-
wych ráunki. Lecz*

Gdzie to nápisáno?

**Rz. I. Eccl: 9. W. 5. Żywi-
cy wiedzą, iż umrzeć máia, lecz
umárli nic więcey nie wiedzą,
ani dáley máia zapláty, gdyż
pámiatka ich przyszła w zapá-
miętanie. Odpowiedź. Mędrzec
to mowi o dobrách tego żywo-
tá, iákoby rzekł, umárli nic nie
wiedzą, co się dzieie z rzecz-
mi ktore opuścili, y nie mogg
niemi száfować ná swoy okup,
iáko przed smiercią mogli. *Vi-
de Bellarm: hic l. 2. c. 15.***

**II. Gal: 6. W. 5. Każdy wła-
sne brzemie poniešie. To Hier:
S. wykłáda o drugim żywocie,
w którym ieden drugiego nie bę-
dzie**

dział mógł ratować. Odpowiedź.
 Hieronima rozumiey abo o tych
 którzy w grzechu śmiertelnym
 zeszli, albo o ostatnim sądzie,
 kiedy po znieśionym Czyścju y
 pomoc umarłym ustanie: y to się
 z samego S. Hier: pokazuje, bo
 on frogo następuje ná Vigilanci-
 uszã, który twierdził, iż mo-
 dlitwą żywych umarli nie mogą
 być ratowani.

Z tego się pokazuje.

Iż pisano, że modlitwami ży-
 wych mogą się ratować umarli;
 a nie pisano, iż nie mogą.

CONTROVERSIA XXVII.

O CZCI SWIĘTYCH.

NAUKA KATHOLICKA.

Aniołom y SS. Bożych od Pá-
 pieżom w poczet SS. policzo-
 nych możemy czcić iáwnie, bo
 tych

tych, którzy iawnie nie są po-
 czytani w liczbę SS. prywatnie
 tylko czcić się godzi. Cześć zaś
 ta nie jest taka, która Bogu sa-
 memu ma być oddana iako
 Stworcy, y nazywa się Latria,
 ani taka, która się Człowie-
 czeństwu Chrystusowemu, albo
 Nświętszey Pannie oddaje dla
 iey prerogatywy, y nazywa się
 Hyperdulia; ale taka, która się
 daje im iako wiernym sługom
 Bogá, y stoi w pośrodku czci
 Boskiej á ludzkiej, y na-
 zywa się Dulia.

Pytają się Dyssidenci

Gdzie to napisano?

R. I. Pf: 58. W. 5. Kłaniay-
 cie się podnoszkowi nog iego, to
 jest Skrzyni Testámentu, bo
 Świąty jest. Jeśli skrzyni się kła-
 niać

niac przystało że Święta iako
bárzicy Aniołom, y SS.

II. Num: 22. *W.* 31. Balaam
uyrzał Anioła stojącego ná dro-
dze, y pokłonił się. Y Iofu: 5.
W. 14. Iofue uyrzawszy mężá
przed sobą stojącego, iż iest He-
tmánem Woyská Pańskiego, to
iest Aniołem, upádł twarzą ná
ziemię, y pokłonił się mu. Ten
ukłon nie był táki, iáki Bogu by-
wa oddan, albo cześć *Latrie*,
ani iáko ludziom, toć musiał być
cultus Dulie, iáki ludziom SS.
bywa oddany.

III. 1. Reg: 28. *W.* 14. Po-
rozumiáwszy Saul, że to był
Samuel, náchylił się obliczem
do ziemi, y pokłonił się. Nie
mógł tu onego czcić czcią lu-
dziom przyzwoitą, bo ta umár-
łym nie służy, toć go czcił czcią
I *Dulie*

Dulia, albo ktora SS. służy.
NAVKA DYSSIDENTOW.

*Ani Aniołowie, ani ludzie u-
 marli mają być żadną miarą
 czczeni od żyjących.*

Lecz

Gdzie to napisano?

*R. I. Deut: 6. W. 13. Pana
 Boga twego bać się będziesz, y
 jemu samemu służyć. Służyć
 zaś jest czcić, więc ta cześć ża-
 dnemu okrom Boga nie ma być
 dana. Odpowiedź. Boskiey czci
 żadnemu nie dáway, ktora się
 nazywa *cultus Latrie*: to się po-
 kázuie z Greckiego ná tym
 miejscu, gdzie miásto *servire*,
 jest *Latreusis*.*

*II. I. Tim: 1. W. 17. Same-
 mu Bogu cześć y obywatá. Od-
 powiedź. Nie wšzytka, ale pe-
 wna*

wna, to iest cześć *Latrie*.

III. Matth: 4. *W.* 10. Szatan po Chryście żądał, żeby mu się tylko pokłonił, iako iest w Greckim, atoli Chrystus ná to nie pozwolił, gdyż samemu Bogu cześć ta należy. Odpowiedź. Szatan chciał żeby się pokłonił iako Bogu, dla tego w Łacińskim stoi, *si adoraveris*.

IV. Gal: 4. *W.* 8. Zgániono Galatom: *Służyliście tym, którzy z przyrodzenia nie są Bogowie*. Odpowiedź. Służyli iako Bogu, dając im cześć Bogu należyta, iako się pokazuje z textu.

V. Aēt: 10. *W.* 16. Piotr nie dopuścił Korneliuszowi, żeby mu się pokłonił. Aēt: 14. *W.* 14. Páweł y Bárnábász nie dopuścili żeby im ofiarowano. Apoc: 19.

*dlitwach za mna do Bogá. Ie-
 śli się godziło wzywać żyjących
 na świecie przyiációł Bożych,
 czemuż się nie godzi z Bogiem
 kroluących? Czy że nas ráto-
 wac niechcą? to nie: bo większa
 w nich miłość niż przedtym.
 Czy że nie mogą? czemu by nie
 mogli w Niebie, co mogli na
 ziemi? czy że nie wiedzą o co
 prosiemy? á zkąd wiedzą o po-
 kućcie grzesznego, z ktorey się
 rádują. Luc: 15. czy że wzgár-
 dá się stáie Bogu, kiedy okrom
 niego kogo wzywamy? To tak
 nie będzie się godziło y żyją-
 cych wzywać.*

NAVKA DYSSIDENTOW.

*Nie pózyteczno, ba y nie wolno
 jest wzywać Świętych czy to lu-
 dzi, czy Aniółow, żeby za na-
 mi prośili Bogá. Lecz*

Gdzie

Gdzie to napisano?

Ź. I. Rom: 10. W. 14. *Iáko wzywać będą, w ktorego nie wierzyli.* Przez co się znaczy, że tego tylko wzywać się godzi, w ktorego wierzym, który jest sam Bog. Odpowiedź. *Toć ani z nami żyjących godzi się wzywać, bo w nie nie wierzymy.* Apostoł zaś mowi o Bogu, ktorego nikt wzywać nie może, chybaży w niego wierzył.

II. 1. Tim: 2. W. 5. *Ieden Pośrednik Boga y ludzi człowiek Chrystus IEZVS:* temu wzgárdá od uciekajúcego się do Świętych Pośredników. Odpowiedź. *Czy wzgárdá Chrystu-fowi, kiedy prosimy żyjących o modlitwy? Do tego nie prosimy Świętych, żeby miásto*

Chrystusá byli Pośrednikami u Bogá, ale żeby prozbą swoją pomagali nam, żebyśmy łacniey przez Chrystusá mogli dostąpić o co prosiemy. A w tym co záwzgardá?

III. 3. Reg: 8. W. 39. *Ty sam znasz serce wszystkich: toć y sam wszystkie modlitwy, á nie Święci.* Odpowiedź. Bog sam mocą własną zna wszystkich serca, Święci zaś znáją, co, y iák wiele im Bog objáwia, lubo przez widzenie Bogá, lubo inszym iákim sposobem.

IV. Luc: 11. W. 9. *Proście, á dano wam będzie.* Ioan: 16. W. 23. *Jeśli o co prosić będziecie Oycá w imię moje, da wam.* Z tego znác, że Bog náygotowfzy iest nam pomoc, po co tedy do Świętych się uciekác mámy

o wzywaniu Świętych. 201
my. Odpowiedź. A ná co Bog
pośłał do Iobá przyiáciele iego.
Iob 42. W. 8.

V. Matth: 6. W. 9. Náucz
Chrystus, iż samego Oysa nie-
bieskiego wzywac mámy. Od-
powiedź. toć ani Chrystusá, ani
Duchá Świętego: á wszakże w
tym miejscu nie zákázuie Pan
wzywania Świętych.

Z tego się pokázuie.

Iż pisáno, że wolno wzywać
Świętych; á nie pisáno, że nie
wolno.

CONTROVERSI A XXIX.
O RELIQUIACH SS.
NAVKA KATHOLICKA.

*Reliquie Świętych pobożnie y
pożytecznie od wszytkich byma-
ia uozozone. Lecz*

Gdzie to nápisano?

Is

B. L.

Ź. I. 4. *Reg:* 13. *Ź.* 21. Skoro się trup dotknął kości Elizeuszowych, ożył człowiek. Którym cudem Bog dał znać, iak miłe mu są kości swoich przyiácioł.

II. *Matth:* 9. *Ź.* 20. Niewiásta krwi plynienie przez dwanáście lat cierpiąca dotknęła się száty Chrystusá, y zdrową została. *Akt:* 5. *Ź.* 15. do cienia S. Piotrá kładziono chore, á byli uzdrowieni. *Akt:* 19. *Ź.* 12. chorým przynoszono chustki abo pasy od ciáła Páwłowego, y odchodziły od nich choroby. Gdyby tedy niezbożność była cścić Reliquie, ani Pan IEZUS, ani Piotr y Páweł tegoby nie pozwolili.

NAUKA DYSSIDENTOW.

*Niezbożność jest Reliquiom
Swię.*

Świętych iaką cześć wyrządzać. Lecz

Gdzie to napisano?

℞. I. Matth: 23. V. 29. *Biada wam Doktorowie y Faryzeuszowie obtudnicy, którzy budujecie groby Prorokow, y zdobiecie pamiatki sprawiedliwych. Toć nie podobá się Bogu cześć uczyniona Reliquiom.*
Odpowiedź. Chrystus ganił złą intencyą ich, to iest że nie czynili tego dla czci Prorokow, ale żeby się popisowali przed ludźmi, abo że z pieniędzy niesłusznie wydártych od ubogich y sierot budowali.

II. Deut: 34. V. 6. *Zátáił Bog ciało Moyżeszowe, żeby onego nie cścili Zydzi.*
Odpowiedź. Zeby Bogu należytey czci

204 *Controversia XXIX.*
ezci iemu nie wyrządzali, po-
wiada S. Chryzost: *hom: 5. in*
Matth: Vide Bellar: hiecl. 2. c. 4.

Z tego się pokazuje.

Iż pisano, że pobożnie Świę-
tych czcić możemy Reliquie,
a nie pisano, że to niezbożnie
czyniemy.

CONTROVERSIA XXX.

O OBRAZIECH SS.

NAVKA KATHOLICKA.

*Godzi się mieć y czcić Obrázky
Świętych na pamiątkę tych,
których wyrządzają, a nie
na inšzy koniec.*

Pytają się Dyssidenci

Gdzie to napisano?

*Ex. I. Exod: 25. V. 18. Ro-
zkazał Bog uczynić dwa Cheru-
biny złote, odlewane nad Arkę,
kto-*

ktorzyby skrzydłami zakrywali ubłagalnią.

II. Num: 21. W. 8. Rozkazał Pan uczynić wężá miedziánego, y wystáwić go ná znak, áżeby ukąszony weyrzáwšzy náń żyw był. Y to weyrzenie było czcią nieiáką.

Ieśli tedy wolno było czcić Obrázy Aniołow albo Chrystufá w wężu miedziánym, ktorego on figurą był Ioan: 3. W. 14. á czemu nie wolno samego Chrystufá y innych Swiętych w swoichże Obrázách?

NAVKA DYSSIDENTOW.

Bátwochwálstwo jest czcić Obrázy Swiętych. Ale

Gdzie to nápisáno?

W. Exod: 20. W. 4. Deut: 4. W. 17. Rom: 1. W. 23. Odpowiedź

wieść. Tam zakazuje Bog bál-
wanom oddawać cści Boskiej,
o iakie prosili Zydzi Aarona,
Exod: 32, 1. Wstań á uczyn
nam Bogi; á nie Obrázy SS.

Z tego się pokazuje.

Ze pisáno, iż godzi się mieć y
cścić Obrázy Świętych, á nie
pisáno, że się nie godzi,

CONTROWERSIA XXXI.

O SAKRAMENTACH.

NAVKA KATHOLICKA.

Sakramenta, to iest obrzady al-
bo znaki zewnetrzne, ktore
pod zmysly nasze podpadaią, y
maja z postanowienia Boskiego
przywiazana obietnice Boska
o łasce usprawiedliwiaiącey,
sa w liczbie siedm.

Pytaią się Dyssidenci

Gdzie to napisano?

R. W tych

Rz. W tych miejscach, które w następujących Controwersjach w osobności każdy Sakrament wywodząc, z Pismá S. przypro-
wadziemy. Lecz dwie rzeczy w tym máią być upátrowane.

I. Ze w Pismie S. nie náyduie się wpráwdzie wyraźnie liczbá siedmiu, dwuch albo trzech, albo ináczey podług Dyssidentow, atoli náyduie się, że ani więcej, ani mniej iest nad siedm, do których istność albo defini-
cya y opisánie Sakramentow w pospolitości moze się stosować.

II. Tymże imięniem Sakrament nie náyduie się, żeby w Pismie albo Chrześć, albo inny który zwano okrom samego Málżeństwa, które iednak Málżeństwo pospolicie Panowie Dyssidenci z liczby Sakramen-
tow

to wymiatają. Lecz ponieważż sporki nie mają o imieniu, mało na tym należy, że w Piśmie S. nie mają.

NAUKA DYSSIDENTOW.

Różna jest: drudzy bowiem nauczaia, że tylko jeden jest Sakrament, drudzy mówią że są dwa, drudzy że trzy, abo cztery: Atoli zawsze y jednością nie mówią nie mają siedmi.

Lecz

Gdzie to napisano?

NIGDZIE.

Ważno przez się, y dowodzić tego nie potrzeba.

CONTROVERSI A XXXII.

O CHRZCIE.

NAUKA KATHOLICKA.

Chrześć, który jest Sakrament
odro-

odrodzenia przez wodę w sło-
wie żywota, jest piernszy y náy-
potrzebniejszy Sakrament iako
środek do zbawienia.

Lecz

Gdzie to napisano?

R. I. Ephes: 5. X. 26. Aby
ie poświęcił oczyszczać ie omy-
ciem wody w słoie żywota.

Chryzost: Theodoret: Ambr:
Anzelm y drudzy rozumieją o
Chrzcie, apud Corn: à Lap: hic.

II. Ioan: 3. X. 5. Jeśli kto
się nie odrodzi z wody à z Du-
chą Świętego, nie może wnieść
do Królestwa Bozego. Dla tego
Conc: Trid: sess: 7. Can: 3. tak
stánowi. Jeśli kto powie że
Chrzest nie jest potrzebny do
zbawienia, niech będzie prze-
kłety.

III.

III. Matth: 28. V. 19. *Idąc nauczaycie wszystkie narody chrzcić w Imię Oycá, y Syná, y Duchá Świętego* Marc: 16. V. 16. *Kto uwierzy á ochrzci się, zbawion będzie.* Vide Bellarm: de Sacram: in gen: l. 2. c. 24. & hic l. 1. c. 4.

NAUKA DYSSIDENTOW.

Lutrzy y Kálwinistowie w samey istoście Chrztu z nauką Kátholicką się zgadzają, powiádając że Chrzest jest Sakráment od Chrystusa postanowiony: w ceremoniach zaś y sposobie dávánía Chrztu jest różnica: ale tey tu roztrząsac nie mysliliśmy ná tym miejscu, tako też y innych kácerskich błędow.

Z tego się pokázuie.

Ze pisáno, iż Chrzest iest Sakráment do zbawienia potrzebny.

CON-

CONTROWERSJA XXXIII.

O BIERZMOWANIU.

Bierzmowanie jest Sakrament, przez który ochrzczone przez kładzenie rąk Biskupich, y namazanie S. Krzyżmem, wlewa się Duch Święty, żeby wierny umocniony był do boiu.

Ale

Gdzie to napisano?

Rz. I. Ioan: 14. W. 16. Ioan: 15. W. 27. Ioan: 16. W. 8. Obiecuie Chrystus Duchą Poczycielá, który ma cieszyc w utrapieniu: Duchą prawdy, który ie umocni, ażeby bez boiaźni świadectwo dali, y śmialemi się pokazali w strofowaniu świata, ktore skutki są Bierzmowania: Dla tego Act: 1. W. 8. powiáda

Chry.

Chrystus: *Weźmiecie moc Duchá Świętego, który przyjdzie ná was, y będziecie mi świadkami. &c.*

II. Aēt: 8. W. 17. Po wielu ochrzczonych w Samaryey od Filipa, posłani do nich Piotr y Ián modlili się zá niemi, aby wzięli Duchá Świętego. Tedy ná nie kładali ręce, y bráli Duchá Świętego. Aēt: 19. W. 6. w Koryncie gdy ná nie ręce włożył Páweł, przyszedł ná nie Duch Święty.

III. Luc: 24. W. 49. *Siedźcie w mieście, aż będziecie obleczeni mocą z w: sokości.*

Z tych mieysc Pismá lubo się nie pokázuie iásno postanowienie Bierzmowania, otoli ztąd się iásno wnośi: albowiem do udzielenia Duchá Świętego nie
inne.

innego sposobu używali Apostołowie Święci, tylko kładzenia rąk (owo zewnętrzna ceremonia) tak dalece że y dła tego Piotr y Ián z Ieruzálem daleką drogą aż do Samaryey ząbiegli: y po tym kładzieniu rąk Duch Święty zaráz nastąpił (owoż obiecana łaska.) Nie możemy ząs wierzyć że bez roskázania Chrystusowego te ceremonie wnieśli Apostołowie. Ze ząs to kładzenie rąk rózne iest od owego, ktorego używają przy Sakramencie Kąpłaństwa pokazuje się ztąd, że to wfszytkim ochrzczoneym czyniono; tamto ząs tym tylko, ktorých ná Kąpłaństwo poświęcano. *Vide Bellarm: bip l. 2. c. 2. & seq:*

Nie mogą ząs nas przycisnąć
do

do pokázania iásnych słow Pi-
smá, bo uznáwamy, że nie wszyt-
kie Katholickiey Wiáry tajemni-
ce iásnie się mogą pokázáć z Pi-
smá, y tego też nie potrzebá, iá-
ko się pokázáło *Controvi* 1.

NAVKA DYSSIDENTOW.

*Bierzmowanie nie jest Sakrá-
mentem, ale tylko ceremonią
Kościelną (iáko poświęcenie
wody) którą publiczną się dzie-
je modlitwą za te, ktorzy są o-
chrzczeni, żeby ie Duch S.
rządzić ráczył. Ale*

Gdzie to nápisáno?

NIGDZIE.

Y to iásno przez się.

**CONTROWERSIA XXXIV.
O SAKRAMENCIE CIA-
ŁA Y KRWIE PAN-
SKIEY**

SKIEY, Y PRZYTOMNO-
SCI IEGO.

NAVKA KOSCIELNA.

Iest w Kościele Sakrament Cią-
ża y Krwie Pańskiej, w którym
po poświęconym chlebie y winie
Pan nasz IEZVS Chrystus pra-
wdziwy Bog y Człowiek pra-
wdziwie, rzetelnie, istotnie, pod
osobami chleba y wina zostaje.

Ale

Gdzie to napisano?

Rz. I. 1. Cor: II. 17. 23. ex
Matth: 26. 17. Iam wziął
od Pana, com też wam podał,
iż Pan IEZVS w nocy, ktorey
był wydan wziął chleb, a dzie-
ki uczyniwszy łamał y rzekł,
bierzcie a jedzcie: to jest Cią-
żo moje, ktore za was będzie
wydane, to czynicie na moję pą-
miątkę

miatkę. Także y Kielich po Wiczerzy, mówiąc: Ten Kielich nowy testament jest we Krwi moiej. To czynicie, ilekroć pić będziecie na moję pamiętkę. Żaden tu nie zapiera się, iż postanowiony jest ten Sakrament.

II. Przytomność zaś Ciała Pańskiego w tym Sakramencie pokazuje się z słow Pańskich. Matth: 26. *W.* 27. Marc: 14. *W.* 22. Luc: 22. *W.* 19. *To jest Ciało moie.* Słowo *To* znaczy rzecz pod osobami Chleba ułożoną. Słowo *Jest* nie znaczy, *znaczy* ale prawdziwie y własnie *jest*. *Ciało moie.* Nie znaczy ciało iakie duchowne, ani jest tylko znakiem skutecznym albo nie skutecznym, ale jest *fakto* prawdziwe y własne ciało,
które

które dla Was wydane będzie
 na śmierć. Y tak wszyscy Oj-
 cowie Święci, y cały Kościół
 począwszy od pierwiastków swo-
 ich trzymał, iako pokazuje Bel-
 larm: hic l. 1. c. 10. & l. 2. toto.

NAVKA DYSSIDENTOW.

*W tym Sakramencie Ołtarza
 nie masz prawdziwie y rzetel-
 nie przytomności Ciąta Chry-
 stusowego, ale tylko jest figurą
 jego, iako Kálwin, albo tylko
 w samym używaniu, iako
 uczą Lutheráni. Ale*

Gdzie to napisano?

R. I. Te słowa *To jest Cią-
 ło moje* mają się figuratè brać,
 żeby sens był, *to znaczy Ciąło
 moje*. Odpowiedź. Jednostájne
 Práwidło tłumáczenia Pismá od
 Oyców Świętych podáne jest to,
 K żeby-

żebyśmy własnego sensu słow
nigdy nie odrzucali, chybaży,
abo inne Piśmo, abo Artykuł iá-
ki Wiáry, abo pospolite całego
Kościoła tłumáczenie do tego
nas przywodziło.

II. Pf: 113. *W. 3. Bog nasz
ná niebie. Isai: 66. *W. 1. Nie-
bo stolica moja. Toć go nie
mášz w Kościele albo ná Ołtá-
rzu w Sakramencie. Odpowiedź.
Iestci w niebie Bog nasz, y tam
chwałę swoię obiáwia, okrom
niebá iednák wszędzie iest, zá
świádeństwem Apostoła Aēt: 17.
*W. 27. Od káżdego nas nie iest
dáleko.***

III. Matth: 15. *W. 17. Co
wchodzi w usta do żołądká i-
dzie, y ná koniec się wyrzuca:
Co o Chryście mowić się nie
może, dlá tego w usta nie wcho-
dzi*

dzi. Odpowiedź. Iáko przed Konsekracyą pod osobámi bez wszelkíey szkody swey nie był Chrystus, tak po zepsowanych w żołądku osobách bez wszelkíey swoiey utráty poczyna nie być tam Ciało Chrystusowe. Do tego w tym textcie Chrystus Pan nie o wszelkim pokármie mowi, ale tylko o tym, który się bierze do pośilenia ciała: Sakráment zaś ten nie bierze się do pośilenia ciała, ale duszy.

IV. Matth: 24. *W. 23.* *Jeśli-
by wam kto rzekł: Oto tu jest
Chrystus albo owdzie, nie wierz-
cie.* Więc nie potrzebá wierzyć
że ná tym abo ná onym Oltá-
rzu jest. Odpowiedź. Mowá tu
jest o fáłszywych Chrystusách, iá-
ko się pokázuie z samego textu.

V. Matth: 26. *W. 11.* *Zá-
K₂ wsze*

*wsze ubogie mającie z sobą, ale
mnie nie zawsze mieć będzie-
cie.* Odpowiedź. Chrystus mo-
wi o przytomności swej we-
dług ciała widzialney, y o tym
stanie, w którym od ludzi iemu
się co przyślugi cielesney mogło
czynić.

VI. Marc: 16. *Ź. 19. Wzięty
jest do niebá; y siedzi ná pra-
wicy Bożey.* Toć nie w Sakrá-
mencie, inaczey musiałby opu-
ścić niebo. Odpowiedź. Nie
potrzebá mu opuszczać nieba
żeby był w Sakrámencie, wszak
A&t: 9. *Ź. 5.* kiedy się pokazał
Páwłowi niebá nie opuścił; mo-
że przez Wszechmocność swo-
ię rózem być ná wielu miej-
scach.

VII. Luc: 24. *Ź. 39. O-
glądáycie ręce moje y nogi, bo
duch,*

*duch nie ma ciała ani kości iá-
ko widziéćie że iá mam. W Sa-
krámencie zaś ani oglądany, ani
dotkniony może być, toć gotam
nie mász. Odpowiedź. Dobrze
wpráwdźcie tak wnośim. Tego
się dotykamy, to widziemy, toć
to iest ciało y przytomne: lecz
tak nie dobrze. Tego się nie do-
tykamy y nie widziemy, toć to
ani ciało, ani przytomne iest.
Wszak Luc: 4. W. 30. gdy
Chrystus przez pośrzodek tych,
ktorzy go chcieli kámionować
ufzedł, nie był widziány, ani
dotkniony, á przecię bez ciała
nie był, y przytomny był.*

VIII. Ioan: 6. W. 63. *Duch
iest który ożywia, ciało ná nie
nie pomaga. Tu iásnie mowi
Pismo, że Ciało Chrystufá du-
chownym sposobem á nie cíele-
K3 / fnym*

fnym ma być pożywane. Odpowiedź. Chrystus nie mowi o ciele swoim, ale o rozumieniu cielefnym Kapharnayczykow, którzy rozumieli, że iako insze mięso tak y ciało Chrystusá ma być iedzione: inaczey samby Chrystus sobie był przeciwnym, bo onże mowi *W. 53. Ieslibyście nie iedli Ciála Syná Człowieczego, &c. nie będziecie mieć żywotá w sobie.* Toć to słowo *manducare Ieść*, ma się w własnym sensie brąć.

IX. Ioan: 12. *W. 26. Gdzie ja jest, tam y slugá moy będzie.* Święci zaś nie są w Sakramencie, toć tam y Chrystusá nie masz. Odpowiedź. Nie mowi gdziekolwiek, ale gdzie: żeby zaś to się sprawdziło, dosyc jest, żeby ná jednym miejscu, to jest w
chw

chwale niebieskiej byli Święci,
gdzie Chrystus jest, o ktorey
też chwale tu Pan mowi.

X. Ioan: 16. W. 28. *Opu-
szczam świat, a idę do Ojca.*
Odpowiedź. Rozumiey, że o-
puszcza według ludzkiej kon-
wersacyey, co nie przeszkádzá,
żeby w inšy sposob nie mógł
być przytomnym.

XI. Aēt: 17. W. 24. *Bog nie
mieszka w Kościelech ręką u-
czynionych.* Odpowiedź. To y
tym podobne mieysca rozumie-
ią się o Bostwie, ktore lubo jest
wszędzie, iednákże mieysca nie
potrzebuie, którą potrzebę miey-
sca znaczy słowko *habitare,*
mieszkać.

XII. 1. Cor: 10. W. 16. *Chleb
ktory jamiemy, izáli nie jest
uczestnictwem Ciála Pańskiego.*
Jeśli

Ieśli iest chleb, toć nie Ciało Pańskie. Odpowiedź. Nazywa się chlebem dla zewnętrzney postawy famych osob, co nie nowiną w Pismie Świętym: Do tego z Hebrayskiego wszelki pokarm nazywa się chlebem.

XIII. Coloff: 3. W. 1. *Co wzgorę rest szukáycie, gdzie Chrystus iest na Práwicy Bozey siedzący. Więc go nie szukać w Sakramencie.* Odpowiedź. Przez to nie rozumie się podnoszenie się do mieysca iákiego cielesnego, ale odwodzenie od rzeczy doczesnych, y kłopotow tego świata: ináčeyby Astrologowie byli náypobożnieyszemi nad wszystkie ludźie, bo záwsze y myślą y oczyma między niebiosámi mieszkáią. *Vide Bellarm: hic l. 1. c. 14.*

Z te-

Z tego się pokazuje.

Iż pisáno, że w Sakramencie
prawdziwie iest Ciało Chrystu-
fowe, á nie pisáno, że go tam
nie mász.

CONTROWERSIA XXXV.

OPRZYTOMNOSCI
CIAŁA PANSKIEGO
OKROM POZYWANIA.

NAVKA KATHOLICKA.

Po odprawioney Konsekracyey
Ciało Chrystusowe prawdziwie
y rzetelnie iest w Sakramencie,
czy to będzie pożywane, czy
schowane do puszki.

Pytaią się Dyssidenci.

Gdzie to napisáno?

Rz. I. Matth: 26. V. 27. To
jest Ciało moje. Te słowa skoro
Pan wyrzekł, prawdziwe były;

Ks

wyrze-

wyrzeczone zaś były przed iedzeniem, toć y przed iedzeniem były prawdziwe, y prawdziwie przed pożywaniem pod osobámi Chlebá y wina był Sakráment, y dlá tego dobrze mowi S. Aug: tr: 80. in Ioan: *Accedit uerbum ad elementum, & fit Sacramentum.* Przytępuie słowo do rzeczy widziálney, y stáie się Sakráment.

II. 1. Cor: 10. *v.* 16. *Kielich błogostáwienia, ktoremu błogostawiamy, izáli nie jest uczestnictwem Krwie Chrystusowey, y Chleb który łamiemy, izáli nie jest uczestnictwem Ciála Pańskiego?* Tu Páweł S. powiáda, że náprzod się poświęca chleb y wino, nim się łamie y daie: y dlá tego ná to mieysce pisząc S. Chryzost: mowi. *Quid est in Calice*

Calice? quod ex Latere Christi fluxit. Co jest w Kielichu? tylko co z Boku Chrystusowego płynęło. *Vide Bellarm: hic l. 4. c. 2.* Do tego zleby od całego Kościoła y wſzytkich Oycow Świętych názwan był ten Sakráment, Sakrámentem Ołtarza, gdyby się w ten czas tylko stáwał Sakrámentem, kiedy go pożywaią, ale miałby się názwać Sakrámentem-gárdła, albo iedzenia.

NAVKA DYSSIDENTOW.

Ciała Chrystusowego prawdziwie y rzetelnie nie mász w Sakrámentcie, chyba gdy go pożywaią. Ale

Gdzie to nápisáno?

Ry. I. Matth: 26. V. 26. *Wziął IEZVS chleb, y błogostawił, y łamał*

łamał, y dawał Uczniom swoim, y rzekł. Bierzcie y iedzcie, to jest Ciało moje. Tu rozkázuie Pan Bog náprzod ieść, aniżeli poświęca, więc iáko po rozdaniu zaráz nastąpiły słowa, tak y odmiáná chleba w Ciało Chrystufowe. Odpowiedź. Lubo Ewanielista náprzod kładzie rozdanie y iedzenie, aniżeli wymowienie słow, atoli rozumieć trzeba, że nie táki w tym był porządek, gdyż słowa poświęcające zamykają w sobie przyczynę, dla ktorey ten Sakráment ma być iedziony.

II. Sakrámenta od postanowienia Chrystufá zawisły, Chrystus zaś postanowił Sakráment Ciála swego żeby był iedziony, a nie chowany w puszce. Toć musi nie być Sakrámentem, chy-
ba

bá kiedy bywa iedźiony. Odpowiedź. Nie roskázał Pan żeby zaráz po Konsekuracyey był pożywany, ale tylko żeby ná ten koniec był poświęcany, aby był pożywany, co się stáie, lubo w puszce go ná czas chowáią. Wszakże Pismá nie mász zákázującego, żeby w puszce abo ná Ołtárzu nie był chowan, żeby czásu swego był zażywan.

Z tego się pokázuie.

Iż pisáno, że Ciało Chrystusá iest pod osobámi y przed pożywaniem, á nie pisáno, że nie iest.

CONTROVERSI A XXXVI.

O K O M V N I E Y

Abó

POZYWANIV POD
IEDNĄ OSOBĄ.

NAVKA KATHOLICKA.

Y pod

230 Controwersja XXXVI. o Ko-
Y pod osobą chleba, y pod osobą
wina, z osobną náyduie się cała
istność, y istotna całość Sakra-
mentu, więc Hostya poświęco-
na iako chowana bywa w Ko-
ściele, y od Laykow pożywana,
nie może się nazywać połową Sa-
kramentu, ale ma się nazywać
całym rzetelnie y prawdziwie
Sakramentem. Ztąd idzie, że
nie potrzeba przyjmować Cią-
ła Pańskiego pod obiema osoba-
mi, ale dosyć na tym, że pod
jedną się bierze. Ale

Gdzie to napisano?

W. I. Matth: 26. W. 26. To
jest Ciało moje: z tego tak
prawdę pokázuiemy: prawdą jest
że Ciało Chrystusowe jest w Sa-
kramentcie, prawdą też jest, że
to Ciało nie jest bez duszy y
Krwi według Apostoła Rom: 6.

W. 9.

mun: abo pożyw: pod iedną osobą. 232

W. 9. Chrystus powstańszy z
mártwych, więcey nie umiera.
Toc tedy pod osobą chleba jest
Ciało żywe Chrystusowe, jest
cały Chrystus.

II. Ioan: 6. W. 52. Ieśliby
kto pożywał tego chleba, żyć bę-
dzie ná wieki. y W. 50. Ten
jest chleb z nieba zstępujący, aby
ieśliby go kto pożywał nie u-
marł. W. 59. Kto pożywa tego
chleba, żyć będzie ná wieki. y
W. 58. Kto mię pożywa, y on
żyć będzie dla mnie. Ktore
mieysca wszyscy niemál Oyco-
wie Swięci z całym Kościołem
rozumieją o tym Sakramencie,
iako czytay u Bellarm: *bicł. 1. 6. 5.*
W tych zaś Chrystus pokázuie,
że do zbáwienia dosyć poży-
wać poń iedną osobą, gdyż ani
wzm i ánki nie czyni drugiey o-
soby

232 *Controwersja XXXVI. o Ko-*
soby, á przecię obiecuie zázy-
waiącym żywot wieczny. Vide
Bellarmin: hic l. 4. c. 24.

III. I. Cor: II. *Ź. 27. Kto-*
bykolwiek jadł ten chléb, abo
pił Kielich Pański niegodnie
&c. Tu iásnie mowi Apóstól,
že nie potrzebne iest zázywanie
pod obiema osobámi, ale dosyć
pożywać pod iedną z tych, co
się pokázuie z tego słowká Abo.

NAUKA DYSSIDENTOW.

Przykázanie Pańskie iest o po-
żywaniu pod obiema osobámi,
y pod iedną osobą nie cały się
bierze Sakrament. Ale

Gdzie to napisáno?

Ź. I. Ioan: 6. Ź. 54. Iesli-
byscie nie jedli Ciáta Syná
Człowieczego, y nie pili Krwie
jego, nie będziecie mieć żywo-
tá

man: cbo pożyw: pod iedną osobą. 233
żół w sobie. To słowko Iesliby-
ście znaczy przykázanie. Od-
powiedź. Przykázana iest rzecz,
to iest Sakráment, nie sposob
pożywania: Do tego kto pod ie-
dną osobą ciało żywe bierze,
bierze pogotowiu przez społe-
czność tych dwu rzeczy, albo
iako mowią per concomitanti-
am y Krew. Powtore słowko to
Et w Pismie S. bierze się czę-
sto miásto vel żeby ten był sens,
iesli abo nie będziecie iedli Ciá-
ła, abo nie pili &c. Potrzećie
S. Aug: náucza, że w Pismie
wiele iest Przykázání Boskich,
ktore nie kázdy, ale tylko nie-
ktorzy máią wypełniać, iako o-
wo Gen: 1. W. 28. Rosćcie y
mnozcie się Y to, o którym
teráz mowiemy.

II. Matth: 26. W. 27. *Pijćie*
z tego

234 *Controwersia XXXVI. o Ko-*
z tego wszyscy. Odpowiedź.
To słowko *wszyscy* nie ma się
brać w tak szerokim rozu-
mieniu, żeby zgoła do każdego
należało, inaczeyby y Turek,
y Zyd, y Poganin, y dzieci, y
ten co winapic nie może, miałby
pic z tego Kielichá: bierze się
tedy to słowko *wszyscy* o famych
Apostołach, ktorym Pan Kielich
dáwał, y o ktorych zaraz tamże
Pismo mowi: *Pili z niego wszy-*
scy. Czemuby zaś nie mowił,
iedźcie z tego wszyscy, iako
mowił, piycie z tego wszyscy.
Przyczyna iest, że nie podał im
iednego bochenká chlebá, z kto-
regoby iedli, ale zlámał go, y
rozdzielił ná tak wiele szmát-
kow, wiele ich tam było: prze-
ciwnym sposobem dájąc ieden
Kielich, z ktoregoby wszyscy
pili

mun: abo pożyw: pod iedną osobą. 235

pili nápominał, żeby z niego iednego tak káždy pił, żeby dla wszystkich stało.

III. Luc: 22. V. 19. *To czynienie.* Roskazuje tu Pan, żeby Apostołowie to samo czynili, co on uczynił około tego Sakramentu: on zaś co czynił? poświęcił, wziął, rozdał przytomnym obie osoby. Odpowiedź. Łukasz S. te słowa tylko kładzie po danym Sakramencie pod osobą chleba, a nie powtarza ich po danym Kielichu, ztąd báczyć się może, że Chrystus niechciał, aby wszystkim dány był Kielich iáko potrzebny do zbáwienia. Nic też nie probuie owo słowo *similiter & Calicem, &c.* podobnym sposobem y Kielich, albowiem to podobnym sposobem náleży do słowká *accepit*
wziął

236 *Controwersja XXXVI. o Ko-*
wzięciu, żeby był sens: Takim
spůsobem wziął Chleb, takim
wziął y Kielich.

IV. 1. Cor: II. *Ź. 23. Já*
wziąłem od Pana, com też wam
podat. &c. Owo jest podanie
Apostolskie, że Sakrament pod
dwoma osobami ma być poży-
wany. Odpowiedź. To słowko
podatem, nie znaczy rozkaza-
łem, ale podałem historiją o po-
stánowieniu Sakramentu.

V. *Ź. 25.* Apostoł y do Kie-
lichá przydaie przykázanie. *To*
czyńcie, iáko y do chlebá. Od-
powiedź. Przydaieć, ale do
chlebá bez kondycyey, którą
przydaie do Kielichá to
czyńcie, ilekroć pić będziecie.
Vide Bellarm: hic l. 4. c. 25.

Z tego się pokazuje.

Iż nie pisáno, że Komunia ma
być

być pod obiema osobami bic-
rana, á piśáno, iż dosyc do
zbáwienia przyimowac ią pod
iedną osobą.

CONTROWERSIA XXXVII.

O OFIERZE MSZY S.

NAVKA KATHOLICKA.

*Msza jest Ofiarą, w ktorey Bo-
gu prawdziwie y rzetelnie ofia-
ruie się Ciało y Krew Chrystusa
pod osobami widziálnemi chle-
bá y wina sposobem nie krwa-
wym, ktora sam Chrystus krwa-
wie ofiarował ná Krzyżu.*

Ale

Gdzie to nápiśáno?

R. I. Luc: 22. W. 19. y 1.
Cor: II. W. 24. To czynicie ná
moję pámiątkę. Temi słowy ro-
skázał Apostołom y całemu Ko-
ściołowi ná swoję pámiątkę czy-
nić

nić to, co on ná Wieczerzy czy-
 nił, o czym wątpią Dyssidenci.
 Ná ostátniey zaś Wieczerzy o-
 fiárował siebie samego Bogu Oyc-
 cu pod osobámi chlebá y wina,
 abowiem okrom tego, że w Sy-
 ryackim, Hebrayskim, y Łaciń-
 skim ięzyku *facere* czynić tu się
 bierze zá *sacrificare* abo ofiáro-
 wać, iáko też Levit: 15. V. 15.
 owe słowa. *Faciet unum pro*
peccato, tak się rozumieią, ofiá-
 ruie iedno zá grzech, y 3. Reg:
 18. V. 23. gdzie mówi Eliaasz
 & *ego faciam bovem alterum*
 tak się rozumieią, iá ofiáruie wo-
 łu drugiego. Te słowa, ktore
 kładzie Łukász S. ktore się zá
was dawa, ktory zá *was wydan*
będzie: albo ktore Mátteusz S.
 26. V. 28. Ktora zá wielu be-
dzie wylána ná odpuszczenie
 grze.

grzechow, abo Páweł 1. Cor: 10. W. 16. Cbleb, który łamie-
my. Te mowić słowa *dawa się,*
wydan będzie, albo *wylána*
Krew, łamie my; nie tak zná-
czą, że się daie do iedzenia, abo
wylány bywa Kielich ku pićiu,
iáko że się ofiaruie zá Apostoły,
bo tam stoi zá *was,* á to nie tyl-
ko zá Apostoły, bo przydano y
zá *wielu.* Tak tłumáczą SS.
Oycowie. V. Bellarm: l. 1. c. 12.

II. Ps: 109. W. 4. Ty iesteś
Káptanem ná wieki według
porządku Melchisedechowego.
Ktory Gen: 14. W. 18. Wnio-
sz y obleb y wino (bo był Kápta-
nem Bogá Náwyższego) bło-
goławił mu. Ktore Proroctwo
Dawida stosowało się do Chry-
stusá, który y sam ná Wiecze-
rzy ostatniey, y przez Káplany
w Koście-

w Kościele swoim codzień aż do skończenia świata ofiaruie. Tak Oycowie SS. V. Bellarm: *hic* c. 6.

III. Malach: 1. *Ź.* II. *Od wschodu Słońca aż do zachodu wielkie jest Imię moje między narody, a na każdym mieyscu poświęcaią y ofiaruia Imięnowi memu ofiarę czystą.* To wszakże nie może się rozumieć o narodach bałwochwalskich, ale o nawroconych do Chrystusá. Ktora zaś ta byłaby Ofiará, żeby się sprawdziło Proroctwo, chyba Ofiará bezkrewna Ciála y Krwie Chrystusowey, tak Oycowie Święci. V. Bellarm: *hic* l. 1. c. 1.

● **NAVKA DYSSIDENTOW.**

Ná Mszy okrom modlitwy nie wie ofiaruieć Bogu, ale ráczey Bog

Bog nam ofiaruie Sakrament:
 Więc Kátbolskow Msza nie O-
 fiarą, ale brzydkość ma być nà-
 zwana. Tak nà wielu miey-
 scach Luther. Lecz

Gdzie to napisano?

Ż. I. Matth: 26. W. 26. Bierz-
 cie á iedzcie. Temi słowy Chry-
 stus postanowił Sakrament á nie
 Ofiarę, y siebie nam ofiaruie, á
 nie ráczey chce, żebyśmy mu o-
 fiarowali. Odpowiedź. Owemi
 słowy To czynicie postanowił O-
 fiarę. Do tego różnym sposobem
 bierzemy toż samo Ciało y
 Krew od Chrystusá, á ofiaruie-
 my bez Krwi z Chrystusem Bo-
 gu Oycu.

II. Chrystus Ciało y Krew
 swoje Apostołom rozdzielił, á
 nie ofiarował Bogu Oycu. Od-
 powiedź. Przeciwna rzecz po-
 L kazana

kázána w Náuce Kátholickiey.

III. Matth: 26. n. 29. *Nie będe pił z tego owocu winney máciice odtąd.* Temi słowy zda się zábrániac Ofiáry. Odpowiedź. To się ma rozumieć o Kielichu, który dał Apostołom po Wieczerzy Báránká przed ustáwieniem Sakrámentu: Co się pokázuie z Łukásza S. c. 22. *Ź. 18.* y upátrzył Beda Hier: y inni *V. Corn: à Lap: hic.*

IV. Pf: 109. *Ź. 4.* *Ty jesteś Kápłanem náwieki według porzádku Melchisedechowego.* Sam ieden Chrystus iest Kápłanem chleb y wino ofiaruiącym: toć nie mámy drugich stánowić iáko nástępcom, ktorzyby ofiarowali. Odpowiedź. Ze Chrystus iest Kápłanem według porzádku Melchisedechowego to nie zawadzi

wadzi, żeby przez inne Kápłany iáko sługi swe w tym Kápłaństwie nie mogli ofiarować chleba y wina.

V. Ioan: 19. *Ź.* 30. *Wykonało się.* Tym daie znáć Chrystus że iedną Ofiarą spełniło się, co potrzebno było do zbawienia nášzego, y że drugiey Ofiary nie potrzeba. Odpowiedź. Temi słowy daie znáć, że się iuż wykonała krwawa Ofiará, y Męká którą miał cierpieć. Tak Aug: Cyril: Theoph: y inni. V. *Bellarmin: hic l. 1. c. 25.*

Z tego się pokázuie.

Iż pisáno, że w Kościele iest bezkrwawa Ofiará Ciála y Krwie Chrystusowey, á nie pisáno co przeciwnego.

CONTROWERSIA XXXVIII.

L2

o Osta-

O OSTATNIM PO
MAZANIU.

NAVKA KATHOLICKA.

Ostatnie Pomazanie jest prawdziwie y właśnie Sakramentem, przez który niebieska moc do zbawienia tak duszy iako y ciała chorym udziela się.

Lecz

Gdzie to napisano?

Rz. Iac: 5. W. 14. Chorwie kto miedzy wami? niech wwie-dzie Kąplany Kościelne, a niech się modlą nad nim, pomazując go oleiem w imię Pańskie, a modlitwą wiary uzdrowi niemocznego, a ulży mu Pan, a jeśli w grzechach był, będą mu odpuszczone. W tych słowach trzy rzeczy mamy do Sakramentu należące. Znak zewnętrzny pomá-

pomazując go olejem obietnicy Łaski, ulzy mu Pan, a jeśli by w grzechach był &c. y ustanowienie, z tego, iż Apostoł tak śmiało obiecuie y podaje. Vide Bellarm: hic l. 1. c. 2.

NAVKA DYSSIDENTOW.

Ostatnie Pomazanie nie jest Sakramentem. Lecz

Gdzie to napisano?

NIGDZIE.

Dyssidenci przeczą zawsze temu Listowi S. Jakuba twierząc iż nie jest powszechny: Lecz Kościół cały y Oycowie SS. za powszechny go mają. Powtore pytają się gdzie to pisano, iż S. Jakub to wziął od Pana? pytają się wzajem Kátholicy gdzie pisano że nie wziął? a komu bárzicy ma być wierzone

Apostołowi to tak státeczenie
twierdzącemu y podajáczemu,
czyli Dyssidentom?

*Rzecz iasna, y dálszego wywo-
du nie potrzebnie.*

CONTROWERSJA XXXIX.

O KAPŁANSTWIE.

NAUKA KATHOLICKA.

*Kapłanstwo jest prawdziwym y
własnym Sakramentem, przez
ktory obliwa łaska, y ducho-
wna moc daie się niektórym,
áżeby urząd w Kościele sprá-
wowali do siebie należący.*

Lecz

Gdzie to napisáno?

*R. I. Act: 6. W. 6. y c. 13.
W. 3. &c. W tych mieyscach
náyduie się kładzienie rąk, przez
ktore y Dyakony y Biskupy
świę-*

święcono. A to kładzienie rąk nie tylko dla modlitwy używane było od Apostołów, ale y náposwięcarcie sług Kościelnych. Y to kładzienie iest znakiem zewnętrznym do istoty Sakramentu należącym.

II. 1. Tim: 4. W. 14. *Nie zániedbáwaj łaski która iest w tobie, którać dana iest przez Prorokowanie z kładzieniem rąk Kapłanstwa.* y 2. Tim: 1. W. 6. *Nápominam cię &c. pokázuie się obietnicá łaski, która iest wtóra należytość.*

III. Aēt: 13. W. 2. *Odtáczicie mi Szawła y Barnabę &c. Aēt: 20. W. 28. Nad którą (trządą) was Duch S. postanowił Biskupámi.* Owo trzecia przy-należytość przykázanie y ustánowienie, *Vide Bellarm: hic l.*

248 *Controversia XXXIX.*

1. c. 2. y V. *Corn: à Lap: Chryzost: Theoph: y innych.*

NAVKA DYSSIDENTOW.

Kapłanstwo nie iest Sakramentem. Lecz

Gdzie to napisano?

NIGDZIE.

Atoli zárzucaią przykład Chrystusow, który poświęcaiąc Apostoły, nie kładł ná nie ręku. Odpowiedź. A gdzie napisano że Chrystus ná nie ręku nie kładł? A luboby Chrystus nie kładł ręku ná Apostoły, nic to nie iest przeciwko nam, iemu bowiem iako Ustawcy Sakramentow wolno było dać skutek Sakramentu bez Sakramentu.

Y to rzecz przez się iásna.

CONTROVERSIA XL.

O MAŁ-

O MAŁZENSTWIE.

NAVKA KATHOLICKA.

Máżeństwo jest prawdziwie y
właśnie Sakramentem od Bogá
ná nierozdzielne między Máł-
żonkami pożyćie ustawionym.

Lecz

Gdzie to nápisano?

Rz. I. Eph: 5. W. 32. Sakra-
ment to wielki jest, a iá mówię
w Chrystusie y w Kościele. Y
nie może nikt mówić że Apo-
stoł tu tylko mówi o Máłżeń-
stwie iáko o nieiákiej zmowie
albo kontrákie, y iáko było u-
stánowione od początku świata,
abowiem we wszystkim Apostoł
porównywa ie złączeniu, ktore
jest między Chrystusem y Ko-
ściołem. Y tak tłumáczą Ambr:
Hier: Chryzost: Aug: y inni ten

Ls

text

text *hic* l. 1. c. 2 Y tu masz
znak zewnętrzny.

II. 1. Tim: 2. W. 15. *Zbawiona będzie przez rodzenie
dziełek, ieśliby trwała w wie-
rze &c.* Rozumiey, ieśliby in-
nemi grzechami nie zabraniała
łascie przystępu. Y tu masz obie-
tnicę łaski.

III. Z tych słow Apostoła tak
śmiele twierdzącego pokazuje
się postanowienie, że od Chry-
stusa poszło, inaczeyby tak śmia-
ło nigdy Apostoł nie mówił.

NAVKA DYSSIDENTOW.

*Małżeństwo nie jest Sakramen-
tem od Chrystusa postanowio-
nym. Lecz*

Gdzie to napisano?

NIGDZIE.

Y to rzecz jasna.

CON-

CONTROWERSIA XLI.

O POKV CIE.

NAVKA KATHOLICKA.

Pokutá iest prawdziwie y własn-
 nie Sakramentem, w którym
 Káptánskie rozgrzeszenie od
 grzechow zátuiącemu, y onych
 słusznie spowiadaiącemu się da-
 ne bywa. Lecz

Gdzie to napisano?

R. Ioan: 20. W. 23. Ktorych
 odpusćicie grzechy, są im od-
 puszczone, a ktorych zátzymá-
 cie, są zátzymáne. W tych sło-
 wiech trzy rzeczy do Pokuty
 należące daią się znáć. 1. Zná-
 k zewnętrzny onemi słowy: Kto-
 rym odpusćicie, ktorych zátrzy-
 mácie: albowiem grzechy nie
 mogą być odpuszczone, ani zát-
 rzymáne, chyba od tego, kto-
 ry

ry uznáwa że ie kto ma: y o
 żadnym nie możemy mowić że
 odpuszcza abo zadržymáwa, chy-
 báby to iákim zewnętrznym u-
 czynił znákiem. Toć tedy ten
 znák iest y w pokutuiącym, y w
 rozgrzeszájącym. 2. W tych sło-
 wiech iásnie się pokázuie postá-
 nowienie, y komu Pan moc tę
 daie. 3. Obietnicá łaski w tych
 słowiech *odpuszczone będą* wy-
 ráza się. V. Bellarm: *hic l. 1. c. 10*

NAVKA DYSSIDENTOW.

*Pokutá nie iest prawdziwym
 Sakrámentem, chybáby tym sa-
 mym co Chrzesť. Lecz*

Gdzie to nápisáno?

*Ř. Ať: 2. §. 38. Pokutę czyní-
 cie, á niech ochrzczen będzie
 káždy z was w imię IEZUSA
 Chrystusá ná odpuszczenie grze-
 chow*

choy. Odpowiedź. Tu się mo-
wi o podeszłych w látá ieszcze
nie ochrzczonych, iáko się z tex-
tu pokázuie: Tym nie przemy
że Pokutá potrzebna iest przed
abo oráz ze Chrztem: Lecz tu
mowiemy o Pokucie, przez kto-
rá grzechy się odpuszczáią po
Chrzcie, o ktorey Piotr mowi
do Symona czarnoksiężniká iuż
ochrzczonego Aēt: 8. X. 22.
Pokutuyże zá tę złość twoię.

Z tego się pokázuie.

Iż pisáno, że Pokutá iest prów-
dziwym Sakrámentem, á nie pi-
sáno, iż nie iest.

CONTROWERSIA XLII.

O SPOWIEDZI.

NAVKA KATHOLICKA.

*Spowiedź wszystkich grzechów
śmiertelnych potrzebna iest
wszyt-*

wszytkim tym, którzy po
Chrzcie w nie wpádli,

Lecz

Gdzie to napisano?

W. I. Matth: 16. W. 19. To-
bie dam Klucze Krolestwa nie-
bieskiego, á cokolwiek związesz
ná ziemi, będzie zwiázáno y
w niebieśiech, á cokolwiek roz-
wiązesz ná ziemi, będzie roz-
wiázáno y w niebieśiech.
Matth: 18. W. 18. Cokolwiek
związecie ná ziemi, będzie
zwiázáno y ná niebie, y cokol-
wiek rozwiązecie ná ziemi, bę-
dzie rozwiązáno y w niebie.
Ioan: 20. W. 23. Ktorych od-
puścicie grzechy, sa im odpu-
szczone, á ktorych zadržymacie,
sa zadržymane. Ná tych miey-
scach daie się prawdziwie moc
nie

nie zwiástawania pokutujácy m odpuszczenia, abo nie pokutu-
 iácyemu potępienia, ale w práw-
 dzie rozgrzeszenia, albo zwiá-
 zania grzechow z mocy Chrystu-
 fowey. Ta záś moc iest sędziow-
 ska, y bez poznania sprawy nie
 moze się odprawić: dlá tego po-
 trzebna iest Spowiedź grze-
 chow, ázeby Káplán iáko Sę-
 dzia mógł rzecz poznać, y we-
 dług niey wyrok dać. Tak wy-
 kładaią te texty Chryzost: Na-
 zian: Ambr: Hier: Aug: Innoc:
 Grzeg: V. Bellarm: *hic l. 3. c. 2.*

II. Aēt: 19. §. 18. *Wiele
 wierzących przychodziło spo-
 wiádaiąc się, y opowiadaiąc u-
 czynki swoje. To mieysce o
 prawdziwey Spowiedzi biorą
 Doktorowie. Vide Corn: á
 Lap: hic.*

III. Iac: 5. §. 16. Spowiadajcie się jedni drugim grzechom waszym, y modlcie się jedni za drugimi, abyście byli zbawieni. Ten text o Spowiedzi wykláda Beda: Bern: Hugo: Bonaw: y inni, Vide Corn: à Lap: hic.

IV. I. Ioan: 1. §. 9. Iesli- byśmy się spowiadali grzechom naszym, wierny iest y sprawiedliwy aby nam odpuścił grzechy nasze, y oczyścił nas od wszelakiey nieprawości. Ze tu się rozumie Spowiedz ofobliwie wielkich grzechow uczą Oycowie tak, V. Bellarm: l. 1. de poenit: c. 13. iák V. Corn: à Lap: hic.

NAVKA DYSSIDENTOW.

Spowiedz tajemna y szeregul-
na grzechow, ktora iest druga
część

częścią Pokuty, nie jest od Boga rozkázana, y dla tego żaden do niey nie może być przynaglony, ale jest wolna káždemu, żeby mówił co się mu podobá.

Gdzie to napisano?

NIGDZIE.

Nie wolno też im tu skoczyć do przykładu Chrystusowego, który bez Spowiedzi grzechy odpuszczá: abowiem on iáko Ustáwca Sakrámentow nie był przywiązány do Sakrámentu, ale iáko Bog mógł bez niego grzechy odpuścić: Káplani zaś iáko sędzy przywiązáni są do Sakrámentow.

Y to rzecz iásna.

CONTROWERSIA XLIII.

O DOSYCCZYNIENIV.

NAV.

NAVKA KATHOLICKA.

*Po odpuszczoney winie często
zostanie dług dosyćczynienia do-
czesnego w ktore kára, ktoraby
się w piekle ponościć miała za
grzechy śmiertelne, bywa od-
mieniona. Lecz*

Gdzie to napisano?

*W. I. 2. Reg: 12. W. 13. Mo-
wiącemu Dawidowi: Zgrzeszy-
łem Panu. Rzekł Nathan, Pan
też przeniosł grzech twój: nie
umrzesz. Wszakże, iż eś dał
przyczynę bluźnienia nieprzy-
jaciółom Pańskim dla słowa te-
go, syn któryć się urodził, śmier-
cią umrze. 2. Reg: 24. W. 12. Da-
wid za to, iż liczył lud swoy,
iuz był pokutował, atoli po od-
puszczoney winie daie mu Pan
Bog do obierania albo wojnę,
albo*

albo głód, albo morowe powietrze. Ze zaś Dawid temi plágami kárany iest od Bogá, nie dlá tego, áżeby się nápotym grzechow strzegł, ale właśnie zá uczynione, pokázuie się tak z samego Dawida, ktory káry te innemi uczynkami pokutnemi abo znieść, abo umnieyszyc uśiłowal, iáko y S. Grzeg: l. 9. mor:c. 27. V. Bellar:bie l. 4. c 2.

II. Więceyby się mieysc tu przytoczyć mogło, iáko to Num: 14. gdzie po odpuszczoney winie ludowi, wश्यtek iednák lud z káry Boskiey musiał umrzeć ná puszcy. Num: 20. gdzie Moyżesz y Aaron tę samę kárę poność muszą &c.

NAVKA DYSSIDENTOW.

Po odpuszczoney winie záprzeszte grzechy żádnego káránia
od

*od spráwiedliwych Bog nie wy-
ciaga, ale tylko po Oycowskiu
kárze, żeby ná potym grzeszow
się strzegli. Lecz*

Gdzie to napisáno?

*R. I. Ezech: 33. V. 12. Nie-
zbożność niezbożnego nie zá-
szkodzi mu, ktoregokolwiek
dnia náwróci się od niezbożno-
ści swey. Muśi tedy po náwro-
ceni Bog żadnego káránia nie
wyciągáć. Odpowiedź. Prorok
mowi o káránium wiecznym, kto-
regó Bog po náwroceniu nie
będzie wyciągał. *Vide Bellar:
hic l. 4. c. 11.**

*II. Ioan: 8. V. 12. Niewie-
ście w cudzołóstwie poymáney po
odpuszczoney winie żadnego ká-
ránia innego nie wkłada Pan, tyl-
ko idź á iuż więcey nie grzesz.
Odpowiedź, Chrystus iáko Bog
dla*

dla wielkości żalu mógł rózem z winą y kárę wízelką odpuścić, lecz zátym nie idzie, że tymże sposobem mogą odpuszczać y Słudzy iego Kápłani, ktorzy do Sakrámentu przywiązánemi są.

Z tego się pokazuje.

Iż pisáno, że po odpuszczoney winie zostáie kára doczesna, á przeciwna tey Náuká nie iest pisána.

CONTROWERSIA XLIV.

O VCZYNKACH,

przez ktore dosyćczy-
nić mamy.

NAVKA KATHOLICKA.

Kárania doczesne drugiego ży-
wotá mogą być odkupione po-
stami, modlitwami iátmużná-
mi, y innymi dobrymi y práco-
witemi uczynkami tego żywotá,
lubo

262 Controwersja XLIV. o uczyn:
lubo dobrowolnie podiętemi,
lubo od Káptana roskázanemi.

Lecz

Gdzie to napisano?

I. Dan: 4. W. 24. Grze-
chy twoje iátmużnami odkupuy,
á niepráwosci twe miłosier-
dziem nad ubogiem. Tob: 4.
W. II. Iátmużná od wszelkie-
go grzechu, y od śmierci wy-
báwia. Tu náležą wszystkie u-
czynki miłosierne,

II. Pf: 49. W. 15. Wzywaj
mę w dzień utrąpienia wyr-
wę cię. Náleży tu przykład Da-
widow, który okrom Pf: 50.
wiele innych pisał wzywając
Bogá.

III. 2. Reg: 12. W. 16. Po-
ścił Dawid postem. Ioel 2. W.
15. Poświęćcie post. Ion: 3.
Post

przez które dosyćczynić mamy. 263

Post Niniwczycow. Tu należą wszystkie utrąpienia ciała, dyscypliny, włosienice, &c.

IV. Iob 42. W. 6. *Sam siebie winię y czynię pokutę w perzu y w popiele.* A to dobrowolnie czynił Iob.

V. Matth: 18. W. 18. *Cokolwiek zwiążecie, będzie związane.* Konkluduje Conc: Trid: sess: 14. Can: 15. z tego: że iako Káplani mają moc od káry pokutujące rozgrzeszać, tak też mają od Bogá moc do wkładania pewnych uczynkow pokutnych.

VI. 2. Reg: 12. Dawid postem y modlitwą nie mógł dosyćczynić zá śmierć synáczka, która była doczesna kára od Bogá, bo Bog ináčzey postanowił.
Vide de omnibus his Bellarm: hic

264   *Controwersja XLIV.*
hic l. 4. c. 3. 4. 5. 6. & 9. gdzie
się znáydują Oycowie Święci.

NAVKA DYSSIDENTOW.

*Káranie doczesne grzechow zá-
dnemi się nie moze uczynkami
ulżyć ani odwrócić, mowi Kál-
win. Luther zaś przyimuie, że
moze kto umnieyszyć dobrowol-
ną kárá kárania Boskiego, abo to
oddálic, ale nie ná kształt Do-
sycuczymenia, y że Kościół mo-
ze syny swoje temi káráć iáko
Mátka, ale to nic nie ma do
mocy Kluczow.   Lecz*

Gdzie to nápisano?

NIGDZIE.

Rzecz iásna.

CONTROWERSJA XLV.

O ODPVSTACH.

NAVKA KATHOLICKA.

*Odpustami od Pápiezá abo in-
nego*

nego Práta Kościelnego ná-
 danemi przez aplikacya Skár-
 bu Kościelnego, to iest nieskoń-
 czonego y niewyczerpanego mno-
 stwa záslug Chrystusowych w
 Kościele nápoćiech grzeszni-
 ká zostáwionego moze się dosyć-
 uczynić zá kárání doczesne
 zostájące po odpuszczoney winie
 grzechow śmiertelnych.

Lez

Gdzie to napisáno?

Rz. Matth: 16. W. 19. Tobie
 dam Klucze Królestwa niebie-
 skiego, cokolwiek rozwiązesz
 ná ziemi, będzie rozwiązáno y
 ná niebie. Y Ioan: 21. W. 17.
 Pás owce moje. Temi słowy,
 iáko iest pokázáno Controv: 8,
 dána iest Piotrowi y Nástęp-
 com ięgo moc náywyzsza pá-
 M nowa-

nowania nad Kościołem y członkami jego, y nie tylko związania, ale y rozwiązania tak od winy iáko y od káry, lub to przez nakázanie uczynkow do dosyćuczynienia słuujących, iáko iest wyżej *Controv: 44.* lub przez otworzenie Skárbu záslug Chrystusowych dając oráz Wiernym moc do bránia z niego, żeby się Bogu dosyćuczynić mogło zá káranie doczesne. Y ten záwsze był sens całego Kościoła, iáko się pokázue *in Extravagante Unigenitus de penis & remissionibus.* Od początkow Kościoła tych Odpustow záżywali Wierni, tak Toletus twierdzi, że zá czásu S. Grzegorza iuż były Odpusty, ktore zowiemy *Stationes.* Tak ná Niceńskim Concilium w Roku 327. dano Odpusty

pusty, iako nie mało trzymają u Suaryuszá. S. Tomasz y wielu innych twierdzą, że Páweł S. owego kázirodcę Koryntczyká ktorego 1. Cor: 5. był wykłáł, y szatanowi podał ná kárę doczesną, nie tylko rozgrzeszył, ale y nádaniem Odpustow od káry uwolnił. 2. Cor: 2. W. 10. gdzie mowi: *Bo y iá com darował, ieślim co darował dla was w osobie Chrystusowej, to iest przed Chrystusem, abo mieysce Chrystusowe zásiádaiąc, iako wielu ich tłumaczy. V. Cor: à Lap:*

Z tego się też pokázuie, że Kościół może nádawać Odpusty, ktorých żywi mogą udzielać duszom w Czyfcu będącym, iako y inną pomoc czynić, według tego co wyżey się rzekło.

NAVKA DYSSIDENTOW.

Kościół ani za żywe, ani za umarłe nie może nadać Odpustow.   *Lecz*

Gdzie to napisano?

NIGDZIE.

Tasne zátym y tu wniesienie.

Dokończenie wszystkich dowodow.

Káždy bázny, rostopny, y swoiezbáwienie kochájący nie będzie za złe miał; ieśli káżda rzecz w tey Książeczce według przestrogi ná początku danej przeczyta y uważy.

Reieſtr wſzytkich CONTROWERSYJ.

O Tradycyach abo podaniu.	1.
O wykładzie ſłowa Bożego.	9.
O nieomył; Wykładaczu Piſm: S.	15.
O widonym Kościele,	25.
O Kościeła dotrywaniu.	32.
O nieomyłności Kościoła.	39.
O widomey Głowie Kościoła.	46.
O S. Pietrze: Głowie Kościoła.	53.
O Naſtępi: Piotra w przełożen:	63.
O nieomyłn; Naywyż: Biſk:	65.
O powadze Concil: w Kościele.	73.
O Kler: abo ſtanie duchown:	79.
O powołaniu ſług Kościoła:	83.
O poſwięceniu Kapłanſkim.	89.
O ſtanie bezżen: w Kościele.	93.
O radach F. wanielicznych.	99.
O ſtubach.	110.
O zachowaniu uſtaw Boſkich.	116.
O grzebach uczynkowych.	125.
O wolney wolei.	133.
O uſprawiedliwieniu.	141.
O niepewności uſprawiedli:	151.
O potrzebie dobrych uczyn:	163.
O zaſłudze dobrych uczyn:	170.
O Czystcu.	179.
O pomocy umarłych.	187.
(*)	O czczi

Reieſtr.

O cześci Świętych.	191.
O wzywaniu Świętych.	190.
O Reliquiach Świętych.	201.
O Obraziech Świętych.	204.
O Sakramentach.	200.
O Chrzście.	208.
O Bierzmowaniu.	211.
O Sakramencie Ciała y Krwie Pan- skicy, y przytomności iego.	215.
O przytomności Ciała Pańskiego ok oim pozywania.	225.
O Komunicy pod iedną osobą.	229.
O Ofierze Mszy Świętey.	237.
O ostatnim pomazaniu.	244.
O Kapłanstwie.	246.
O Małżeństwie.	249.
O Pokucie.	251.
O Spowiedzi.	253.
O doścżynieniu.	257.
O uczynkach przez które doścżynić mamy	261.
O Odpustach.	264.

KSIEGOCZBIÓR
MARCINA ZAMOYSKIEGO

4663

-KZ

4676-4

4
nosi serce nasze ku niebu, daj
ne pallye, łączy nas do Ch
niczyła pychę nasze, zarzuc
aczne uciechy życia, wzbudza
Na 13. Wtorck

Joanni
de Libris Imperatorii

Po Swiátkách.

że mi chcesz dać poćiechę w
anie w życiu, byleś tylko mi
dzie po śmierci. Uczyń z c
ości, żebyć ta była oddána wie
sprawiedliwości twoiey. Krá
e, pozwalam na to chętnie, b
d mąk wiecznych.

ZODE po SWIĄTKACH.

